

Straffbar pornografi

- Har jussen endret seg i takt med samfunnet?

Kandidatnummer: 108

Veileder: Ragnhild H. Hennum

Leveringsfrist: 01.06.07

Til sammen 39039 ord

01.06.2007

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Presentasjon av tema og problemstilling	1
1.2	Avgrensninger	4
1.3	Metode og rettskilder	6
1.4	Fremstillingen videre	8
<u>2</u>	<u>HISTORISKE ENDRINGER I LOVVERKET.</u>	<u>9</u>
2.1	Kong Christian Den femtis Norske Lov av 1687	9
2.1.1	Forordning om trykkefriheten av 27. september 1799	11
2.2	Den Norske Criminallov av 1842 (criminalloven)	12
2.2.1	Lovendring av 29. juni 1889, utvidelse av paragrafens anvendelsesområde	16
2.2.2	Lovendring av 6. juli 1891, forbud mot prevensjonsveiledning	17
2.3	Almindelig borgelig straffelov av 1902 (Straffeloven)	19
2.3.1	Lov 22. mai 1902 nr.10 § 211	19
2.3.2	Lovendring av 4. juli 1927 nr.9. Den første store revisjon av § 211	23
2.3.3	Lovendring av 23. mars 1973 nr.17. Allmenne hensyn – vilkår for påtale.	28
2.3.4	Lovendring av 24. mai 1985 nr.31. Den andre store revisjon av § 211	30
2.3.5	Lovendring av 20. mai 1988 nr. 34. Krav om godkjenning av Statens filmkontroll for ansvarsfrihet.	34
2.3.6	Lovendring av 16. juni 1989 nr. 68. Forbud mot innførsel med sikte på utbredelse.	34
2.3.7	Lovendring av 22. mai 1992 nr.49. Forbud mot besittelse - og innførsel av barnepornografi.	36
2.3.8	Lovendring av 11. august 2000 nr. 76. Ny § 204, § 211 oppheves.	37
2.3.9	Lovendring av 4. juli 2003 nr. 78. Skjerping av strafferammen.	41
2.3.10	Lovendring av 1. august 2003 nr. 86. Endring av barnepornografidefinisjonen.	41
2.3.11	Lovendring av 20. mai 2005 nr.29. Ny § 204a	43

3	<u>STRAFFELOVEN § 204</u>	47
3.1	Innledning	47
3.2	Grunnvilkåret ”Kjønnslig skildring”	50
3.3	Hvilke kjønnslige skildringer er pornografiske?	55
3.3.1	Nærmere om skildringens innhold	56
3.3.2	Straffealternativet ”støtende”	56
3.3.3	Straffealternativet ”menneskelig nedverdiggende”	65
3.3.4	Straffealternativet ”ferrådende”	69
3.3.5	Straffealternativene lik, dyr, vold og tvang	70
3.3.5.1	Nærmere om fremstillingsformens betydning for straffbarhetsgrensen	73
3.3.5.2	Betydningen av skildringens form	74
3.3.5.3	Betydningen av skildringens formål	76
3.3.5.4	Betydningen av skildringens kontekst	78
3.4	Hvilke befatningsmåter med pornografisk materiale er straffbare?	79
3.4.1	Første ledd, bokstav a ”søker å utbre”	79
3.4.2	Første ledd bokstav b ”innfører med sikte på utbredelse”	81
3.4.3	Første ledd bokstav c – ”overlater pornografi til personer under 18 år”	83
3.4.4	Første ledd bokstav d – ”holder offentlig foredrag, forestilling eller utstilling”	84
3.4.5	Tredje ledd, andre punktum	87
3.4.6	Fjerde ledd, godkjenning ved forhåndskontroll av Medietilsynet	88
3.5	Skyldkrav, straff og påtale	88
4	<u>STRAFFELOVEN § 204A</u>	90
4.1	Innledning	90
4.1.1	Første ledd bokstav a og b, generelt	93
4.2	Totalforbudet mot befatning med barnepornografisk materiale.	99
4.2.1	Bokstav a	99
4.2.2	Bokstav b, ”befatning som nevnt i § 204 første ledd”	103
4.2.3	Bokstav c, ”den som forleder”	104
4.2.4	Tredje ledd, andre punktum	105

4.3	Andre ledd, legaldefinisjon av barn	105
4.4	Fjerde ledd, adgang til straffefritakelse ved omtrentlig jevnbyrdighet i alder og utvikling	109
4.5	Femte ledd, godkjenning ved forhåndskontroll av Medietilsynet og unntaket om forsvarlige kjønnslige skildringer.	112
4.6	Skyldkrav, straff og påtale	113
<u>5</u>	<u>OPPSUMMERING OG AVSLUTNING</u>	<u>115</u>
<u>6</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>120</u>

1 Innledning

1.1 Presentasjon av tema og problemstilling

Den Almindelig borgelig straffelov (straffeloven¹) av 22. mai 1902 nr. 10, kriminaliserer pornografi i paragrafene 204 og 204a. Pornografibestemmelsene er plassert i straffelovens kapittel 19 "Seksualforbrytelser." Dette kapittelet omhandler tradisjonelt to grupper av forbrytelser. For det første rettsbrudd mot den enkelte, og for det andre handlinger som ikke krenker noen bestemt.² Pornografibestemmelsene tilhører den siste gruppen. Etter tradisjonell oppfatning har straffebudene således ingen fornærmet, men er et resultat av lovgivers ønske om å verne samfunnet mot *visse seksualiserte skildringer*.

Pornografi er et tema som er svært omdiskutert idet det vekker sterke meninger. Uenigheten har også vært stor med hensyn til hvor langt samfunnet bør gå i å kriminalisere forbrytelser av denne art. I offentlige debatter som har forekommet etter krigen har striden tradisjonelt stått mellom "liberalister" og såkalte "abolisjonister, dvs. mellom de som ønsket minst mulig offentlig inngrep og kontroll på dette området og de som er tilhengere av forbud mot utbredelse av pornografiske skildringer" jf. NOU 1985:19 *Pornografi og straff* s. 5 og vedlegg 1. Stridens kjerne består i hvorvidt straffeansvaret kan forsvares, begrunnet ut fra moral etiske synspunkter holdt opp mot mer liberalistiske holdninger sett i lys av yttingsfriheten. Befolkningens moralske tilstand er imidlertid et anerkjent offentlig anliggende jf. NOU 1999: 27 "Ytringsfrihed bør finde Sted" pkt. 3.4.1, og selv om det er uttalt at det generelt bør utvises forsiktighet med å regulere moralske spørsmål ved hjelp av trusler om straff, har pornografilovgivningen tradisjonelt stått sterkt i Norge. Dette gjør det interessant å skrive om. I tillegg har rettstilstanden endret seg betydelig de senere år, noe som gjør temaet interessant.

---

¹ Ved senere henvisninger til paragraf uten lovbetegnelse er det straffeloven det refereres til.

² Rt. 1958 s. 479

Dessuten har Internett revolusjonert tilgjengeligheten til pornografisk materiale ved å ha brakt den kun et tastetrykk unna. En ny amerikansk undersøkelse³ foretatt av TopTenReviews viser at hvert sekund ser trolig så mange som 28 000 personer pornografi på Internett verden over. Dette generer en enorm industri der de involverte ifølge statistikken betaler nesten 31 milliarder kroner for tilgangen. Det finnes mer enn 4,2 millioner tilgjengelige webadresser med pornografisk innhold, hvorav mer enn 100 000 av disse inneholder ulovlig barnepornografi. Nordmenn ligger i følge statistikken på en 7. plass i verden når det gjelder å søke på ordet ”porno.” Sammenholder man denne undersøkelsen med kriminalstatistikken for 2005 finner man noen interessante resultater. I 2005 ble det anmeldt 163 overtredelser av pornografilovgivningen. I alt ble 150 personer ilagt straffereaksjoner for brudd på bestemmelsene samme år. Alle personene var menn, dvs. at ingen kvinner ble ilagt reaksjoner. 106 personer ble ilagt fengselsdommer, hvorav betinget fengsel i fra 1-90 dager ble benyttet i 42 av tilfellene. 53 av de personene som ble idømt straffereaksjoner tilhørte aldersgruppen 30 – 39 år. I tillegg ble det gitt til sammen 33 forenklete forelegg.

Følgelig kan det konkluderes med at det relativt sjeldent blir etterforsket brudd på pornografibestemmelsene og når det først skjer, er det mennene som står for lovovertrødelene. Dette viser at dette er et området hvor det trolig eksisterer store ”mørketall,” spesielt med hensyn til brudd på § 204a, barnepornografibestemmelsen.

Samfunnet har i tillegg vært utsatt for en utstrakt ”seksualisering,” noe som trolig skyldes den økte tilgjengeligheten til pornografi og samfunnets mer liberale holdning til seksualitet generelt. Med utgangspunkt i det faktum at den alminnelige oppfatningen av pornografi har endret seg betydelig de senere år og det forhold at pornografibestemmelsene gjentatte ganger har vært gjenstand for heftige diskusjoner, er den grunnleggende problemstillingen i oppgaven min: *utviklingen av straffebestemmelser knyttet til pornografi i norsk rett.*

---

³ Undersøkelsen på TopTenReviews kan ikke verifiseres, men den gir en indikasjon på pornografiens omfang på Internett. <http://internet-filter-review.toptenreviews.com/internet-pornography-statistics.html>

Hovedmålet med denne oppgaven er å belyse innholdet i begrepet straffbar pornografi. For det første ved å gi et dekkende bilde av rettstilstanden slik den kan utledes av gjeldene norsk rett og for det andre ved å se på utviklingen av den rettslige standarden etter Mattsonkjennelsen.

Siden straffebudene har en lang lovhistorie er den rettshistoriske delen av oppgaven mer omfattende enn normalt i tilsvarende spesialoppgaver. Jeg har imidlertid funnet denne omstendelige gjennomgangen nødvendig, først og fremst for å kartlegge hvilke endringer som har blitt foretatt, men også for å få en fullstendig oversikt over straffebudets utvikling over tid. I denne delen av oppgaven er målet således å gi et dekkende bilde av rettstilstanden i et rettshistorisk perspektiv.

Det er skrevet en del om temaet tidligere, men mye av dette begynner å bli gammelt. Viktigste er lovkommentarene fra Kjerschow (1930), Bratholm (1995) og Matningsdal (2007) på Gyldendal Rettsdata, men også Århelles avhandling om ”Pornografiens vilkår i Norge. En undersøkelse av rettspraksis i Oslo 1953 – 1978. Kvinnerettslig studie. Institutt for offentlig retts skriftserie nr. 1/81” fra 1981, og Woxholths ” Pornografi - og utuktighetsstandard i straffeloven § 211,” fra 1986, belyser viktige rettshistoriske sider ved den rettslige standarden og i noen grad gjeldende rett, der hvor den alminnelige moral – og rettsoppfatning ikke kan sies å ha endret seg i nevneverdig grad. Det er således rom for nye presiseringer på området.

Oppgavens oppbygning er tredelt. Den første delen tar for seg historiske endringer i regelverket, og straffeansvaret i et rettshistorisk perspektiv, mens del to omhandler § 204 og den rettslige standarden. I del tre foretas det en fortolkning av bestemmelsen om barnepornografi § 204a.

1.2 Avgrensninger

I kapittel 2 som omhandler historiske endringer i regelverket, er det naturlig å avgrense oppgaven til bare å omfatte hovedbestemmelsen for pornografi: § 211, nå § 204 og § 204a. Dette innebærer at det avgrenses mot § 212 som rammet utuktig adferd som hadde skjedd offentlig eller overfor noen som ikke hadde samtykket. Bestemmelsen rammet blant annet det forhold der noen var avbildet mot sin vilje. Paragraf 212 var dermed anvendelig der hvor noen hadde produsert pornografisk materiale uten gyldig samtykke fra de involverte. I dag er straffebudet videreført i straffelovens § 201, denne bestemmelsen blir heller ikke nærmere behandlet.

Det avgrenses også mot de tidligere forseelsene i straffelovens kapittel 38, §§ 376 (usømmelig adferd) og 377 (utstillingsforbud av prevensjonsmidler.) Disse bestemmelsene var ment å ramme mindre grove krenkelser som ikke ble fanget opp av § 211. Paragraf 376 rammet blant annet offentlig fremsatte ytringer i form av slibrige ord med pornografisk karakter samt blotting. Paragraf 377 rammet utstilling eller forevisning av gjenstander som på offentlig sted støtet den alminnelig moraloppfatning. Opprinnelig var tanken at bestemmelsen blant annet skulle ramme offentlig utstilling av prevensjonsmidler og seksualmidler – dette ville i dag stride mot abortloven, idet dens formål er å besørge seksualopplysning. Forseelsene det her avgrenses mot ble opphevd ved lovrevisjon i år 2000.

I kapittel 3 og 4, som omhandler gjeldende rett, er det naturlig å avgrense mot straffelovens § 382 som omhandler filmer med grove voldsskildringer. Straffebudet er plassert i kapittel 38: "Forseelser mot Sædelighed," men omhandler ifølge forarbeidene⁴ ikke sedelighet i egentlig forstand. Straffebudet har imidlertid visse likhetstrekk med pornografibestemmelsen og kan komme til anvendelse der det er tale om seksualiserte voldsskildringer. Det kan således i enkelte tilfeller være aktuelt å anvende § 382 i ulikeartet konkurrens med § 204 og § 204a. I pornografiske filmer hvor det også forekommer selvstendige voldsskildringer vil straffelovens § 382 ramme disse sidene ved filmens innhold.

---

⁴ NOU 1997: 23 *Seksuallovbrudd* s. 92

Det avgrenses videre mot straffelovens § 224 om menneskehandel. Etter bestemmelsens første ledd kan den ”som ved vold, trusler, misbruk av en sårbar situasjon eller annen utilbørlig atferd utnytter en person til a) prostitusjon eller andre seksuelle formål”, straffes med fengsel inntil 5 år. Bestemmelsen kan komme til anvendelse der gjerningsmannen tvinger de involverte til deltakelse i pornografisk produksjon.

Forøvrig foretas en avgrensning mot pornografibestemmelsenes virkeområde både i tid og rom. Bestemmelsenes virkeområde i tid, jf. straffelovens § 3 første ledd, er det samme for de to bestemmelsene mens det geografiske virkeområdet, jf. straffelovens § 12, er videre for § 204a enn for § 204. Jeg går imidlertid ikke nærmere inn på dette.

Pornografibestemmelsenes forhold til ytringsfriheten.

Pornografibestemmelsene har gjentatte ganger blitt beskyldt for å gripe forstyrrende inn på den frie meningsutveksling om seksuelle anliggende. Sist ved revidering av *Kongeriget Norges Grundlov* (Grunnloven) av 17. mai 1814 § 100 ”Ytringsfrihed bør finne Sted, ” foreslo Ytringsfrihetskommisjonen⁵ å endre pornografilovgivningen. Det ble hevdet at forbudet mot pornografi på samme måte som andre innskrenkninger i ytringsfriheten, måtte oppfylle kriteriet i Grunnlovens § 100 første ledd 2. pkt. Det vil si at pornografilovgivningen måtte kunne forsvares ” holdt op imod Ytringsfrihedens Begrundelse i Sandhedssøgen, Demokrati og Individets fri Meningsdannelse” - noe ytringsfrihetskommisjonen mente at den ikke kunne idet det den etter deres syn var for omfattende. Justisdepartementet var imidlertid av en annen oppfating: ”Departementet finner det klart ut fra en samlet vurdering av pornografiens mulige skadefølger og verdi i forhold til ytringsfrihetens begrunnelser at en ny grunnlovsbestemmelse om ytringsfrihet ikke bør stenge for å beholde dagens rettstilstand når det gjelder reguleringen av pornografiske ytringer.”⁶ Hva som skal betegnes som pornografisk ble ikke ansett som et konstitusjonelt men et rettspolitisk spørsmål. Det kan således fastslås at pornografilovgivningen ikke er i strid med Grunnloven § 100 men at prinsippet om at enhver har frihet til å ytre og mota ytringer om hva man vil, tilsier at pornografibegrepet må fortolkes med varsomhet jf. Rt. 1958 s. 479.

---

⁵ NOU 1999: 27 pkt. 6.3.4.3

⁶ St. meld. nr. 26 (2003- 2004) Om endring av Grunnloven § 100 s. 79

Ifølge NOU 1999: 27, vil ikke Norge med dagens regler bli dømt for brudd på ytringsfrihetsvernet i Den europeiske Menneskerettskomisjonen (EMK) art. 10, idet domstolen i Strasbourg med stor sannsynlighet ville vise til ”- som i *Handyside* – saken og *Wingrove*-saken – at det ikke finnes noen felles europeisk seksualmoral og at statene derfor må gis betydelig tilpasningsmargin.”⁷

På denne bakgrunn avgrenses oppgaven mot videre behandling av Grunnlovens § 100.

1.3 Metode og rettskilder

Dette er klassisk strafferett. Det er her som ellers innenfor strafferetten, loven som er det sentrale utgangspunkt. Det at straffebudene inneholder rettslige standarder medfører imidlertid at de må tolkes i lys av samfunnsutviklingen. Forøvrig er det vanlig norsk rettskildelære som benyttes, dvs. at foruten lovens ordlyd vil folkeretten, Høyesteretts avgjørelser, forarbeidene, underordnede domstolars avgjørelser, reelle hensyn og juridisk teori være aktuelle kilder.

I § 204 har legaldefinisjonen av pornografi i andre ledd et utpreget skjønnsmessig innhold, idet ordlyden ikke gir noen avklaring på hvilke faktiske forhold som faller inn under definisjonen. Den sentrale rettskildefaktoren for å fastlegge standardens innhold er dermed rettspraksis, og da først og fremst Høyesteretts egen praksis jf. Rt. 2005 s. 1628 Mattson - kjennelsen. Saken gjaldt spørsmålet om hvorvidt et illustrert trykt skrift innholdt kjønnslige skildringer som virket *støtende*, jf. straffeloven § 204 2.ledd. Høyesterett kom enstemmig frem til at de fremlagte stillbildene av alminnelig seksuell aktivitet mellom samtykkende

---

⁷ Jf. NOU 1999: 27 pkt. 6.3.4.3 Pornografi. ” EMD A/24 (1976) *Handyside v Storbritannia* ([EMD-1972-5493](#)). Et forbud mot «Little Red School Book» ble ikke ansett som brudd på EMK art. 10. Boka oppfordret bl.a ungdom til et liberalt syn på seksualitet, og enkelte partier kunne oppfattes som oppfordring til seksualdebut før den seksuelle lavalder. Den samme boka, i norsk oversettelse, ble for øvrig ikke forbudt i Norge. EMD *Wingrove v Storbritannia*, dom 25. november 1998 ([EMD-1990-17419](#)). Det ble ikke ansett som brudd på art. 10 at en film med bl.a sex-scener mellom Jesus og en helgen ble nektet godkjennelse av britisk filmsensur. ”

voksne mennesker utvilsomt ikke medførte at den rettslige standarden *støtende* var overskredet. Siden avgjørelsen er konkret begrunnet ut fra foreliggende faktiske omstendigheter, medfører det at straffbarhetsgrensen ikke blir trukket entydig opp. Det faktum at det er nærmere tjue år mellom Mattsson- saken og Høyesterett sist behandlet spørsmålet tilsier at tidligere rettspraksis vil være av mindre interesse. I Mattsson- saken gir imidlertid Høyesterett selv anvisning på at det ved fastsetting av den alminnelige moral – og rettsoppfatning i samfunnet, vil være relevant å legge vekt på den praksis som Medietilsynet og Klagenemnden for film og videogram⁸ legger til grunn ved forhåndsgodkjenning av film og videogram, idet de i praksis tolker og anvender straffeloven § 204. Klagenemnden er således et forvaltningsorgan som fastslår bindende for partene hvordan loven skal forstås, den har dermed et domstolslignende preg. Avgjørelsens rettskildemessige status vil således være noe midt i mellom rettspraksis og forvaltningspraksis. Det er i denne sammenheng imidlertid viktig å understreke at denne formen for forvaltningspraksis ikke er bindende for domstolene. Klagenemndens avgjørelser er først og fremst sentrale som rettskilder for Klagenemnden selv, dvs. at de er avgjørende innenfor sitt eget felt og særlig her hvor det ikke finnes mye rettspraksis. Det endelige rettskildebildet for å vurdere den rettslige standarden etter Mattsson- saken, består da av Mattsson – saken og Klagenemndens praksis idet den kan betraktes som et uttrykk for dagens norm.

Den øvrige delen av oppgaven består i å foreta en fortolkning av § 204s øvrige ledd og § 204a, i dette arbeidet legges (som nevnt ovenfor) alminnelig norsk rettskildelære til grunn for behandlingen. Det vil si at det foretas en tolking av de relevante rettskildefaktorene for deretter å ”veie” disse opp mot hverandre. Lovens ordlyd vil alltid være utgangspunktet for å finne regelens innhold. Det følger imidlertid av straffelovens § 1 2. ledd at bestemmelsene må tolkes i overensstemmelse med folkeretten der hvor det kan foreligge motstrid. For

---

⁸ Klagenemnden for film og videogram har som oppgave å behandle klager over enkeltvedtak fattet av Medietilsynet etter film- og videogramloven. Nemnden oppnevnes av Kultur –og kirke departementet og består av personer med juridisk, filmfaglig, pedagogisk og psykologisk fagkompetanse. Leder av klagenemnden er i dag jussprofessor Geir Woxholth jf. info fra Medietilsynet 09.11.2006

øvrig følger det av sikker høyesterettsrettspraksis⁹ at straffebestemmelsene må fortolkes restriktivt i lys av grunnlovens § 100 (ytringsfriheten) og § 96 (lovkravet).

Selv om §204a er en relativt ny straffebestemmelse, har det lenge eksistert et forbud mot barnpornografi. Innholdsmessig foreligger det ingen realitetsendring med hensyn til hva som skal regnes som barnpornografi. Dvs. at begrepene ”fremstilling av overgrep mot barn og fremstilling som seksualiserer barn” bare må sees på som en lovmessig presisering av hvilke fremstillinger som er å betrakte som barnpornografi. Bestemmelsen forøvrig utvider det straffbare området bare i liten grad. Dette medfører at tidligere forarbeider og rettspraksis på området, fremdeles vil være relevante ved fortolkningen av bestemmelsen.

I den grad rettspraksis er benyttet som rettskilde er avgjørelsene hentet fra Norsk Retstidendes samlinger, Lovdata og ved henvendelse til de aktuelle domstoler der hvor avgjørelsene ikke var å finne på Lovdata.

Avklaring av begreper foretas underveies i oppgaven.

1.4 Fremstillingen videre

I kapittel 2 gjennomgås de historiske lovendringene som har funnet sted innenfor pornografilovgivningen tilbake til Kong Christian Den femtis Norske lov av 1687 og frem til vedtakelsen av § 204a i år 2005. Gjennom rettspraksis forsøkes det å gi et fortløpende bilde av hva som til enhver tid har vært ansett som pornografisk og dermed forbudt. I kapittel 3 behandles straffelovens § 204. Det foretas først i en gjennomgående drøftelse av vilkårene i legaldefinisjon av pornografi i andre ledd. Deretter drøftes de befatningsmåter med pornografi som er straffbare i pkt. 3.4 I kapittel 4 foretas det en fortolkning straffeloven § 204a. Til slutt foretar jeg en kort oppsummering i kapittel 5.

Det er imidlertid naturlig å starte med å si noen ord om termen *pornografi*.

---

⁹ Rt. 2005 s. 1628

I følge Aschehoug og Gyldendals store norske leksikon fra 1978 s. 505 er pornografi satt sammen av det greske porne ”skjøge” og graphein, ”skrift” eller ”skrive”. En ”skjøge” er ifølge Minilexi Vanskelige ord – nye ord fra 1998 s. 337, en prostituert dvs. at *pornografi* er skrifter om prostitusjon. Termen ble først benyttet i England og Frankrike på midten av 1700- tallet nettopp om skrifter som omtalte prostitusjon som sosialhygienisk problem, senere så man den som en ”standardbetegnelse på en økende strøm av bøker og grafiske trykk uten andre pretensjoner enn å virke seksuelt stimulerende”.¹⁰ At noe var pornografisk ville på 1900- tallet si at noe var utuktig eller slibrig. Pornografi var da en fremstilling i skrift eller bilder som formodes å krenke bluferdighet eller ærbarhet. Utgivelse av ”kjønns-
lige skildringer som virker støtende eller på annen måte er egnet til å virke menneskelig nedverdiggende eller forrående” rammes i dag av straffelovens § 204 mens pornografi der barn er involvert er totalforbudt og rammes av straffelovens § 204a.

2 Historiske endringer i lovverket.

Pornografibestemmelsene i det norske lovverket bygger på en mer enn 300 år lang tradisjon, hvor makthaverne til enhver tid har funnet det påkrevd å kriminalisere visse seksualiserte ytringer. Det er interessant å se hvordan Høyesteretts avgjørelser førte til nye lo-
vendinger, spesielt på slutten av 1800- tallet. På samme måte er det interessant å se hvordan ulike utvalg de siste 20 årene har foreslått å endre regelverket i takt med samfunnets endrede syn på pornografi, og hvordan disse forslagene har blitt behandlet.

2.1 Kong Christian Den femtis Norske Lov av 1687

I Kong Christian Den Femtis Norske Lov av 15. april 1687 finner man ingen lovbestemmelse rettet direkte mot pornografi selv om loven inneholder flere straffebestemmelser som

---

¹⁰ Aschehoug og Gyldendals Store Norske Leksikon nettutgave

angår trykking og utgivelse av bøker og om deres innhold. I ”Anden bog. Om Religionen og Geistligheden.” Står det i Cap. 20 ”Om bøger og Almanaker” dens § 4 at:

”Skulle og nogle Bøger i Kongens Riger og Lande trykkis, eller der trykte indføris, som kunde have Udseende til noget Oprør, eller imod Kongens Højhed, eller anden Ulempe foraarsage, da bør ikke alleniste Personerne, som saadanne trykke, eller indføre, i højeste Maader at straffis, men og Bøgerne ved Bødelen offentlig paa Ilden kastis og opbrændis.”

Det er høyst mulig at bøker med et erotisk eller annet kjønnslig innhold kunne føre til opprør eller annen ulempe, slik at pornografi ble rammet av NL 2- 20-4, jeg har imidlertid ikke funnet kilder som kan bekrefte eller avkrefte en slik tolkning. Det var inntil slutten av 1700- tallet forbudt å trykke høyesterettsdommer, og det gikk enda en stund før referattjeningen kom skikkelig i gang.¹¹ Høyesterettspraksisen fra perioden er som rettskilde således begrenset. Ved brann på Kristianborg slott i 1794 brant i tillegg Høyesteretts eldre domsprotokoller. Det er likevel mulig man kan finne noen saker fra Den Norske Overhofret (1666-1797) som i vesentlige trekk var en parallell til den fellese Høyesterett, men det ville føre for langt å undersøke dette i forhold til denne oppgaven.

Etter at vi fikk vår egen Høyesterett i 1815, ble domskonklusjonene gjengitt i ” Den norske Rigstidende.” Enkelte saker av politisk betydning ble også omtalt i ”Nationalbladet”.¹² Høyesteretts voteringer var imidlertid hemmelige helt frem til 1863. For perioden 1818 – 42 finnes korte og lengre domsreferater av utvalgte saker i ulike samlinger. Jeg har imidlertid ikke klart å finne noen som omhandler brudd på pornografibestemmelsen jf. blant annet Fr. Brandt (1885) ”Repertorium for praktisk lovkyndighed,” s. 29

---

¹¹ Eckhoff (2001) s.155

¹² Hallanger (1915-1916), Norges høiesteret 1815-1916 s.78 bind 1

2.1.1 Forordning om trykkefriheten av 27. september 1799

Fra rundt 1760¹³ kom det varige kommersielle norske aviser. Avisene ble startet med godkjenning av Kongen gjennom en privilegieordning (konsesjon). Raaum (1998) skriver at for belærende, populærvitenskaplige skrifter og ukeblader som ikke trykket nyhetsstoff eller annonser var det ikke noe krav om privilegium. De kunne derfor utgis fritt, til stor irritasjon for Kongen. Det fantes imidlertid en sensurinstruks fra 1701,¹⁴ generelt utformet, men klart adressert til – Johannes Lauerentzen – den eneste den gang med privileg til å utgi avis. Denne ble opphevet ved reskript av 14. september 1770¹⁵ da Struensee¹⁶ bekjentgjorde en fullstendig trykkefrihet: ”Bøger maa trykkes uden sensur og approbation”. Etter relativt kort tid eksisterte det visstnok en utstrakt misbruk av denne friheten.¹⁷ Kronprins Fredrik ga på denne bakgrunn ”Forordningen om trykkefriheten” av 27. september 1799¹⁸ som var å anse som en svært detaljert straffelov for trykte skrifter, inneholdende 28 paragrafer. I dens § 9¹⁹ straffes forfatteren for utgivelse av pornografi: ”Utgives noget trykt Skrift, hvorved Sædelighed og Bluferdighed krænkes, straffes forfatteren med fængsel på vann og brød fra 4 til 14 dage.” Utgiveren, det vil si boktrykkeren eller forleggeren, straffes med lik straff som forfatteren hvis det utgitte skrift ble funnet straffverdig jf. forordningens § 16²⁰.

I ”Forslag til en Lov for Kongeriget Norge angaaende Forbrydelser” fra 1832, ble det innført i 26. kapittel, bestemmelser ”Om Forbrytelser ved trykt Skrift og deslige.”²¹ Bestemmelsene tar i all hovedsak for seg hvem som kan straffes ved utgivelse av et trykt skrift med forbrytersk innhold, og som samsvarer med motivene²² til forslaget. Når det gjelder pornografibestemmelsen ble denne ikke tatt inn i det nye forslaget, men foreslått videreført ved at man opprettholdt ”Forordningen om trykkefriheten” av 1799 § 9.

---

¹³ Raaum (1998) s. 2

¹⁴ Fogtman (1699-1730) Kongelige rescripter, resolutioner og kollegialbreve for Danmark og Norge s. 53

¹⁵ Fogtman, (1766-1776) Kongelige rescripter, resolutioner og kollegialbreve for Danmark og Norge Bind 6:1 s. 252

¹⁶ Andenæs (2000) A s. 321

¹⁷ Raaum (1998) s.10

¹⁸ Schous Chronologisk register, bind 12 (1797-1799) s. 673-688

¹⁹ Ibid. s. 681

²⁰ Ibid. s. 683

²¹ Vogt (1832) s. 110

²² Motivene s. 313- 316

2.2 Den Norske Criminallov av 1842 (criminalloven)

I criminalloven av 20. august 1842 ble imidlertid straffebestemmelsen mot pornografi tatt inn i lovens kapittel 8, § 3: "Hvis Nogen i trykt skrift krænker Sædligheden eller Blufærdigheden, straffes han med Bøder eller Fængsel".

Bestemmelsen ble forutsatt å ha det samme meningsinnhold som forordningen av 1799 § 9. Det betydde for det første at den fastsatte grensene for det pornografisk straffbare, ved at det var skrifter som krenket sedeligheten eller blufærdigheten som kunne straffebelegges og inndras. For det andre betydde det at det bare var forfatteren og eventuelt oversetteren som direkte kunne dømmes for brudd på bestemmelsen. Når det gjelder "oversetteren" ble han ansett som "forfatter" i henhold til forordningen av 1799, og dette ble i følge Schweigaard videreført i criminalloven av 1832.²³

Forordningen av 1799 som nærmere forklarte og bestemte trykkefrihetens grenser,²⁴ ble imidlertid ikke opphevet i større utstrekning enn det som var nødvendig for å harmonere med bestemmelsene i criminalloven. Blant annet ble reglene i forordningens § 16, om boktrykkeren og forleggerens plikter og straffeansvar ved utgivelse av straffbart pornografisk skrift, stående.

Det var fremdeles bare trykte skrifter som kunne rammes, andre kunstverk som malerier, skulpturer etc. ble ikke omfattet av straffebudet. Etter at det igjen ble innført en utstrakt trykkefrihet ved Grunnlovens § 100, ble all forhåndsensur avskaffet og full etableringsrett for boktrykkere og aviser innført.²⁵ Det oppsto dermed et behov for i etterhånd å kunne fjerne skrifter som ble ansett folket uverdige. Særlig kirken var klare på at alt som hadde med kvinner og kjønnsdrift å gjøre var skadelig. Pornografibestemmelsen ble da også plassert i criminallovens 8 kapittel som omhandlet "Forbrydelser med Hensyn til Religionen."

---

²³ Schweigaard (1846) s. 6 og 547

²⁴ Brandt (1885) s. 29

²⁵ Andenæs (2000) A s. 322

Ytringsfriheten i Grunnlovens § 100 kom ikke i veien for å beskytte samfunnet mot det som ble betegnet som skadelige ytringer. Det var allerede den gang alminnelig antatt at ingen lovgivning kunne gi avkall på regler mot misbruk av ytringsfriheten.²⁶ Grunnlovens 2. og 3. pkt begrenset imidlertid adgangen til å pålegge ansvar for ytringer, og la i så måte bånd på straffelovgivningen. Bestemmelsen i criminalloven skulle i følge forarbeidene til straffeloven av 1902 ”ramme angreb paa de etiske eller moralske samfundsprinciper i almindelighed.”

Selv om nesten alle Høyesteretts avgjørelser, og en del av kjæremålsavgjørelsene er trykt i Norsk Retstidende, som begynte å komme ut i 1836, er det begrenset med tilgjengelig rettspraksis som omhandler criminallovens kap.8 § 3, men noen kjente Høyesterettsdommer kan belyse rettstilstanden.²⁷

I Rt.1849 s. 467, stadfestet Høyesterett overrettens dom, som ila boktrykker Fredrik Steen en bot på 5 spd.²⁸ til statskassen, for på eget forlag, å ha trykket en vise som i flere vers var høyst anstøtelig jf. criminalloven kap. 8 § 3. I tillegg ble han idømt en bot på 160 spd. til Christiania Bys fattigkasse, for ikke å kjenne, eller kunne påvise, forfatterens navn og for å ha utelatt å anføre boktrykkeren eller trykkestedets navn, jf. forordning av 27de september 1799 § 16. Da jeg ikke har funnet visen, og det ikke er referert til den i dommen, er det vanskelig å trekke noen slutninger for hvor grensen for det anstøtelige går.

I Rt.1886 s.703 ble forfatter Hans Jæger dømt for overtredelse av criminalloven kap. 8 §1 (gudsbespottelse) og § 3, til 60 dagers fengsel på sedvanlig fangekost, samt en bot på kr. 600. Hans skrift ” Fra Kristiania Bohemen,” ble erklært konfiskert. Saken ble forøvrig behandlet for lukkede dører. Romanen var en naturalistisk selvbiografi om bohemenes liv og virke i Kristiania i 1880- årene. Den omhandlet temaer som ungdom og seksualitet, hangen etter alkohol og tanken på selvmord.

---

²⁶ Ibid s. 321

²⁷ Registret i Lov og Dom for perioden er ikke fullstendig.

²⁸ Speciedaler, norsk myntenhet til 1873. 1spd. ble satt til 4 kr i 1873.

I Rt.1887 s. 914, ble også forfatteren og maleren Christian Krogh dømt for brudd på kriminallovens kap.8 § 3 for å ha utgitt sin bok ”Albertine.” Krogh ble i Kristiania Byrett ilagt en bot på kr.200.- samt dømt til konfiskasjon av boken. Høyesterett stadfestet byrettens dom men flertallet satte ned boten til kr.100-. Saken ble, som for Jæger, behandlet for lukkede dører.

Krogh møtte, i følge et samtidig referat fra VG,²⁹ selv i retten ved siden av sin forsvarer Fr. Stang. I sin forsvarstale, hvor han omtalte justisdepartementet som det moralske departement, hevdet han at han hadde lagt an på å skrive så diskret som mulig. Han ville nettopp ikke være slibrig. De tre episodene som var funnet anstøtelige i den beslaglagte boken, hadde imidlertid grepet han slik at de hadde forandret hele hans livssyn.

Førstvoterende³⁰ uttalte da også at skildringene ”ikke blot var frastøtende og pinlige i sin nøkternhet men at et utfordrende sinn måtte kunne opprøres og forarges ved den ringakt som vistes mot lesernes sedelighetsfølelse.³¹” Videre mente han at skildringenes utførlighet hadde for forfatteren vært nødvendig for bokens litterære økonomi.

VG, som Hallanger refererer fra, offentliggjorde den autentiske forsvarstalen til Krog, hvor også de forbudte partiene i boken var sitert. Dette førte til en ny retts sak hvor Krogh ble dømt til kr. 400.- i bot, og kr. 50.- i saksomkostninger.

Bokens handling skildret datidens Kristiania og omhandlet en fattig pike ved navn Albertine, som satt hjemme hos sin mor og sydde klær, hennes bror var syk. Albertine hadde også en eldre prostituert søster; Oline som jobbet i det offentlige prostitusjonsbygget til Albertines store fortvilelse. Albertine selv var sjelden ute, og når hun først begynte å gå ut med sin venninne og fikk smaken på det glade liv, ble hun en dag kalt inn på politifullmektig Win-

---

²⁹ Hallanger (1916) s.160

³⁰ Ibid s.161 fra voteringen i Høyesterett

³¹ Sitatet er en gjengivelse av Hallanger (1916), ikke en ordrett gjengivelse fra dommen, idet skriften i dommen er vanskelig å tyde.

thers kontor, skjenket full og voldtatt. Winther fikk henne deretter innkalt til politilegen, noe som ble ansett som en grusom fornedrelse. Dette var en av flere grunner til at hun endte opp som prostituert, som sin søster.

Enkelte røster har hevdet at boken ble inndratt like mye på grunn av fortellingens skitne realisme og for beskyttelse av offentlige embetsmenn som at det var en krenkelse av bluferdigheten og sedeligheten. Krogh selv så på boken som et innlegg i datidens moraldebatt. Daværende statsminister Johan Sverdrup avskaffet, etter store demonstrasjoner, offentlig prostitusjon bare to år etter utgivelsen av "Albertine".³²

I Rt.1889 s. 561, belyste høyesterett hva den anså som krenkelse av bluferdighet og sedelighet idet criminallovens kapitel 8 § 3 ble anvendt på innholdet av to artikler i bladet "Mikkel" – et "organ", blant annet, "for den frie kjærlighed." Ut fra programerklæringen i bladet het det at: "Mikkel vil arbeide paa at faa afskaffet Fattigdommen dels ved at anbefale Brugen af de saakaldte præventive Midler og dels ved at virke for en Forandring af de nuværende Samfunnsforhold" og videre " for at Kjærlighedens velsignelser kan komme alle Mennesker til gode i en rimelig Alder."

Angående den første artikkelen "Skuespil i 7 akter," uttaler Høyesterett at det "forekommer en saa raa og detaljert skildring av kjønslige udskeielser, at den maa siges i høi grad at være anstødelig mod den offentlige velanstændighed, hvortil jeg antager der i det nævnte straffebud med uttrykket 'Bluferdigheden' er sigtet". I den andre artikkelen "Korrespondance til Mikkel" uttaler Høyesterett at den sett i henhold til programerklæringen inneholder " et forsvar for usædelighed" og helt klart må anses som en forsettelig krenkelse av sedeligheten.

Krenkelse av bluferdigheten forelå således når noen avga en så rå og detaljert skildring av kjønnslige utskeielser at det måtte anses som anstøtelig mot den offentlig velanstændighet, mens krenkelse av sedeligheten forelå når man i en gitt sammenheng talte om oppfordring

---

³² Mathisen (1998)

til bruk av prevensjonsmidle. Høyesterett skilte således mellom forståelsen av krenkelse av bluferdighet og krenkelse av sedelighet, selv om vi må anta at begge er til vern av den offentlige velanstendighet.

Tiltalte ble dømt for brudd på kap. 8 § 3 og kap. 9 § 26 tilsamen 100 dager i fengsel på sedvanlig kost samt erstatning til statskassen på kr.140. Bladet ”Mikkel” nr.14 for 1888 ble konfiskert. Den alvorligste delen av dommen, som besto i overtredelse av kap. 9 § 26 for å ha fremsatt grove krenkelser av Høyesterett og den konstitusjonelle makt, behandler jeg ikke her. Avgjørelsen kan sees som direkte foranliggende i forhold til lovendring av 6. juli 1891. se pkt. 2.2.2

I tillegg til de omtalte Høyesterettsdommene foreligger det to Høyesterettsdommer hvor det har blitt reist tiltale på for brudd på forordningen om trykkefriheten av 1799 § 21, for å ha solgt eller leid ut eksemplarer av allerede beslaglagte bøker eller skrift med pornografisk innhold, jf. Rt. 1888 s. 243 og Rt. 1889 s. 240. Jeg går imidlertid ikke nærmere inn på dette.

2.2.1 Lovendring av 29. juni 1889, utvidelse av paragrafens anvendelsesområde
Ved lovendring av 29. juni 1889 ble forbudet mot offentliggjøring av pornografi utvidet. Det kan ikke hevdes med sikkerhet, men ut fra forarbeidene kan det se ut som det var en oppsving i den ”kulturelle” pornografien man ville til livs. I forarbeidene vises det i forbindelse med offentlig forestilling til lov om dramatiske forestillinger m.v av 22. mai 1875 §§ 3 og 5 m.fl. Teaterstykker og lignende kunne i så fall falle inn under bestemmelsen. Bestemmelsen fikk følgende ordlyd:

”Hvo, som i trykt skrift, eller ved Forestilling, Forevisning, Udstilling, Oplæsning eller Foredrag, der foregaar offentlig, krænker Sædligheden, straffes med Bøder, Fængsel eller Straffarbeide i 5. Grad.”

Straffearbeid i 5. grad var den laveste graden for tidsbestemt straffearbeid og hadde en varighet fra seks måneder til 3 år. Ved å tilføye straffearbeide i 5. Grad, førte dette til en kraftig straffeskjerpelse, idet straffen måtte avsones i særlige anstalter. Tidligere hadde straffen

vært fengsel eller bøter, disse straffene måtte imidlertid betraktes som mildere straffarter. Dette straffenivået må anses som det strengeste gjennom tidene for brudd på pornografibestemmelsen. Straffenivået må allikevel betegnes som relativt lavt sett i forhold til at man på denne tiden hadde dødsstraff (som riktignok ikke hadde vært i bruk siden 1876³³), og straffearbeid på livstid som de alvorligste straffer, riktignok for langt alvorligere forbrytelser, men denne perioden var generelt preget av lange og harde straffer også for mindre alvorlige forbrytelser.

Ordene ” eller Blufærdigheden” som betegnet det usømmelige og uanstendige ble fjernet fra criminallovens kap 8 § 3 fordi de ikke lenger ble ansett å ha noen selvstendig betydning ved siden av ” Sædeligheden”³⁴

Det ble antatt at det etter bestemmelsen ikke var adgang til å stille redaktøren til ansvar med mindre man kunne si at han på annen måte hadde tatt del i den forbryterske virksomhet, jf skriv fra Riksadvokaten av 14. mars 1890.³⁵

2.2.2 Lovendring av 6. juli 1891, forbud mot prevensjonsveiledning

Ved lovendring av 6. juli 1891 fikk bestemmelsen følgende tillegg i 2.ledd:

”Som Krænkelſe af Sædeligheden anses det ogsaa, naar Nogen på Saadan Maade som anført (offentlig) veileder i en eller opfordrer til Anvendelse af Midler, hvorved Livsfrugt af Samleie mellem Mand og Kvinde søges forhindret.”

Tillegget rammet utstilling eller forevisning av prevensjonsmidler og seksualmidler som på offentlig sted støtet den alminnelige moraloppfatning.

---

³³ Mæland (1999) s. 32

³⁴ Udkast til Alminnelig borgelig straffelov for Kongeriget Norge II Motiver 14de Nov 1885 (1896) s. 191

³⁵ Kjerschow (1896) ”Lov angaaende forbrytelse af 20. august 1842”s. 109

Det finnes så vidt jeg har klart å oppspore svært lite høyesterettspraksis fra perioden 1890 til 1901 på området, men i Rt.1899 s.523 ble criminallovens kap. 8 § 3 1. ledd anvendt på en tiltalt, som hadde forledet en utilregnelig person, utenfor Kautokeino kirke før gudstjenesten begynte, til å vise frem sitt lem i nærvær av en del skolebarn og halvvoksne ungdommer. Straffen for ugjerningen ble fengsel på vann og brød i 20 dager. Høyesterett har nok i mangel av en egen blotter- bestemmelse funnet at den omtalte situasjonen kunne karakteriseres som medvirkning til en offentlig forestilling, selv om handlingen må sies å ligge utenfor hva "forestilling" egentlig var ment å omfatte.

Som en kuriositet kan nevnes at Høyesterett i 1889 for første gang behandlet i henhold til § 43 i universitetsfundasen av 1824, en sak hvor en juridisk student var bitt relegert (utvist) fra universitet i 1 år. Bakgrunnen for relegasjonen var at studenten på eget forlag hadde utgitt en diktsamling med tittelen "Elskov." Høyesterett fant at den elskov som ble skildret var "meget sanselig og meget vel kunne vekke andre mennesker lyst til hengi seg til liknende følelser."³⁶ Boken ble derfor ansett å være "i høy grad farlig eller daddelverdig" som de kalte det. Høyesterett underkjente likevel Det akademiske Kollegiets kjennelse fordi den ikke fant ordlyden i § 43 i fundasen anvendelig på tilfellet.

Pornografibestemmelsen i criminallovens kapittel 8 § 3 ble som denne gjennomgangen viser, først og fremst anvendt på skrifter som krenket den offentlige velanstendighet. Selv om bestemmelsens anvendelsesområde ble utvidet ved to anledninger, medførte ikke dette at bestemmelsen ble anvendt av Høyesterett i større utstrekning enn tidligere. Bestemmelsen ble imidlertid ansett som viktig for å hindre angrep på etiske og moralske samfunnsprinsipper og ble videreført i den nye straffeloven som § 211, om enn i litt snevrere betydning.

---

³⁶ Hallanger (1916) bind 2 s. 164

2.3 Almindelig borgelig straffelov av 1902 (Straffeloven)

2.3.1 Lov 22. mai 1902 nr.10 § 211

Når vi ved lov 22. mai 1902 nr.10 (i kraft fra 1. januar 1905) fikk vår nåværende straffelov ble pornografibestemmelsens plassering i loven inngående drøftet, og dens innhold ble også vesentlig endret da man forlot uttrykket ” Krænkelser av Sædeligheden ” til fordel for uttrykket ”utuktig”. Utrykket ”Sædeligheden” ble sett på som tvetydig idet det ble benyttet for det første i en videre betydning som refererte seg til moral og etikk, og for det andre i en snevrere betydning til kjønnslige forhold. Man ønsket bare å legge vekt på de kjønnslige forhold og foretrakk derfor utuktig som en passende beskrivelse av hva som skulle anses for straffbart, jf. uttrykkene ”utuktig innhold, utuktige bilder, utuktige forestillinger osv.” Det gikk imidlertid ikke frem av motivene om ordet ”utuktig” var ment å ha en snevrere betydning enn uttrykket ” Krænkelser av Sædeligheden” når det gjaldt de kjønnslige forhold. Pornografibestemmelsen fikk nå plass i kapittel 19, som omhandlet Sædelighetsforbrytelser og § 211 stod med noen endringer, som jeg kommer tilbake til, nærmest uforandret i nesten 100 år.

Ordlyden i § 211 ble etter vedtakelse av straffeloven i 1902:

”Med Bøder eller med Fængsel indtil 1 Aar straffes den som holder offentlig Foredrag eller istandbringer offentlige Forestilling eller Udstilling af Utuktiget Indhold. Eller som Medvirker til, at saadanne Foredrag, Forestillinger eller Udstillinger finner Sted.

Paa samme Maade straffes den, som bevirker eller medvirker til at, utuktige Skrifter, Billeder eller deslige offentlig falholdes, udstilles eller paa anden Maade sørges udbredte blant Almenheden.

Forøver nogen i sin Næring i Løpet av 2 Aar tvende Gange saadan Forbrydelse som oven nevnt, kan Retten til at fortsætte Næringen frakjendes ham.”

Selv om straffeloven var ny, så medførte altså ikke det store endringer i pornografibestemmelsen. Forbudet mot prevensjonsveiledning ble imidlertid fjernet og overført til § 377. Dessuten ble medvirkning til overtredelse av § 211 gjort straffbart. Samtidig ble det mulig for retten å fradømme tiltalte retten til å fortsette næringen, hvis han i løpet av 2 år gjorde seg skyldig i to overtredelser av paragrafen. Bestemmelsen skulle som nevnt i første om-

gang ramme krenkelse av sedeligheten hvor dette refererte seg til kjønnslige forhold, men også krenkelser som sto i nær forbindelse med et slikt forhold kunne rammes, dvs. alt som refererte seg til noe utuktig. Utuktsbegrepet ble belyst av straffelovkommisjonen i Motiverne fra 1896 på s. 193:

”Til Forebyggelse af Misforstaaelse tilføies, at det ingenlunde er vor Opfatning, at den her foreslaaede Udtrykmaade mer end den tidligere anvendte udelukker Anvendelsen af Straf for Skrifter, der selv udenat give sin fremstilling en særlig kynisk, pikant eller sansepirrende Iklædning, dog gaar ien endog maaske yderlig Detalj i Skildringen af kjønslige Fænomener eller Udskeielser paa det sexuelle Omraade. Ligesom Samleie mellom Mand og Hustru, skjønt i sig selv et Forhold i Tugt og Ærbarhed, dog foretaget paa aaben Gade for alles Blikke er en ”utuktig” Handling, saaledes vil ogsaa Skildringer af Forhold, som vedkommer Avlingsprocessen, med Rette ansees for utuktige, naar de gives en Udbredelse, der ikke retfærdiggjøres af noget legitimt Øiemed unødigt bredt behag, og det saaledesviser sig, at disse intime Anliggender stilles frem til offentlig Skue for Skuets Skyld, hva enten Drivfjærden dertil nu igjen maatte være Vindesyge eller Kjærlighed til det slibrige. Her at trække den rette Grænse er vistnok i høi Grad en Skjønssag, hvorom sjelden fuld Enighed vil opnaas, men sikkerter det ialfald, at f. Ex. Særskilt Salg af Tegninger, som uantastet maa tilstedes i ethvert lægevidenskabeligt Værk, eller Udbredelse i Flyveskrifts Form af Skildringer af de forskjellige Arter unaturlig Vellyst og af Maaderne at undersøge, om saadan har fundet Sted, som maa taales i en retsmedicinsk Haandbog eller i en juridisk Domssamling, med fuld Grund vil kunne straffes som utuktige.”

Straffelovkommisjonen fulgte i stor grad opp de få dommene som var tilgjengelig når den presiserer hva som skal anses for utuktig, blant annet kjenner vi igjen uttrykkene detaljerte skildringer av kjønnslige utskeielser og skildringer av forhold som vedkommer avlingsprosessen. Skildringene var imidlertid bare straffbare i den grad de ble gitt en utbredelse som ikke kunne rettferdiggjøre noe legitimt formål. Tegninger i legebøker, skildringer i rettsmedisinsk håndbok og juridisk domssamling ble alle ansett for å ha et legitimt formål og skulle derfor normalt ikke betegnes som utuktige. Slike skrifter var dermed lovlige. Ble imidlertid innholdet i disse skriftene spaltet opp i særskilte deler, slik at de i realiteten bare gjenga kjønnslige ting, stilte saken seg annerledes. Slike utsnitt ble antatt å ikke ha noe legitimt formål og var dermed utuktige.

I Kjerschows kommentarer til straffeloven av 1902³⁷ utdypes begrepet utuktig nærmere: ”Utuktig er et foredrags innhold eller et skrift m.v. når det er egnet til å krenke det normalt følende menneskes sedelighetserkjennelse i kjønnslige hensende. Det er ikke nødvendig at det nettopp vekker kjønnslig fornemmelser, dets virkning kan også være motvilje og avsky.” Kjerschow lot altså avgjørelsen av hva som er utuktig henføres til et normalt følende menneske. Han fjernet således avvikende subjektive følelser fra å være medvirkende til å fastlegge utuktsbegrepet. Han objektiverte med andre ord målestokken.

Videre tillegger han formen de kjønnslige forhold fremstilles i, betydning. Selv om noe krenket mange menneskers følelser, var det ikke automatisk utuktig fordi det skulle være lov å forsvare eller utbre ”anskuelser om kjønnsforholdet mellom mann og kvinne, som var i strid med den gjengse oppfatning.³⁸” Såfremt dette skjedde overfor et voksent publikum og på ingen måte var støtende.

Kjerschow fremhever utuktsbegrepets relative karakter ved å vise til avbildinger av nakne menneskers legemer. Et ordinært nakenbilde vil ifølge Kjerschow ikke være utuktig. ”Det må alltid komme omstendigheter til, som gir det en utuktig karakter, for eksempel ved en pointert fremheven av kjønnspartiet eller ved plasingen av skikkelsene i forhold til hinannen m.v”.³⁹ Det avgjørende er således at disse ”omstendighetene” fører til at bildet blir egnet til å krenke et normalt følende menneskes sedelighetserkjennelse i kjønnslig hensende.

Kunst var ikke nevnt spesielt i motivene til straffeloven. Men Kjerschow antok at det som var anført om utuktige skrifter også ville gjelde for kunstneriske avbildninger og forestillinger.

---

³⁷ Kjerschow (1930) s. 532

³⁸ Ibid s. 532

³⁹ Kjerschow s. 532

Det foreligger ikke mange Høyesterettsdommer som omhandler pornografi fra perioden 1902 - 1927, ifølge Lov og Dom er det 3 stykker.⁴⁰ Jeg har imidlertid bare funnet frem til to, idet domsreferansen på den siste fremstår som uklar for meg.

I Rt.1916 s.1124 skjerpet Høyesterett straffen for salg av ca. 100-150 utuktige bilder, såkalte "franske salonkort," fra bot på kr. 40.- til 30 dagers fengsel. Salget foregikk dels fra tiltalte sin forretning, dels fra kommisjonærer som omsatte dem på gaten. Høyesterett fastslo at de var berettiget til å prøve bevisene – dvs. bildene selv - for å kunne bedømme graden av tiltaltes forseelse. Førstvoterende Hambro uttaler seg ikke noe nærmere om i hvilken grad bildene var utuktige, utover det å henvise til meddomsrettens domsgrunner.

Annenvoterende Mejdell fant at det lå utenfor Høyesteretts kompetanse å undersøke bildene med hensyn til om de var anstøtelige, men uttrykker, etter å ha fått fremlagt bildene for seg for å kunne ta stilling til straffeutmålingen," at de overfor ham personlig, er uimotsigelig, liderlige". Han antok imidlertid at grovkornede usedelige bilder ikke var mer farlige for moralen enn de raffinerte, og stemte for å forkaste anken.

I Rt.1919 s. 873 begjærte Kristiania politikammer beslagleggelse av boken "Casanovas galante eventyr". Begjæringen ble imidlertid avslått ved kjennelse av Høyesteretts kjæremålsutvalg, med den begrunnelse at skriftets inneværende skildringer av erotiske episoder ikke kunne betegnes utvilsomt "utuktige". Boken, som forøvrig hadde vært på markedet i flere måneder måtte i følge førstvoterende dessuten sies å ha en viss verdi som bidrag til belysning av kulturens og moralens standpunkt. En beslagleggelse ble derfor ansett for å ha liten verdi utover det å gjøre reklame for boken (dissens).

De utuktige avbildningene fra denne perioden kan kort sammenfattes som "erotisk utfordrende stillinger med klær på".⁴¹ For litterære verk har ikke rettstilstanden endret seg i vesentlig grad siden Jæger og Krogh.

---

⁴⁰ Høeg (1970) s. 96

⁴¹ Århelle (1981) s. 38

2.3.2 Lovendring av 4. juli 1927 nr.9. Den første store revisjon av § 211

Ved lov 4. juli 1927 nr. 9 ble det foretatt en inngående revisjon av straffelovens sedelighetskapittel og også § 211 ble forandret, både innholdsmessig og redaksjonelt. Endringene fant sted på bakgrunn av en utbredt kritikk av gjeldende straffelov og rettspraksis i sedelighetssaker. Det var registrert en økning av voldtekt og sedelighetsforbrytelser mot barn,⁴² og fra mange hold ble det hevdet at økningen skyldtes at disse forbrytelsene ble bedømt for mildt av domstolene. Straffelovskomiteen av 1922 mente det ikke var så enkelt. Selv om straffens størrelse var av betydning, var straffelovskomiteen av den oppfatning at de viktigste årsakene til økningen av sedelighetskriminaliteten fantes i samfunnets utvikling. Man antok for det første at generell bolignød og manglende kroppsarbeide for barn i byene kunne forklare en del, men at spredningen av utuktige skrifter og bilder hadde utgjort en betydelig virkning. Straffelovskomiteen foreslo på denne bakgrunn en vesentlig straffeskjerpelse for overtredelse av § 211.⁴³

Bestemmelsens ordlyd ble som følger:

”1. Med fengsel inntil 2 år⁴⁴ straffes

- a. den som holder offentlige foredrag eller istandbringer offentlige forestillinger eller utstilling av utuktig innhold eller som medvirker til at sådanne foredrag, forestillinger eller utstillinger finner sted,
- b. den som utgir, falhoder, utstiller, eller på annen måte søker å utbre utuktige skrifter, bilder og desslike eller som medvirker hertil,
- c. den som overlater utuktige skrifter, bilder og desslike til personer under 18 år eller medvirker hertil.

2. Med bøter eller fengsel inntil 6 måneder straffes den som av uaktsomhet foretar nogen sådan handling som i nr.1 nevnt.

På samme måte straffes den innehaver eller overordnet som forsettlig eller av uaktsomhet undlater å hindre at der i en virksomhet blir foretatt handling som nevnt i denne paragraf.

3. Hvis nogen i sin næring to ganger i løpet av to år gjør seg skyldig i en forbrytelse mot denne paragraf, blir retten til å fortsette næringen å frakjenne ham.”

---

⁴² Statistiske Centralbyrå (1927)

⁴³ Inst. I fra straffelovkomiteen oppnevnt 11. mai 1922 s. 8

⁴⁴ Endringer fra gjeldende rett i lovteksten er kursivert.

Ser man nærmere på de enkelte endringene, ble straffen for forsettlig brudd på § 211 følgelig skjerpet fra 1 år til 2 års fengsel, mens bøtestraffen ble sløyfet. Samtidig ble uaktsomt brudd på bestemmelsens 1.ledd gjort straffbart med bøter eller fengsel inntil 6 måneder i ny nr. 2. Det samme ble unnlattelse av å hindre at det blir foretatt en handling som nevnt i paragrafen. Lovforarbeidene nevner i denne forbindelse spesielt det å forhindre salg av såkalte forundringspakker, hvor selgeren kunne anføre at han ikke visste innholdet av det solgte. Det ble også tilføyd et nytt punkt c til 1.ledd, hvor det ble straffbart å overlate utuktige skrifter til personer under 18 år. I 3. ledd ble bestemmelsen om tap av næring⁴⁵ endret idet retten ikke bare kunne frakjennes den som hadde foretatt gjentatte overtredelser av § 211, men at retten skulle frakjennes domfelte ved andre gangs overtredelse i løpet av to år.

Det foreligger 11 høyesterettsdommer fra perioden 1927 til 1973 hvor § 211 blir anvendt. Det vil rekke for vidt å behandle alle, jeg velger derfor å gjengi de mest kjente. Flere av avgjørelsene er for øvrig nevnt i forbindelse med hvilke befatningsmåter med pornografisk materiale som er straffbar. Se pkt. 3.4

I Rt.1928 s. 869 påstod en restauratør seg uforpliktet til å betale en kunstmaler avtalte honorar for leverte bilder til restaurantens utsmykning, med den begrunnelse at bildene var uanstendige og kunne rammes av straffelovens § 211 eller § 376. Han fikk ikke medhold. Førstvoterende, dommer Bonnevie, som selv iakttok bildene, fant det ikke godtgjort at bildene i det alminnelige omdømmet var å anse som utuktige eller uanstendige. Det fremgår ikke av dommen hva som var malt.

I Rt.1954 s.1130 ble en disponent dømt etter straffeloven § 211 b for å ha falbudt og sendt rundt til kjøpere en rekke franske magasiner med utuktige bildeserier, men frifunnet hva

---

⁴⁵ Ved lov 22. mai 1953 nr. 3 ble 3. ledd om tap av næring opphevet. Rettighetstap ble sett på som en nødvendig foranstaltning for å verge samfunnet mot den fare som er forbundet med å la domfelte fortsette å utøve et bestemt yrke eller inneha en stilling. Bakgrunnen for endringen var imidlertid at rettighetstap ikke burde være en direkte følge av en straffedom, men gjøres avhengig av domstolens vurdering i det enkelte tilfellet. Det var i samfunnets interesse at ingen ble fratatt sin eksistens – eller ervervsmuligheter uten tvingende grunner. Bestemmelsen ble erstattet med den alminnelige bestemmelsen om rettighetstap i straffeloven § 29 nr. 2. jf. Innstilling fra straffelovkomiteen om rettighetstap avgitt nov. 1950 (Senere endret ved lov nr. 28/2005 til § 29 1. ledd bokstav b)

angikk en rekke fotoserier. Høyesterett så seg berettiget til under sin prøvelse av lovanvendelsen å gjøre bruk av bildematerialet som var omhandlet i tiltalebeslutningen, og fravek⁴⁶ dermed avgjørelsen i Rt. 1916 s.1124 med hensyn til sin egen kompetanse.

Når det gjaldt de franske magasinene inneholdt disse blant annet en ”fotografiserie av to kvinner som sitter røkende, fullt påkledd på samme lenestol. Etter hvert kler de av hverandre, plagg for plagg, mens de beskuer hverandre og ser henført på hverandre. Serien slutter med at begge står helt nakne ved siden av hverandre med ryggen mot leseren” Byretten fant at bildeserien ga uttrykk for et unaturlig forhold mellom de to kvinnene og at de foranlediget et seksuelt forhold dem imellom, slik at bildene var å anse som utuktige. Høyesterett så seg enig med byretten i dette. Det vises i byrettsdommen til flere slike bildeserier og byretten betegnet en av avkledningsscenene til å ligge på grensen av det utuktige. Byretten fant imidlertid serien lovlig, idet den ikke inneholdt detaljfotografier av hoftepartiet, skrittet eller enden med endegropen. Høyesterett sa seg ikke enig i dette og fant alle utuktige. Det avgjørende for Høyesterett var om bildeseriene hadde til hensikt å virke seksuelt pirrende og om de i så måte var egnet til det. Noe byretten for øvrig allerede hadde fastslått.

Når det gjaldt fotoseriene inneholdt disse bilder av nakne mennesker, som på de fleste bildene viste kjønnsorganene og partiene omkring disse. Alle fotografiene var imidlertid av hele legemet og inneholdt ikke noen detaljfotografier eller nærbilder av kjønnsorganene. Heller ikke inntok fotomodellene slike stillinger som spesielt fremhevet kjønnsorganene. Byretten fant på samme måte som Høyesterett at bildene ikke kunne anses som utuktige selv om de nok av mange kunne betegnes som uanstendige og anstøtelige. Fotoseriene tok ikke en på en direkte eller nærliggende måte sikte på det seksuelle, og hadde ikke til hensikt å virke seksuelt pirrende. Det at kjønnsorganene på de fleste bildene kom tydelig frem var ifølge retten ikke nok.

---

⁴⁶ Det ble antatt praktisk ugjennomførlig at byretten i domsgrunnene kunne gi en beskrivelse av bildene slik at Høyesterett kunne prøve lovanvendelsen.

Høyesterett fastslo forøvrig at det ikke er nødvendig verken å ta bildene inn i dommen eller å gi en detaljert beskrivelse av bildenes innhold i domsgrunnene. Det vil være nok å henvise til de pornografiske bildene slik at disse enkelt kan sammenholdes rettens fremstilling. For øvrig var det tilstrekkelig å vise til et representativt utvalg i hvert magasin for å fastslå om hele magasinet kunne anses som pornografisk.

Alle sakene som omhandler utuktsbegrepet i perioden 1953 – 1978 er behørig behandlet av Århelle.⁴⁷ Hun konkluderte med at begrepet midt i 1950- årene omfattet erotisk utfordrende stillinger, og fotografier hvor kjønnspartiet fremheves tydelig. Avbildede samleier og hardporno som framstilte vold, omgang med barn, dyr eller lik var ifølge Århelle ikke på markedet, men ville utvilsomt ha blitt bedømt som utuktig.⁴⁸

De mest kjente dommene fra denne perioden omhandler riktig nok ikke fotografier men bøker. I Rt. 1958 s. 479 (Mykledommen) hadde Gyldendal Norske Forlag utgitt i 1956 boken ”Sangen om den røde rubin” av forfatteren Agnar Mykle. Høyesterett i plenum avgjorde at det skjønnlitterære verket ikke var et ”utuktig skrift” etter straffeloven § 211 nr. 1 b, tiltross for at boken inneholdt en rekke avsnitt med inngående og detaljerte skildringer av hovedpersonenes samleier med forskjellige kvinner, innbefattet nærgående beskrivelse av ”anatomiske og fysiologiske særegenheter.” Høyesterett karakteriserte en del av innholdet som smakløsheter som det ville være vanskelig for den alminnelige leser å forstå nødvendigheten av, men innrømmet forfatteren en betydelig frihet med hensyn til skildring av kjønnslige forhold, idet disse skildringene forsvarte sin plass som ledd i en kunstnerisk utforming. Innholdet i boken måtte sees i en sammenheng, og selv om noen avsnitt kunne karakteriseres som utuktige måtte boken bedømmes som en helhet.

I Rt. 1959 s. 431 ble eieren av J. W. Cappelens Bokhandel og disponenten for Norsk Bokimport A/S dømt til å tåle inndragelse av Henry Millers utuktige bøker ”Sexsus” I og II på dansk med originaltittel ” The Rosy Crusifixion”. Fra byretten dom fremkommer det at: ”

---

⁴⁷ Århelle (1981) s. 24-25

⁴⁸ Ibid s. 26

'Sexus' er et bruddstykke av Henry Millers selvbiografi, fremstilt nærmest i romans form og isprengt forfatterens filosofi og visjoner. Den handler om en periode i Henry Millers liv mens han levet i New York, der han er født og bodde til han i 1928 reiste til Europa. Boken begynner med en innføring i hans kjærlighetsforhold til Mara – og føres frem til at hun svikter ham for en homoseksuell kvinne." I tiltalebeslutningen er det beskrevet en rekke skildringer av utuktig art. Etter sidetallene å bedømme foreligger det nærmest en sammenhengende skildring av kjønnslige forhold i form av samleier, beføling og slikking av kjønnsorganer, i et tilfelle en voldteksscene med sadistisk tilsnitt og et tilfelle av bestialitet. Høyesterett fremholdt da også med hensyn til verkets litterære verdi og ideinnhold at den grense som ble trukket opp i Mykledommen var overskredet. Bokens litterære standard, kunstneriske og idemessige pretensjoner var ikke utpregete nok til å hindre at verket samlet sett måtte betegnes som utuktig.

I Rt. 1967 s. 1502 ble Jens Bjørneboes bok "Uten en tråd" ansett utuktig etter straffeloven § 211 nr.1 punkt b. Boken inneholdt i følge tiltalebeslutningen: "utelukkende seksuelle skildringer av seksuell omgang og adferd mellom personer av samme kjønn og ulike kjønn, således mellom to kvinner, mellom to menn, mellom mann og to kvinner, mellom en kvinne, en mann og en 15 års gammel gutt, med detaljrike beskrivelser av de enkelte forhold, herunder kyssing, slikking av kjønnsorganer og endetarmsåpninger, bruk av gummilem, innføring av penis i kvinnens og manns rectum, pisking med gummirem m.v..." Selv om det ikke ble brukt tabuord, var boken preget av at de seksuelle skildringene var gitt en bred plass og forekom i en slik detaljrikdom at det gjennomsyret hele fremstillingen. Høyesterett fant det utvilsomt at "Uten en tråd" var å anse som utuktig i straffelovens forstand på bakgrunn av den grensen som var trukket opp ved Mykle – og Millerdommene. Boken er det siste skjønnlitterære verk som har blitt ansett som utuktig og dermed ulovlig.

Det skal for ordensskyld nevnes at både Millers og Bjørneboes bøker senere er utgitt og omsatt uten at påtalemyndigheten har reagert på det.

2.3.3 Lovendring av 23. mars 1973 nr.17. Allmenne hensyn – vilkår for påtale.

Ved lov av 23. mars 1973 nr.17 ble et nytt 4. ledd tilføyd i § 211, idet ”allmenne hensyn ” ble vilkår for påtale: ” Påtale finner bare sted når allmenne hensyn krever det.” Før lovendringen var § 211 undergitt ubetinget offentlig påtale jf - straffeloven § 77. Det ble ved samme anledning foretatt en justering av ren lovteknisk art, idet nummereringen av de enkelte ledd i paragrafen ble fjernet.

Bakgrunnen for lovendringen var et brev fra Riksadvokaten til Justisdepartementet datert 1. mars 1971, hvor Riksadvokaten tok opp visse spørsmål i forbindelse med håndhevingen av straffelovens bestemmelser om blasfemi (§ 143) og pornografi.⁴⁹ Ved enkelte anledninger hadde henleggelsesformen ” etter bevisets stilling,” blitt benyttet ved mistanke om overtredelse av pornografibestemmelsen, selv om det neppe hadde vært tvil om selve bevisene.⁵⁰ En slik henleggelse ble allikevel ansett best egnet til å verne om de verdier straffebudet var satt til å beskytte. Det forelå følgelig vanskeligheter med å grunnlegge henleggelsene, (innenfor det de foreliggende henleggelseskategoriene formelt ga adgang til,) ved overtredelse av bestemmelsene. Riksadvokatens oppfatning var at dette kunne avhjelpest hvis man endret påtalereglene slik at allmenne hensyn ble vilkår for påtale.⁵¹

I Ot. prp. nr. 40 (1971-1972) s. 22 kommenterte Justisdepartementet påtalespørsmålets utfall på følgende måte: ” Dersom påtalemyndigheten finner at siktedes forhold rammes av den aktuelle straffebestemmelse, men likevel ikke finner grunn til å reise straffesak, skal den i prinsippet gi påtaleunntatelse. Det vil ikke da være grunnlag for å henlegge saken etter bevisets stilling eller fordi den ikke anses straffbar.”

---

⁴⁹ Jf. Ot. prp. nr. 40 (1971-1972) B. Endring av påtalereglene for overtredelse av straffelovens § 142 (blasfemi) og § 211 (pornografi) s. 21

⁵⁰ Straffeprosesslovkomiteens forslag til ny straffeprosesslov s. 24-25

⁵¹ Innst. O. nr. 28 (1972-1973) *Endring av påtalereglene for overtredelse av straffeloven 142 (blasfemi) og § 211 (pornografi)* s. 125

Påtaleunntatelse i disse sakene måtte etter straffeprosessloven av 1. juli 1887 § 89 1.ledd nr.2 jf § 91 3.ledd, i alminnelighet skje ved Kgl. Resolusjon.⁵² Dette ble imidlertid sett på som kompliserende og egnet til å skape uønsket publisitet om sakene. Ga imidlertid påtalemyndigheten påtaleunntatelse, innebar dette, da som nå, en skyldkonstatering. Hvis siktede mente at han var uskyldig, kunne han dermed forlange at påtalemyndigheten brakte saken inn for retten, om den ikke frafalt siktelsen jf. straffeprosessloven av 1887 § 85 5.ledd. Siktede kunne på denne måten fremprovosere en rettssak som påtalemyndigheten ikke ønsket. Dette ledet Justisdepartementet til å understreke i proposisjonen at ”offentlige interesser i et tilfelle meget vel vil kunne være best tjent med at det ikke reises tiltale selv om det skulle være forholdsvis klart at forholdet rammes av straffelovens bestemmelser om pornografi. En rettssak – og undertiden også en påtaleunntatelse – vil etter omstendigheten kunne være direkte til skade for de allmenne interesser som straffebudet mot pornografi sikter på å vareta.”

Ved å gjøre den offentlige påtalen betinget av allmenne hensyn, overlot lovgiveren til påtalemyndighetens skjønn å vurdere om tiltale skal reises. Påtalemyndighetenes avgjørelse vil ikke kunne overprøves av domstolene. Påtalemyndigheten kunne således etter lovendringen henlegge saker om brudd på pornografibestemmelsen uten å ta stilling til skyldspørsmålet. I praksis førte dette til at det bare ble tatt ut tiltale for de grovere tilfellene av brudd på bestemmelsen.

Det foreligger 10 høyesterettsdommer⁵³ for perioden 1973 til 1985. De viktigste dommene fra denne perioden vil bli nevnt i forbindelse med behandlingen av straffealternativet ”støtende” under straffeloven § 204.

---

⁵² Straffeprosessreglene er i dag endret, slik at forbrytelser mot straffeloven § 204 og § 204a eksplisitt er unntatt fra spørsmål som avgjøres av riksadvokaten jf. straffeprosessloven § 65 første ledd, nr. 3

⁵³ Høeg (1990) s. 80

2.3.4 Lovendring av 24. mai 1985 nr.31. Den andre store revisjon av § 211

Ved lov 24. mai 1985 nr. 31 ble straffeloven § 211 endret etter et privat lovforslag. Det kan konstanteres at denne lovrevisjonen hadde en noe spesiell tilblivelse. Utgangspunktet var, som nevnt, et privat lovforslag fremmet i Odelstinget 24. januar 1984 av de tre Arbeiderpartirepresentantene Helen Bøsterud, Ragna Berget Jørgensen og Åge Hovengen, jf. Innst. O. nr. 52 (1984-85)⁵⁴ Dette forslaget ble av Odelstinget vedtatt sendt til justiskomiteen som i juni 1984 sendte et brev til utvalgte organisasjoner for kommentar. I mellomtiden hadde justisdepartementet gitt straffelovrådet i oppdrag å utrede den strafferettslige behandlingen av pornografi. Det ble et kappløp mellom justiskomiteen og departementet. For selv om innstillingen fra straffelovrådet ble fremlagt 12. mars 1985 som NOU 1985: 19, valgte justiskomiteen å arbeide videre med saken på egen hånd. Innst. O. nr. 52 (1984-85) ble avgitt 29. mars 1985, og ble behandlet og vedtatt av Stortinget i månedsskiftet april /mai 1985.⁵⁵ ”Rettskildesituasjonen er mao spesiell ved at lovforslaget ikke fikk noen lovteknisk bearbeidelse i departementet.”⁵⁶

I begrunnelsen for det private lovforslaget heter det i Innst. O. nr. 52 s. 3 blant annet at: ” Den aktuelle fokuseringen på pornografien viser at grenser har flyttet seg, ikke i positiv frigjørende forstand, men mot stadig verre utnyttelse av mennesker og med kraftig uttrykk for menneskeforakt. Mediaeksplosjonen gjør at det ikke lenger bare er henvist til bøker og blader, men i stadig økende grad også til videofilmer(...)Skremmende er det at denne pornografien i stadig stigende omfang er blitt underholdning for barn og unge. ”

Det private lovforslaget var i det store og det hele likt med det som ble foreslått i NOU 1985: 19, med ett unntak. I NOU 1985: 19, foreslo nemlig straffelovrådets flertall å totalforby visse former for pornografi samtidig som de åpnet for en liberalisering når det gjaldt såkalt ” alminnelig seksuell aktivitet,” idet salg av slike skildringer etter deres oppfatning ikke burde være totalforbudt. Flertallet oppfattet ikke slike skildringer dit hen at de påførte

---

⁵⁴ Innstilling frå justiskomiteen om privat lovframlegg frå stortingsrepresentantane Helen Bøsterud, Ragna Berget Jørgensen og Åge Hovengen om endring av straffelova § 211.

⁵⁵ Gyldendals rettsdata. Norsk lovkommentar. Historikk strl. § 204

⁵⁶ Brathom (1995) s. 476

andre mennesker nevneverdige skader. De knyttet således straffbarheten til skadefølgeprinsippet, dvs. til *skadevirkningene* som pornografiske skildringer kan antas å ha, og ikke til den sedelighetsvurdering som lå til grunn for gjeldende rett. Liberaliseringen skulle oppfølges av et utstillingsforbud. Se også 2.3.8. Forslagstillerne i Innst. O. nr. 52 (1984- 1985) ønsket ikke noen liberalisering og fremholdt at det fremdeles burde ligge en sedelighetsvurdering til grunn for lovgivningen og at vernet mot de skadevirkninger pornografien hadde på samfunnet generelt, den enkelte bruker, og særlig barn og unge måtte komme i tillegg. De ønsket samtidig å endre påtaleregelen. Det hadde oppstått en situasjon, hvor grensen for det straffbare ble tolket på en måte av domstolene mens påtalemakten hadde en snevrere grense for hva de faktisk slo ned på. Dette var klart uheldig framholdt forslagsstillerne.

Det ble ansett som nødvendig å beholde utuktighetsbegrepet ved siden av pornografibegrepet for å signalisere at forslaget ikke innebar en liberalisering i forhold til gjeldende rett.⁵⁷ ”Pornografi” ble imidlertid ansett som et mer moderne uttrykk som bedre dekket de seksuelle skildringene som lovforslaget tok sikte på å forby. Begrepene ”utuktige eller pornografiske” ble derfor brukt synonymt i lovteksten for å synliggjøre at den språklige moderniseringen ikke innebar noen realitetsendring. Den veiledning som måtte finnes i nyere rettspraksis skulle således fremdeles fungere som minimumskriterium for å avgjøre hva som var å anse som straffbar pornografi.

Bestemmelsens fikk følgende ordlyd⁵⁸:

”Med *bøter* eller med fengsel inntil 2 år *eller med begge deler* straffes:

- a. den som holder offentlig foredrag eller istandbringer offentlig forestilling eller utstilling av utuktig *eller pornografisk* innhold,
- b. den som utgir, *frambyr til salg eller leie* eller på annen måte søker å utbre utuktige *eller pornografiske* skrifter, bilder, *film, videogram eller lignende*,
- c. den som overlater utuktige eller *pornografiske* skrifter, bilder, *film, videogram og liknende* til personer under 18 år.

---

⁵⁷ I NOU 1985: 19`s lovutkast var ”utuktig” fjernet fra lovteksten.

⁵⁸ Endringene fra gjeldende rett er kursivert.

Med utuktige eller pornografiske skildringer menes i denne paragraf kjønnslige skildringer som virker støtende eller på annen måte er egnet til å virke menneskelig nedverdiggende eller forrående, herunder kjønnslige skildringer med bruk av barn, dyr, vold, tvang og sadisme.

Medvirkning straffes på samme måte.

Med bøter eller fengsel inntil 6 måneder eller begge deler straffes den som av uaktsomhet foretar noen sådan handling som nevnt i denne paragraf.

På samme måte straffes den innehaver eller overordnet som forsettlig eller uaktsomt unnlater å hindre at det i en virksomhet blir foretatt handling som nevnt i denne paragraf.

Ved straffeutmålingen legges det i skjerpene retning vekt på om de utuktige eller pornografiske skildringer omfatter bruk av barn, dyr, vold, tvang og sadisme. ”

Litt nærmere om de enkelte endringene:

Strafferammen ble endret idet bøter ble gjeninnført som straffealternativ, man kunne nå enten gi bot eller fengsel, eller en kombinasjon av disse straffer.

I første ledd bokstav b) ble alternativet ” frambyr til salg eller leie” tilføyd. Alternativet var en kodifisering av gjeldende rett, idet utleie og salg av videogram i flere tilfeller før lovendringen, hadde blitt pådømt under alternativet ”søker å utbre”, jf. Rt.1984 s. 1016 og Rt.1980 s. 1532.

I første ledd bokstav a) og c) ble ” film, videogram og lignende” tilføyd, i tillegg til utuktige skrifter og bilder. Tilføyelsen må sees i sammenheng med den store økningen av videofilmer på det private markedet.

Definisjonen av pornografi i 2. ledd var ny. Innholdsmessig var den imidlertid bare en kodifisering av gjeldende rett. Det hadde således også før lovendringen vært forbudt å utgi utuktige eller pornografiske skildringer av for eksempel barn. Definisjonen er en rettslig standard, som viser til de til enhver tid rådende moral – og rettsoppfatninger i samfunnet. Bestemmelsens siste ledd var en straffeutmålingsregel som vektla hva som skulle føre til straffeskjerpelse.

Bestemmelsen ble ikke begrenset til ervervmessig virksomhet slik straffelovrådet i NOU 1985: 19 hadde foreslått. Dette innebar at tidligere rett ble videreført slik at for eksempel bytteformidling fortsatt ble ansett som straffbart jf. blant annet Rt.1973 s. 1455. Det er så-

ledes ikke noe vilkår for straff at man er næringsdrivende eller opparbeider en fortjeneste ved utbredelse av pornografi.

Fremstillinger av kunstnerisk, vitenskaplig eller opplysningmessig verdi skulle som en alt overveiende hovedregel være straffri, men det ble ikke tatt inn noen bestemmelse om dette da forslagstillerne ønsket ”et rettslig sikkerhetsnett mot ekstremt anstøtelige fremstillinger av ringe eller påstått kunstnerisk verdi.”⁵⁹

Påtaleregelen ble opphevd, slik at pornografisakene igjen ble satt under ubetinget offentlig påtale jf. straffeloven §77.

Woxholth⁶⁰ fremsatte kritikk både av saksbehandlingen og det materielle innhold i endringsloven. Jeg skal ikke gjengi denne kritikken her, men bare kort nevne de viktigste ankepunktene som blant annet gikk på at, loven ble vedtatt uten at den ble sendt på ordinær høringsrunde. Lovforarbeidene var mangelfulle idet det ikke fremgikk hvordan sentrale begreper i lovteksten skulle forstås. Samt at Justiskomiteens fremstilling av gjeldene rett var refererende og lite preget av egne standpunkter og for øvrig at lovteksten ikke var klar. Andenæs og Bratholm støttet i all hovedsak Woxholth i hans kritikk av lovforslaget.⁶¹

Legaldefinisjonen av pornografi har imidlertid ikke blitt endret senere, den må dermed sies å være anvendelig til sitt formål.

Det foreligger 10 Høyesterettsavgjørelser⁶² for perioden 1985 til 1988. De viktigste avgjørelsene som omhandler utuktighetsbegrepet fra perioden, er behandlet under straffeloven § 204. Selv om påtaleregelen ble endret i 1985, foreligger det imidlertid ingen Høyesterettsavgjørelser hvor den nedre grensen for hva som er straffbart har blitt drøftet.

---

⁵⁹ Innst O. nr. 52 (1984 – 1985) s. 23

⁶⁰ Woxholth (1986) s. 82

⁶¹ Andenæs og Bratholm (2000) s. 130

⁶² Høeg (1990) s. 80

2.3.5 Lovendring av 20. mai 1988 nr. 34. Krav om godkjenning av Statens filmkontroll for ansvarsfrihet.

Ved lov 20. mai 1988 nr. 34 fikk paragrafen et nytt 7.ledd hvor det ble bestemt at § 211 ikke skal gjelde for film eller videogram som Statens filmkontroll⁶³ ved forhåndskontroll har godkjent til ervervsmessig fremvisning eller omsetning.

Bakgrunnen for lovendringen var Kultur- og vitenskapsdepartementets gjennomføring av endringer i lov av 15. mai 1987 nr. 21 om film og videogram⁶⁴. Videogramregisteret hadde før lovendringen nektet å registrere videogram som politi og påtalemyndigheten hadde sperret på grunn av etterforskning for brudd på straffelovens § 211. Det samme gjaldt i de tilfellene hvor det var vedtatt forelegg for brudd på bestemmelsen. Klagenemnda for film og videogram mente imidlertid at Videogramregisteret ikke hadde hjemmel i lovens § 7 for en slik nektelse, noe Lovavdelingen i Justisdepartementet sa seg enig i. Kultur- og vitenskapsdepartementet foreslo derfor endringer ved at Videogramregisteret skulle kunne kreve at videogram ble vurdert hos statens filmkontroll før de ble merket og registrert. Videogramregisteret måtte forøvrig stå helt fritt til å vurdere om slik forhåndskontroll skulle skje, men ble et videogram først vurdert som lovlig av Statens filmkontroll etter reglene i straffeloven, måtte dette anses som endelig. Det vil si at avgjørelsen ikke skulle kunne overprøves av domstolene i ettertid, § 211 ble følgelig endret i samsvar med forslaget. Distributøren er således sikret full ansvarsfrihet hvis det foreligger forhåndsgodkjenning.⁶⁵

2.3.6 Lovendring av 16. juni 1989 nr. 68. Forbud mot innførsel med sikte på utbredelse.

Ved lov 16. juni 1989 nr. 68 fikk § 211 første ledd bokstav b et tillegg som rammet innførsel av pornografi med sikte på utbredelse. Bakgrunnen for endringen var i følge Justisde-

---

⁶³ Ved lov 7. april 1995 nr.15 ble det foretatt en språklig lovendring i 7. ledd idet "Statens filmkontroll" endret navn til "Statens filmtilsyn".

⁶⁴ Ot. prp nr. 28 (1987-1988) *Om lov om endringer i lov 15. mai 1987 nr. 21 om film og videogram m.m*

⁶⁵ Andenæs og Bratholm (2000) s.132

partementet at det ble ansett som ”tvilsomt om en større innførsel av pornografi i kommersielt øyemed kan betraktes som et straffbart forsøk på å utbre pornografien”.⁶⁶

I følge forarbeidene skulle erverv og innførsel av filmer fra utlandet til privat bruk fremdeles være tillatt.⁶⁷ Det ble således ikke innført noe generelt innførselsforbudt. Spørsmålet om besittelsesforbud ville i følge arbeidsgruppen som behandlet lovendringen kreve en grundigere utredning. Bestemmelsen ble derfor vedtatt selv om den ble ansett å for å ha ”hull”.

Ordlyden i § 211 ble endret som følger⁶⁸:

”Med bøter eller med fengsel inntil 2 år eller med begge deler straffes:
b) den som utgir, frambyr til salg eller leie eller på annen måte søker å utbre, *eller som med hensikt å foreta slik utbredelse innfører* utuktige eller pornografiske skrifter, bilder, filmer, videogram eller lignende.”

Tillegget skulle bare komme til anvendelse når tollvesenet ved stikkprøvekontroller av reisende oppdaget videogram som med stor grad av sikkerhet kunne antas å ha et straffbart innhold og det forelå bevis for at innførselen var foretatt med sikte på salg.⁶⁹

Bestemmelsen skulle således bare ramme den innførsel som var et forberedende ledd i en senere utbredelse, jf. Innst. O. nr.106 (1988- 1989) s. 3. Innførsel som utelukkende hadde som formål å vurdere om innholdet egnet seg for videredistribusjon skulle imidlertid ikke være omfattet, jf. Ot. prp nr. 79 (1988-1989) pkt. 3 Straff for innførsel av pornografi s. 45

---

⁶⁶ Innst. O. nr. 106 (1988- 1989) pkt. 3 Straff for innførsel av pornografi s. 3

⁶⁷ Ot. prp. nr. 79 (1988-1989) *Om endringer i straffeloven og straffeprosessloven m.m* s. 15

⁶⁸ Endring fra gjeldende rett er i kursiv

⁶⁹ Ot. prp nr.79 (1988-1989) s. 15

2.3.7 Lovendring av 22. mai 1992 nr.49. Forbud mot besittelse - og innførsel av barnepornografi.

Ved lov 22. mai 1992 nr.49 ble det vedtatt et tillegg som rammet besittelse og innførsel av billedmessig barnepornografi.

Det var før lovendringen ikke tillatt å utgi utuktige eller pornografiske skildringer av barn, eller å innføre slike skildringer når hensikten var å utbre materialet. Besittelse og innførsel til eget bruk var som nevnt imidlertid ikke forbudt. Det var derfor forholdsvis enkelt å omgå forbudet mot barnepornografi. Det var heller ikke straffbart å kjøpe slikt materiale på postordre fra utlandet. Sterke hensyn talte derfor for denne lovendringen. Blant annet håpet man at den ville virke ”normskapende” og gjøre markedet mindre attraktivt, noe man igjen håpet skulle ramme produksjonen i utlandet.⁷⁰ Det ble imidlertid reist innvendinger mot en slik kriminalisering fordi bestemmelsen ikke rammet produsenter og bakmenn, men ”en relativt harmløs brukergruppe” som departementet uttrykker det i Innst. O. nr. 54 (1991-92)⁷¹ s. 9.

Departementet forutsatte at håndhevelse i første rekke ville skje ved etterforskning av andre kriminelle forhold. Skriftlig materiale skulle ikke rammes av lovendringen, i første omgang fordi barn ikke i samme grad er deltakende i produksjonen, dernest fordi det er en vanskelig grensedragning mot kunstneriske produkter.

Når det gjelder 16 års grensen ser den ikke ut til å ha vært gjenstand for debatt. Den harmonerer med grensen for den seksuelle lavalder.

---

⁷⁰ Jf. Innst. O. nr. 54(1991-1992) s. 10. Barnepornografi regnes som først og fremst å være fremstilt i utlandet.

⁷⁰ Endring fra gjeldende rett er i kursiv

⁷⁰ Ot. prp nr.79 (1988-1989) s.15

⁷¹ *Innstilling fra justiskomiteen om endringer i straffeloven og skades erstatningsloven m.m (seksuelle overgrep mot barn)*

§ 211 første ledd bokstav d fikk følgende ordlyd:

”den som besitter eller innfører bilder, film, videogram eller lignende, hvor noen som er, må regnes å være eller fremstilles som å være under 16 år, er vist på en utuktig eller pornografisk måte.”

Paragraf 211 har som denne gjennomgangen viser vært gjenstand for mange lovendringer. Endringene skyldes i stor grad at bestemmelsens anvendelsesområde stadig har blitt utvidet. Med hensyn til hva som til enhver tid har vært ansett som pornografisk har det skjedd en betydelig liberalisering i løpet av bestemmelsens virketid – det forbudte har endret seg fra erotisk utfordrende fremstillinger på postkort, via detaljrike skriftlige fremstillinger av seksuelle aktiviteter til ”nærgående visuelle skildringer av kjønnsorganene ved alminnelig seksuell aktivitet”.⁷² Det kan bemerkes at etter lovendringen i 1988 er det for filmers vedkommende Medietilsynet eller Klagenemden for film og videogram som har anvendt og fastsatt standarden for straffbar pornografi etter § 204. Paragraf 211 ble ved lovrevisjonen av 2000 videreført gjennom den nye § 204.

2.3.8 Lovendring av 11. august 2000 nr. 76. Ny § 204⁷³, § 211 oppheves.

Ved lov 11. august 2000 nr. 76 ble det igjen foretatt en større endring av pornografibestemmelsene i straffeloven etter at justisdepartementet den 11. desember 1995 nedsatte et underutvalg under strafflovkomisjonen – Seksuallovbruddsutvalget – til å vurdere endringer i sedelighetskapitlene⁷⁴. Under overskriften ”Pornografi og utstillingsforbud – lovutkastet §§ 203 og 204,” var hovedproblemstillingen for utvalget å fastslå rekkevidden av et totalforbud mot pornografi – om bestemmelsen skulle begrenses til grovere pornografi, eller om den også skulle omfatte skildringer av såkalt ”alminnelig seksuell aktivitet”. Flertallet i utvalget mente, i likhet med straffelovrådet i NOU 1985: 19 at straffeansvaret måtte

---

⁷² Se nærmere om ”nærgående skildringer av kjønnsorganene” under straffealternativet ”støtende”

⁷³ Ved lov 15. februar 1963 nr. 2 ble daværende § 204 opphevet. Paragrafen var således ”ledig” når den tilføyd igjen ved lov av 11. august 2000 nr. 76.

⁷⁴ NOU 1997: 23 Seksuallovbrudd *straffelovkomisjonens delutredning VI*

begrunnes i skadefølgebetraktninger fremfor moral – og sedelighet, og at totalforbudet derfor burde begrenses til å gjelde grovere kjønnslige skildringer. Også dette utvalgets flertall foreslo dermed en liberalisering i forhold til gjeldende rett ved at kjønnslige skildringer av såkalt alminnelig seksuell aktivitet ikke lenger skulle anses som ulovlig pornografi. Utvalget drøftet deretter hvilke typer av pornografi som burde totalforbys og endte opp med samme forslag som ble fremsatt i NOU 1985:19, hvor forbudet begrenses til:” Kjønnslig skildringer hvor det gjøres bruk av barn, lik, dyr, vold, eller tvang og lignende grove kjønnslige skildringer.” Opprøringen var ment å være uttømmende. I tillegg til et totalforbud, fremmet utvalget et forslag om utstillingsforbud, på lik linje med forslaget i NOU 1985:19, for visse former for pornografi som ikke ble rammet av totalforbudet. Det ble påpekt at moral og bluferdighetshensyn ikke lenger kunne begrunne et absolutt forbud mot pornografi, men at dette ikke innebar at lovlig pornografi skulle kunne utstilles overalt. Rekkevidden av et slikt utstillingsforbud ble deretter inngående drøftet med hensyn til at forbudet skulle være forutberegnlig. Utvalget mente på bakgrunn av de foreslåtte endringer at det ikke lenger var behov for å opprettholde legaldefinisjonen av pornografiske skildringer som en rettslig standard. Etter høringsrunden forelå det uttalelser både for og mot en liberalisering, hvor blant annet skadefølgeprinsippet ble vurdert forskjellig av de ulike grupperingene.

Departementet ønsket imidlertid ingen liberalisering av pornografibestemmelsen og ment at dette nok en gang var et galt signal å gi et samfunn der det ”offentlige rom” allerede er betydelig preget av kommersiell utnyttning av seksualitet. Departementet ønsket fortsatt å forhindre at det også i Norge vokste frem en næring basert på salg og produksjon av pornografisk materiale.⁷⁵

Etter revisjonen og omredigeringen fikk straffeloven § 204 følgende ordlyd⁷⁶:

”Den som

---

⁷⁵ Ot. prp. nr. 28 (1999 – 2000) Om endringer i straffeloven mv. (Seksuallovbrudd)

⁷⁶ Endringer fra gjeldene rett er kursivert.

- a) utgir, selger eller på annen måte søker å utbre pornografi,
- b) innfører pornografi med sikte på utbredelse,
- c) overlater pornografi til personer under 18 år,
- d) *produserer, innfører, besitter, overlater til en annen eller mot vederlag gjør seg kjent med barnepornografi,*
- e) holder offentlig foredrag eller istandbringer offentlig forestilling eller utstilling med pornografisk innhold, eller
- f) *forleder noen under 18 år til å la seg avbilde som ledd i kommersiell fremstilling av rørlige og urørlige bilder med seksuelt innhold, eller produserer slike fremstillinger hvor noen under 18 år er avbildet,*

straffes med bøter eller med fengsel inntil 2 år.

Med pornografi menes i denne paragrafen kjønnslige skildringer som virker støtende eller på annen måte er egnet til å virke menneskelig nedverdiggende eller forrående, herunder kjønnslige skildringer hvor det gjøres bruk av barn, lik, dyr, vold og tvang. *Med barnepornografi menes kjønnslige skildringer i rørlige og urørlige bilder hvor det gjøres bruk av barn, noen som må regnes som barn eller noen som er fremstilt som barn. Som pornografi regnes ikke kjønnslige skildringer som må anses forsvarlige ut fra et kunstnerisk, vitenskaplig, informativt eller lignende formål.*

Den som uaktsomt foretar handling som nevnt i første ledd *a til f*, straffes med bøter eller fengsel inntil 6 måneder. På samme måte straffes den innehaver eller overordnet som forsettlig eller uaktsomt unnlater å hindre at det i en virksomhet blir foretatt handling som nevnt i denne paragrafen.

Paragrafen gjelder ikke for film eller videogram som Statens filmtilsyn⁷⁷ ved forhåndskontroll har godkjent til ervervsmessig fremvisning eller omsetning.”

Litt nærmere om de enkelte endringene:

Paragraf 204 medførte ingen liberalisering når det gjaldt hvilke kjønnslig skildringer som skulle regnes som pornografiske eller når det gjaldt hvilke befatningsmåter med pornografi som skulle være straffbare. Bestemmelsen ble gjort medienøytral, idet opplistingen av ”pornografiske skrifter, bilder, film, videogram og lignende” ble tatt ut av 1. ledd. Hensikten var at bestemmelsen også skulle ramme Internett og satellitt overføringer.

Bestemmelsens 1.ledd bokstav d) ble utvidet ved at befatningsmåtene ”produserer” og ”overlater til en annen eller mot vederlag gjør seg kjent med barnepornografi” ble tilføyd.

---

⁷⁷ Ved lov av 2. juli 2004 nr. 68 ble det i § 204 4.ledd foretatt en språklig endring idet ”Statens filmtilsyn” ble endret til ”Medietilsynet”. Endringen gjelder fra 1. januar 2005 jf. Res. 2. juli 2004 nr. 1009

Utgangspunktet var at all befatning med barnepornografi skulle være straffbar. Ved å tilføye produksjonsalternativet, ble selve produksjonen kriminalisert, tidligere behandlet domstolene produksjon av barnepornografi som *dokumentasjon på seksuell overgrep* og tillat det straffeskjerpene virkning ved pådømmelse av de faktiske overgrepene jf. blant annet Rt. 1997 s. 1994 og Rt. 2000 s. 2086. I Ot. prp nr. 28 (1999-2000) uttales det om formuleringen ”overlater til en annen eller mot vederlag gjør seg kjent med barnepornografi” at det ”siktes særlig til situasjoner der man mot betaling eller annet vederlag leser slikt materiale på PC` er uten at materialet kommer i leserens besittelse.” Jeg kommer nærmere inn dette i pkt. 4.2.1. Alternativene oppfyller Norges forpliktelser etter ILO- konvensjonen nr. 182,⁷⁸ jf. artikkel 3. Om forbud mot og avskaffelse av ”de verste former for barnearbeid”

16 års grensen i bestemmelsen ble fjernet fordi barnepornografi ikke lenger skulle knyttes opp til noen spesiell alder. Utgangspunktet nå var at alle mennesker som ikke har fullført kjønnsmodningsprosessen skulle regnes som barn. Det ble påpekt i Ot. prp. nr. 28 (1999 – 2000) s.119, at den seksuelle lavalder på 16 år fortsatt ble sett på som naturlig utgangspunkt for vurderingen.

Bestemmelsens 1.ledd bokstav f) var ny, og innførte en særlig beskyttelse av mindreårige mot å bli utnyttet av den kommersielle, pornografiske og mykpornografiske industrien.

Legaldefinisjonen av pornografi i 2. ledd ble videreført med unntak av at begrepene ”utuktig” og ”sadisme” nå ble ansett som overflødige, mens ”lik” ble tilføyd til den ikke uttømmende listen. Tilføyelsen var å betrakte som en presisering og ikke som en ny- kriminalisering, (man antok at lik var omfattet også tidligere, selv om det ikke fantes rettspraksis fra området). Barnepornografi ble definert i 2. ledd 2. punktum. Definisjonen omfattet rørlige og urørlige bilder, uavhengig av hvilken teknikk som er benyttet for å gjøre bildene tilgjengelig for det menneskelige øyet. For øvrig videreføres definisjonen i § 211 bokstav d)

---

⁷⁸ St. prp. nr. 79 (1999- 2000) *Om samtykke til ratifikasjon om ILO- konvensjonen nr. 182 av 19. juni 1999 om forbud mot og umiddelbare tiltak for å avskaffe de verste former for barnearbeid.*

om hvem som skal betraktes som barn (i henhold til straffebestemmelsen). Paragraf 204 2.ledd 3. pkt. om unntak for forsvarlige kunstneriske, vitenskaplige og informative skildringer var nytt, men i all hovedsak en kodifisering av gjeldende rett. Se pkt. 2.3.4, for sammenligning se pkt. 2.3.1. Paragraf 211 ble opphevd.

2.3.9 Lovendring av 4. juli 2003 nr. 78. Skjerping av strafferammen.

Ved lov 4. juli 2003 nr. 78 ble strafferammen i § 204 1.ledd endret fra 2 til 3 år. Bakgrunnen for endringen var at departementet mente det var behov for en ytterligere skjerping av straffene ved organisert befatning med barnepornografi, enn det som allerede fulgte av rettspraksis jf. Ot. prp. nr. 62 (2002-2003) *Om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv.* s. 93. Det ble innført en ny generell straffeskjerpingsregel for organisert kriminalitet jf. straffeloven § 60a. Et av vilkårene for at denne bestemmelsen skulle kunne komme til anvendelse, var at det straffebedet som ble påstått overtrådt hadde en strafferamme på fengsel i minst 3 år. I følge Innst. O. nr. 118 (2002-2003) s.6 anså flertallet i straffelovkomiteen det ”viktig at også organiserte pedofile⁷⁹ nettverk som utelukkende utveksler barnepornografisk materiale seg imellom, uten å begå andre mer alvorlige handlinger omfattes av straffeskjerpelsen i § 60a.” Formålet med utvidelsen i strafferammen var følgelig også å ramme ulovlig befatning med barnepornografi. Den maksimale strafferammen for medlemmer av organiserte nettverk som utveksler barnepornografi ble etter endringen seks års fengsel.

2.3.10 Lovendring av 1. august 2003 nr. 86. Endring av barnepornografidefinisjonen.

Ved lov 1. august 2003 nr. 86 ble definisjonen av barnepornografi i § 204 endret. Lovendringene kom bl.a. som en følge av at FN's barnekonvensjon av 20. november 1989 om barns rettigheter, ratifisert av Norge i 1991, ble innarbeidet i norsk regelverk⁸⁰ som en del av Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) av 21. mai 1999 nr. 30. Barnekonvensjonen har således forrang etter menneskerettsloven §

---

⁷⁹ Person som følger seg seksuelt tiltrukket av mindreårige (som ikke er kjønnsmodne).

⁸⁰ Jf. Ot.prp nr.45 (2002-2003) Om lov om endring i menneskerettsloven mv. (innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk rett) side 47-48

2. Konvensjonen inneholder flere bestemmelser som skal verne barn mot utnyttelse. I konvensjonens artikkel 1. defineres ”barn” som ”ethvert menneske under 18 år, hvis ikke barnet blir myndig tidligere etter den lovgivningen som gjelder for barnet.” Etter artikkel 34 c) plikter partene i konvensjonen å beskytte barn mot alle former for seksuell utnyttning og seksuelt misbruk ved å treffe egnede tiltak for å forhindre at noen utnytter barn ved å bruke dem i pornografiske opptredener eller i pornografisk materiale.

Den valgfrie protokollen til FN`s barnekonvensjon av 25.mai 2000, om salg av barn, barneprostitusjon og barnepornografi, ratifisert av Norge 2. oktober 2001(i kraft fra 18. januar 2002) styrker barnets vern ytterligere. I dens artikkel 2c) er barnepornografi definert som ”enhver fremstilling som, uansett med hvilket middel, av et barn som er involvert i reelle eller simulerte eksplisitte seksuelle aktiviteter, eller enhver fremstilling av et barns ulike kjønnskarateriske kroppsdelene, for hovedsakelig seksuelle formål.”

Også ved Europakonvensjonen om IKT- kriminalitet, undertegnet av Norge 23. november 2001, forplikter konvensjonsstatene seg bl.a. til å kriminalisere ulike former for befatning med barnepornografi, jf. Artikkel 9 nr.1. I artikkel 9 nr. 2 defineres barnepornografi som visuell gjengivelse av mindreårige eller av en person som fremstår som mindreårig, som deltar i klart seksuelle handlinger. Videre skal realistiske bilder som fremstiller en mindreårig som deltar i klart seksuelle handlinger (fiktiv barnepornografi), omfattes. Etter artikkel 9 nr. 3 skal alle personer under 18 år regnes som mindreårige.

Det forelå i tillegg et forslag til rammebeslutning om bekjempelse av seksuell utnyttelse av barn og barnepornografi i EU. Forslaget ble vedtatt av EU den 22. desember 2003. Rammebeslutningen er ikke bindende for Norge, men det er klart at Norge ønsker å se hen til det regelverk som foreligger innenfor EU. Av rammebeslutningens artikkel 1 fremgår det at uttrykket ”barn” skal omfatte alle personer under 18 år jf. *Ot. prp. nr. 45 s. 48 Om lov om endring i menneskerettsloven mv. (innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov).*

Straffelovskomiteen gikk i Innst. O. nr. 92 (2002- 2003)⁸¹ på bakgrunn av dette inn for å definere barn som personer under 18 år og uttrykket at ”en slik definisjon vil på en god måte oppfylle Norges internasjonale forpliktelser på området og gi et tydelig signal om at barn ikke skal vurderes som seksualobjekter.” Endring av definisjonen medførte at det straffbare området ble utvidet.

Følgende endringer ble foretatt i § 204:

I 1.ledd bokstav d) ble ”barnepornografi” byttet ut med ”*kjønnslig skildringer i rørlige og urørlige bilder hvor det gjøres bruk av barn.*”

Definisjon av barn i § 204 2.ledd ble endret til: ”*Med barn menes personer som er eller fremstår som under 18 år.*”

Det ble tilføyd et nytt 5.ledd: ”*Straff etter første ledd bokstav d kan falle bort for den som tar og besitter et bilde av en person mellom 16 og 18 år, dersom denne har gitt sitt samtykke og de to er omtrent jevnbyrdig i alder og utvikling*”

§ 204 5.ledd er en straffefritaksregel etter mønster av §§ 195 og 196, siste ledd, i begge bestemmelsene, hvor unge mennesker gis rom for å utforske egen seksualitet. Kjæresteforhold er spesielt nevnt i denne sammenheng. Regelen gjelder kun det å ta og besitte bilder til eget bruk. Formålet var å gi denne gruppen av unge mennesker mellom 16 og 18 år et vern mot press på egne grenser.

2.3.11 Lovendring av 20. mai 2005 nr.29. Ny § 204a

Ved lov 20. mai 2005 nr.29 ble barnepornografi skilt ut som eget straffebud; § 204a. Straffebudet retter seg mot fremstillinger som viser seksuelle overgrep mot barn eller fremstillinger som seksualiserer barn. Bestemmelsen om ”alminnelig” pornografi ble opprettholdt i §204. § 204 skal ikke benyttes i konkurrans med § 204a.

§ 204a fikk følgende ordlyd:

”Den som:

---

⁸¹ *Innstilling fra justiskomiteen om endring i menneskerettsloven mv. (Innarbeiding av Barnekonvensjonen i norsk rett)*

- a. produserer, anskaffer, innfører, besitter, overlater til en annen eller mot vederlag eller planmessig gjør seg kjent med fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn,
- b. befatter seg med fremstillinger av seksuelle overgrep mot barn eller fremstillinger som seksualiserer barn, på annen måte som nevnt i §204 første ledd, eller
- c. forleder noen under 18 år til å la seg avbilde som ledd i kommersiell fremstilling av rørlige og urørlige bilder med seksuelt innhold, eller produserer slike fremstillinger hvor noen under 18 år er avbildet,

straffes med bøter eller med fengsel inntil 3 år.

Med barn menes i denne paragrafen personer som er eller fremstår som under 18 år.

Den som uaktsomt foretar handling som nevnt i første ledd, straffes med bøter eller med fengsel inntil 6 måneder. På samme måte straffes den innehaver eller overordnede som forsettlig eller uaktsomt unnlater å hindre at det i en virksomhet blir foretatt handling som nevnt i første ledd.

Straffen kan falle bort for den som tar og besitter et bilde av en person mellom 16 og 18 år, dersom denne har gitt sitt samtykke og de to er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling.

§204 annet ledd annet punktum og fjerde ledd gjelder tilsvarende.”

Bakgrunnen for at det ble innført en egen bestemmelse om barnepornografi var at det under høringen⁸² om å endre definisjonen av barnepornografi i straffeloven § 204 ble fremsatt et forslag fra Kripos, med støtte av Politidirektoratet og Redd Barna⁸³ om å regulere barnepornografi i en egen paragraf. Departementet la imidlertid den gang fram de omtalte endringene i § 204, uten å behandle forslaget nærmere.

Stortinget fattet på denne bakgrunn sitt vedtak av 16. juni 2003 (vedtak nr. 521): ”Stortinget ber Regjeringen utarbeide et eget straffebud om barnepornografi som klart definerer at barnepornografi ikke er alminnelig pornografi, men en skildring av overgrep mot barn. Forslaget fremmes for Stortinget så raskt som mulig, uavhengig av fremleggelse av ny straffelov.”

Justisdepartementet sendte 2. februar 2004 NOU 2003: 27 *Lovtiltak mot datakriminalitet* ut på høring. Ot. prp. nr. 37 (2004- 2005) *Om lov om endringer i straffelova (eige straffebod*

---

⁸² Ot.prp nr. 45 (2002-2003) s. 56

⁸³ Aas- Hansen (2003) *Barnepornografi på Internett. Fokus på rettspraksis*. Redd Barna rapport 15- 2003.

om kjønnslege skildringar som gjer bruk av barn) behandler Europakonvensjonen om IKT-kriminalitets artikkel 9 som omhandler barnepornografi omtalt i pkt. 2.3.10, mens Ot. prp. nr. 40 (2004-2005) følger opp de resterende artiklene i Europakonvensjonen om IKT - kriminalitet.

Formålet med å regulere de to formene for kjønnslige skildringer ("alminnelig" pornografi og barnepornografi) hver for seg, var å få tydeliggjort at det materialet som det er snakk om, på mange måter skiller seg fra hverandre. Kjønnslige skildringer som gjør bruk av barn beskriver ofte faktiske overgrep mot barnet. Selve de seksuelle overgrepene blir straffebelagt ved de langt strengere bestemmelsene i §§ 192, 195 og 196. Problemet er at de kjønnslige skildringene kan medføre et fortsatt overgrep og at etterspørsel etter slikt materiale kan være medvirkende til nye overgrep jf. Ot. prp. nr. 37 (2004-2005) om hovedinnholdet i proposisjonen.

Nærmere om de enkelte endringene i § 204a:

Begrepet "anskaffer" i 1.ledd bokstav a) var nytt og ble ansett nødvendig for å oppfylle Europakonvensjonens art. 9, alternativet utvidet det straffbare området bare i liten grad. Alternativet "planmessig gjør seg kjent med" var også nytt og hensikten med alternativet var er å favne ikke bare de tilfellene hvor spredning skjer mot vederlag, men også der det skjer uten vederlag, men planmessig.

Hele bokstav b) var ny og gjelder kontakt med kjønnslige skildringer som gjør bruk av barn i vid forstand. De generelle reglene fra § 204 1. ledd blir her videreført i § 204a.

Videre er det foretatt en redigering og omstrukturering av det som tidligere sto i § 204.

Bestemmelsen innebærer at totalforbudet mot barnepornografi videreføres.

Det foreligger i følge Lovdata 15 Høyesterettsavgjørelser fra perioden 1988 – 2005 som omhandler brudd på pornografilovgivningen. De fleste sakene fra perioden dreier seg om besittelse av barnepornografi og vil bli behandlet i forbindelse med § 204a. Den hittil siste

avsagte kjennelse som drøfter ”støtende” kriteriet, Rt. 2005 s. 1628, blir gjennomgående behandlet i forbindelse med § 204.

I de påfølgende kapitlene blir gjeldende pornografibestemmelser behandlet.

3 Straffeloven § 204

Etter den siste lovendring av 20. mai 2005 nr. 25, lyder straffeloven § 204 som følgende:

”Den som

- a. utgir, selger eller på annen måte søker å utbre pornografi,
  - b. innfører pornografi med sikte på utbredelse,
  - c. overlater pornografi til personer under 18 år, eller
  - d. holder offentlig foredrag eller istandbringer offentlig forestilling eller utstilling med pornografisk innhold,
- straffes med bøter eller med fengsel inntil 3 år.

Med pornografi menes i denne paragrafen kjønnslige skildringer som virker støtende eller på annen måte er egnet til å virke menneskelig nedverdiggende eller forrående, herunder kjønnslige skildringer hvor det gjøres bruk av lik, dyr, vold og tvang. Som pornografi regnes ikke kjønnslige skildringer som må anses for- svarlige ut fra et kunstnerisk, vitenskapelig, informativt eller lignende formål.

Den som uaktsomt foretar handling som nevnt i første ledd, straffes med bøter eller med fengsel inntil 6 måneder. På samme måte straffes den innehaver eller overordnede som forsettlig eller uaktsomt unnlater å hindre at det i en virksomhet blir foretatt handling som nevnt i første ledd.

Paragrafen gjelder ikke for film eller videogram som Medietilsynet ved forhåndskontroll har godkjent til ervervsmessig fremvisning eller omsetning.”

3.1 Innledning

Paragraf 204`s opprinnelige formål var å beskytte samfunnets moral – og sedelighetshensyn. I dag er hovedformål å hindre spredning av pornografi (seksuelle skildringer). Straffansvaret bygger imidlertid på den samme tradisjonelle moral/etiske begrunnelsen: ”for det første et ønske om at straffen skal bidra til en bestemt seksualmoral. For det andre at straffen skal motvirke at folks sedelighets – eller bluferdighetsfølelse krenkes av pornografiske

fremstillinger.”⁸⁴ Legaldefinisjonen av pornografi i 2. ledd som ble tilføyd ved lo-
vendingen i 1985, medførte således ingen endring i denne delen av bestemmelsen. Den
viktigste konsekvens av dette er at tidligere rettspraksis fra før 1985 fortsatt er relevant for
forståelsen av pornografibegrepet, forutsatt at den fremdeles avspeiler rådende moral – og
sedelighetoppfatninger i samfunnet.

Straffebudet skal i tillegg forhindre skadevirkninger på samfunnet generelt, den enkelte
bruker, og særlig barn. Særlig viktig er det å verne de mindreårige idet pornografien blir
ansett for å ”tilsmusse viktige livsverdier og skape uheldige holdinger.”⁸⁵ I forlengelsen av
dette er det i dag neppe et relevant formål at straffebudet skal kunne forebygge mot øvrige
seksualforbrytelser, selv om dette tidligere har blitt tillagt vekt ved fastsettelse av straffe-
rammen. Se pkt. 2.3.2. Heller ikke kan paragrafen anses å ha som selvstendig formål å be-
kjempet kjønnsdiskriminering. Straffelovrådet fremholdt i NOU 1985: 19 s. 16 at dersom en
person fremstilles på en grovt nedverdiggende måte, kan dette likevel etter omstendigheten
forsterke det pornografiske ved teksten eller bildet.⁸⁶ Grensene er imidlertid uskarpe, og
straffelovrådet poengterte derfor at man må holde fast ved at det er krenkelse av personen
som sådan og ikke krenkelse av personen som *kjønn* som på denne måten kan få betyd-
ning.⁸⁷ I følge lovgiver er den mest effektive konsekvens av dagens regler at de hindrer en
fremvekst av en nasjonal pornoindustri og et markedsføringsapparat i Norge.⁸⁸

Legaldefinisjonen av pornografi i 2.ledd er medienøytral, idet den omfatter enhver kjønns-
lig skildring som oppfyller vilkårene i definisjonen, uavhengig av valg av medium og tek-
nikk. Den største spredningen av pornografisk materiale skjer i dag via Internett til PC `er
og mobiltelefoner. I tillegg forekommer det også spredning via satelittsendte tv- sen-
dinger⁸⁹ fra utlandet, samt at det fortsatt utgis og spres; blader, bøker, billedmagasiner,

---

⁸⁴ Innst. O. nr. 52 (1984- 1985) s. 14

⁸⁵ Ibid s. 13

⁸⁶ NOU 1985:19 s. 16

⁸⁷ Ibid s.16

⁸⁸ Ot. prp. nr. 28 s. 98

⁸⁹ Se kringkastingsloven § 2-7 og Rådgivende uttalelse fra EFTA- domstolen av 12.06.1998

enkeltstående bilder, tegninger, tegneserier, kortstokker, skulpturer, plater, kassett- eller CD- innspillinger, dataspill, film, videogram og dvd`er.

Legaldefinisjonen av pornografi benytter seg av flere vurderingstema, dette er ikke uten videre uproblematisk på strafferettens område. Det såkalte lovprinsippet (legalitetsprinsippet) i strafferetten jf. Grunnloven § 96 ” Ingen kan dømmes uten etter Lov” forutsetter at det er lovgiver som skal avgjøre hva som er straffbart. Det kreves med andre ord at straffeloven må ”inneholde et visst minimum av objektive kjennemerker ved den straffbare adferd” jf. NOU 1983:57 *Straffelovgivningen under utforming* s. 121. I Mykledommen Rt. 1958 s. 479 ble spørsmålet drøftet med hensyn til begrepet ”utuktige skrifter,” det ble her fra tiltaltes side hevdet at begrepet var alt for ubestemt og derfor ikke kunne brukes til å karakterisere gjerningsinnholdet i en straffebestemmelse. Retten på sin side fant at anførselen ikke kunne føre frem idet lovens begrep ga ”anledning til å ta sitt utgangspunkt i den alminnelige vurdering, slik som den faktisk antas å være i dag, og er ikke ved lovens ord bundet til å dømme etter en antikvitert oppfatning av begrepet.⁹⁰” Dessuten ble begrepet brukt i flere andre bestemmelser i sedelighetskapitlet som til en viss grad kunne være av hjelp ved kartlegging av innholdet.

Ved å benytte rettslige standarder gir loven selv anvisning på en skjønnsmessig vurdering fra domstolens side, dvs. den trekker ikke selv opp skille mellom straffbart og ikke straffbart, men bevisst overlater den nærmere grensedracting til domstolen. Knoph uttalte i sin bok fra 1939 at standarder burde være bannlyst på strafferettens område. Likefullt er det en nødvendighet også på strafferettens område å kunne benytte slike standarder. Lovgiver hadde ellers ofte blitt stilt overfor valget mellom å anvende vurderingsbegreper eller å avstå fra å kriminalisere handlinger de finner straffverdige.⁹¹ Fordelen med å benytte rettslige standarder er at det er innebygget en utviklingsmulighet i dem.

---

⁹⁰ Rt. 1958 s. 494

⁹¹ Andenæs (1997) s. 115

Etter denne gjennomgangen av bakgrunnen for, og formålet med pornografibestemmelsen, er det naturlig å starte med å behandle legaldefinisjonen av pornografi i § 204 2. ledd nærmere, før jeg går inn på de enkelte alternativene i 1. ledd. Legaldefinisjonen av pornografi består som nevnt av en rekke vurderingstema. For det første må man ta stilling til om det dreier seg om en kjønnslig skildring, deretter må man vurdere om den kjønnslige skildringen er støtende, menneskelig nedverdiggende eller og forrående. Jeg kommer nærmere inn på disse vurderingstema i den videre behandlingen av § 204.

Paragraf 204 2. ledd første setning lyder:

” Med pornografi menes kjønnslige skildringer som virker støtende eller på annen måte er egnet til å virke menneskelig nedverdiggende eller forrående, herunder kjønnslige skildringer hvor det gjøres bruk av lik, dyr, vold og tvang.”

3.2 Grunnvilkåret ” Kjønnslig skildring”

Det er et grunnvilkår for straff at det foreligger en ”kjønnslig skildring”. Begrepet ”kjønnslig skildring” er ikke definert, verken i loven eller forarbeidene, det vil si at det er opp til domstolene på en skjønnsmessig måte å fastlegge begrepets nærmere innhold. I NOU 1997: 23 s. 71, fremkommer det at begrepets innhold, vil måtte bero på en konkret vurdering og at det ”i de fleste tilfeller vil være rimelig klart om en skildring anses som kjønnslig.” Utgangspunktet for domstolene er således å vurdere om den ”kjønnslige skildringen” støter an mot det verdisyn som kan utledes av den alminnelige moral – og rettsoppfatning i samfunnet. ”Det er altså samfunnets alminnelige syn på sedelighetsspørsmål og ikke dommernes egne eller andre enkeltindividers eller spesielle gruppers syn som skal legges til grunn.”⁹² Det er likevel opp til dommeren å trekke grensen.

---

⁹² NOU 1985:19 s. 15

Ordet ”kjønnslig” henspiller her på de fysiologiske reaksjonene ved menneskekroppen som angår forplantningen. Ut fra rettspraksis kan det konkluderes med at de fleste fremstillinger av seksuelt relaterte aktiviteter, slik som samleier i forskjellige variasjoner, inklusive voldtekt, onani eller masturbasjon og oralsex helt klart vil bli betegnet som kjønnslige skildringer. Det samme vil nærgående fremstillinger av kvinnens - og mannens kjønnsorganer.

Det som kan være vanskeligere er å trekke den nedre grensen for hva som kan betegnes som en kjønnslig skildring. ”Kjønnslig skildring” erstattet, med hensyn til hva som kunne være gjenstand for en krenkelse, det gamle begrepet ”utuktig”⁹³. Dette skulle ikke innebære noen realitetsendring⁹⁴ i forhold til det avgjørende kriterium for hva som var og er straffbar pornografi. Dvs. at eldre forarbeider og rettspraksis som omhandler begrepet ”utuktig” kan legges til grunn for forståelsen av begrepet ”kjønnslig skildring.” Det er imidlertid slik at domstolene i stor grad bare har behandlet saker hvor materialet helt klart er kvalifisert til å bli betegnet som ”kjønnslig skildring” og derfor i liten grad har berørt den nedre grense for hva som kan være egnet for å bli vurdert som pornografisk. Spørsmålet er imidlertid berørt i Rt. 1938 s. 646, Rt.1954 s. 1130 og Rt. 1958 s.479. Den første saken fra 1938 gjaldt riktignok brudd på straffelovens § 212 1. ledd 2. pkt. for krenkelse av ærbarheten ved ”utuktig adferd.” Tiltalte hadde her lagt en pakke inneholdende en overall med saue-testikler innsydd i skrittet, på trappen til en nabokvinne, i den hensikt å drive spot med henne i forbindelse med hennes uttalelser om en tidligere streik i bygda. Handlingen i seg selv var ikke seksuelt motivert. Høyesterett sluttet seg her til herredsrettens begrunnelse for domfellelse og uttalte med hensyn til forståelsen av begrepet ”utuktig” at det ikke kunne trekkes en så snever oppfatning som lagmann Thinn hadde lagt til grunn i Rt. 1905 s. 33.⁹⁵

---

⁹³ Straffelovkommisjonens motiver av 1896 s. 192

⁹⁴ Ot. prp. nr. 28 (1999 – 2000) s. 118

⁹⁵ Thinn (1905) s. 33 ” Utuktig adferd”(i ord eller gjerning) - § 212 – maa anses som Overbegrebet. Derved betegnes ethvert kjønnsusedeligt Forhold, hva enten det bestaar i legemlig eller Berøring på utugtig Maade at andre, eller i andet uterlig Forhold. D.v.s. ethvert Forhold udenfor Egteskab som er udsprunget af Kjønndriften, eller tilsigter at tilfredstille, fremkalde eller pirre denne.”

Uttrykket ” utuktig adferd” er i dag erstattet av ”seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd” i straffeloven § 201, hvor uttrykket ”annen uanstendig atferd” er tolket snevert slik at det må foreligge ”en form for seksuell tilknytning” før bestemmelsen kommer til anvendelse jf. Rt. 2003 s. 1382 (lensmann som kikket inn i stuen til et par som så på erotisk/pornografisk film på tv) og Rt. 2003 s.1461 (barbering av ung jentes kjønnsår)

Begrepet omfattet der handlinger som ”skjer til tilfredsstillelse av kjønnsdrift eller til fremkallelse av kjønnslig vellystfølelse”. Det var ifølge Høyesterett nok at handlingen krenket bluferdigheten, dvs. krenket det anstendige og sømmelige, for at den kunne kalles utuktig. Videre ble lovens bestemmelse antatt ”å ha til hensikt å ramme krenkelser av den kjønnslige ærbarhet, dvs. det seksuelle følelsesliv i det hele”. Høyesterett viste i så måte til straffelovkommisjonens motiver av 1896 s. 192 som omhandler § 211, hvor det heter ”Hva den tilsigter at ramme, er de Tilfælde, hvor, saaledes som ellers i dette kapitel, Krænkelssen af Sædeligheden refererer sig til det kjønslige Forhold, eller hva ialfald staar i nær Forbindelse, med andre Ord til noget utuktig, og hvor videre dette utuktige igjennem Ordene eller Fremstillingen virkelig er traadt frem i Handlingen, hvor altsaa Ordene, Afbildningen, Fremstillingen osv. selv kan betegnes som ”utuktige”.” Det å sende en overall med saue-testikler innsydd i skrittet, ble av retten i 1938 klart ansett for å krenke ”et normalt følende menneskets sedelighetserkjennelse i kjønnslig henseende.” Uttrykket ”utuktig” måtte derfor forstås som alle handlinger enten i form av ord eller på andre måter, som var egnet til å krenke det seksuelle følelsesliv i det hele.

Det vil være mulig å trekke direkte slutninger fra begrepet ”utuktig” i avgjørelsen fra 1938 til forståelsen av begrepet ”kjønnslig skildring” i § 204 idet avgjørelsen henviser til forarbeidene til § 211. Det vil si at fremstillinger som ikke kan antas å fremkalle eller tilfredsstille kjønnsdriften vil kunne bli å betrakte som ”kjønnslige skildringer” hvis de forøvrig er egnet til å krenke den allmenne moral – og rettsoppfatningen i samfunnet. Begrepet ”kjønnslig skildring” må på denne bakgrunn tolkes vidt. Hvilket materiale som kan være gjenstand for en konkret vurdering er derfor i tillegg til det som klart refererer seg til det ”kjønnslige,” også fremstillinger som står i nær tilknytning til det ”kjønnslige.” Dette kan være fremstillinger som isolert sett ikke vil bli betegnet som ”kjønnslige,” men som blir oppfattet slik ut fra sammenhengen de fremkommer i.⁹⁶

Også i Rt. 1958 s. 479 (Mykledommen) var det omtvistet hva som kunne være objektet for en krenkelse. Det ble fra rettens side i denne forbindelse understreket at tidligere § 211

---

⁹⁶ Innst. O. nr. 52 (1984- 1985) s. 10

rammet ”handlingar som ikkje krenker noen bestemt.” Det skal derfor, ifølgje førstvoterende ikkje vere nødvendig å ”påvise[s] at sedelighetsfølelsen hos en eller flere personer er blitt krenket eller at det kan påvises skadevirkningar” hos noen for at bestemmelsen skal kunne komme til anvendelse. Det er følgelig nok at materialet inneholder skildringar som er egnet til å krenke den alminnelige moral – og rettsoppfatning i samfunnet for øvrig.

På denne bakgrunn kan man anta at alle skildringar som tidlegare er funnet utuktige, utvilsomt må kunne anses som kjønnslege skildringar. Årsaken til dette er at en tidlegare utuktig fremstilling også refererte seg til et kjønnsleg forhold. Det ”kjønnslege” i seg selv vil ikkje vere endret selv om samfunnets syn på det er endret. Man finner derfor i mange sammenhenger igjen de same skildringene, de same poseringene osv. selv om vi ikkje lenger vil betrakte dem som pornografiske – men kjønnslege skildringar er de like fullt.

En kjønnsleg skildring vil ut fra dette vere alle skildringar som, enten i seg selv eller ut fra en nær tilknytning til det kjønnslege, kan vere egnet til å krenke den gjeldende moral – og sedelighetsoppfatning i samfunnet. Det kan imidlertid ikkje oppstilles noe vilkår om at skildringen i seg selv må vere ”egnet til å gi seksuelle assosiasjonar”⁹⁷ det er tilstrekkelig at den inneholder et ”kjønnsleg materiale” som kan knyttes til en seksuell handling. Et eksempel her kan vere innledende eller avsluttende sekvenser i filmar som ikkje i seg selv anses som ”kjønnslege skildringar,” men som likevel kan anses for å vere det idet de leder an til eller avslutter fremstillingar som helt klart er ”kjønnslege skildringar”.

Med hensyn til hvor nær forbindelse det må vere til det ”kjønnslege,” kan dette illustreres ved Rt. 1954 s.1130⁹⁸ Høyesterett vurderte her en bildeserie bestående av tre bilder, hvor det første bildet viser to kvinner som sitter røkende, fullt påkledd på same lenestol. På det neste bildet kler de av hverandre, plagg for plagg, mens de beskuer og ser henført på hverandre. Det siste bildet viser kvinnene i overveielse av å fjerne trusene, hvor den ene kvinnen viser brystene sine, mens den andre står med ryggen mot leseren, de ser fortsatt henført

---

⁹⁷ Ot. prp. nr. 20 (1991-1992) *Forbud mot innførsel og besittelse av barnepornografi* s. 53

⁹⁸ Århelle (1981) s. 20, 25 og illustrasjon 7

på hverandre. Bildeserien ble av Høyesterett bedømt slik: ” Denne bildeserien gir et så tydelig uttrykk for et unaturlig seksuelt forhold mellom de to kvinnene, eller innledning til et seksuelt forhold mellom dem, at bildene må betegnes som utuktige”. Bilder av fullt påklede voksne personer med erotisk tilsnitt kan således ut fra sammenhengen de fremkommer i bli betegnet som ”kjønnslig skildringer”. Den praktisk viktigste konsekvens av å trekke begrepet ”kjønnslig skildring ” så vidt er for det første at alle fremstillinger som kan knyttes til menneskets seksuelle følelsesliv er omfattet. For det andre vil det meget sjelden oppstå tvil om hvorvidt en skildring er å anse som kjønnslig. Utgangspunktet er således at en ”kjønnslig skildring” som et minimum må inneholde et ”kjønnslig materiale” som kan være egnet til å vekke allmennhetens følelser. Deretter må det foretas en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle om skildringen kan knyttes til en seksuell aktivitet eller handling.

I praksis vil den nedre grensen for hva som er å anse som en ”kjønnslig skildring” således måtte bero på en konkret vurdering. Denne vurderingen beror på om den enkelte skildringen i ord, lyd eller bilder eller en kombinasjon av disse, omfatter og fremhever menneskekroppens mer intime deler eller om skildringen forøvrig befinner seg i nær tilknytning til et kjønnslig materiale. For eksempel vil nakenbilder være omfattet av uttrykket kjønnslig skildring. Dette kan støttes på det faktum at slike bilder ble funnet utuktige på midten av femtitallet jf. Byrettens dom nr. 851/ 1953⁹⁹ og Rt.1954 s. 1130¹⁰⁰ hvor det riktig nok fremkom et krav om at bildene for å bli betegnet som pornografiske måtte henspille på seksualitet. Se pkt. 2.3.2 Erotisk utfordrende stillinger med klær på, som for eksempel en sexy bukserumpe vil også kunne falle inn under begrepet. Det samme kan kyssing eller likeså en inngående skriftlig skildring av kvinnelige pupper. Rene nakenbilder uten noen seksuell betont undertone vil som utgangspunkt ikke kunne rammes av § 204. Det samme gjelder normale bilder av mennesker i bade eller undertøy. Dette viser det relative i begrepet ”kjønnslig skildring,” det må følgelig være en seksuell betoning ved selve bildet eller sammenhengen det fremkommer i, som gjør at skildringen faller inn under begrepet.

---

⁹⁹ Århelle (1981) s. 20, 25 og illustrasjon 5

¹⁰⁰ Århelle (1981) s. 25 og illustrasjon 6 og 7 (utuktig), illustrasjon 8 (ikke utuktig)

Det er som denne gjennomgangen viser, vanskelig å gi noen presis angivelse av begrepets innhold. Litt kort og unøyaktig kan man imidlertid konkludere med at ”kjønnslige skildringer” omfatter alle skildringer som enten alene eller i en sammenheng, kan være ”egnet til å vekke seksuelle assosiasjoner” eller som har en annen ”form for seksuell tilknytning”¹⁰¹.

Den juridiske vurderingen av hva som kan betegnes som en ”kjønnslig skildring” er som tidligere nevnt, ikke fastsatt en gang for alle, men følger den til enhver tid rådende holdningen til pornografi i samfunnet.

3.3 Hvilke kjønnslige skildringer er pornografiske?

Det er et grunnvilkår for straff at det forligger en ”kjønnslig skildring”, dvs. at skildringen som et minimumskriterium må ha en form for seksuell tilknytning. Deretter må den kjønnslige skildringen virke støtende, eller være egnet til å virke menneskelig nedverdiggende eller forrående. Om en kjønnslig skildring virker støtende, menneskelig nedverdiggende eller forrående vil måtte bero på en skjønnsmessig helhetsvurdering¹⁰². Avgjørende for denne helhetsvurderingen er i første rekke skildringens innhold¹⁰³ dvs. historie, mengde sexskildringer, nærgåenhet og enkeltskildringer. Men også skildringens form kan ha betydning for den strafferettslige vurderingen. Film bedømmes vanligvis strengere enn fotografier som igjen bedømmes strengere enn skriftlige fremstillinger.¹⁰⁴ I tillegg bør det legges vekt på skildringens formål,¹⁰⁵ et legitimt formål taler i de fleste tilfeller i mot å anse materialet som pornografisk, mens spekulasjon i økonomisk vinning vil være moment som taler for at materialet er pornografisk. Til sist kan det være av betydning i hvilken kontekst¹⁰⁶ skildringen fremkommer. En gruppesexscene i en dokumentarfilm vil lettere passere enn tilsvarende scener i filmer hovedsakelig bestående av slike scener.

---

¹⁰¹ Rt. 2003 s.1382

¹⁰² NOU 1997:23 s. 71

¹⁰³ Innst. O. nr. 52 (1984 – 1985) s. 28, Bratholm (1995) s. 477- 481, NOU 1997: 23 s. 71

¹⁰⁴ Innst. O. nr. 52 (1984-1985) s. 28

¹⁰⁵ Ibid s. 28, Bratholm (1995) s. 481, NOU 1997:23 s. 71

¹⁰⁶ Bratholm (1995) s. 481

Skildringens form, formål, og kontekst er vel og merke ikke selvstendige straffbarhetsvilkår men momenter som kan ha betydning ved bedømmelsen av om skildringen etter en samlet vurdering virker støtende, menneskelig nedverdiggende eller forrående.

3.3.1 Nærmere om skildringens innhold

Er grunnvilkåret ”kjønnslig skildring” oppfylt, medfører ikke dette at skildringen automatisk anses som straffbar pornografi. Loven oppstiller i tillegg et krav om at et av de alternative vilkårene; støtende, menneskelig nedverdiggende eller forrående også må være oppfylt. Loven gir ingen videre veiledning i hva som innholdsmessig fanges opp av de enkelte alternativene, men ut fra rettspraksis (som jeg kommer til) kan det trekkes opp nokså klare grenser for hva som er ”støtende.” Når det gjelder alternativet menneskelig nedverdiggende får man en viss veiledning gjennom forarbeidene og Klagenemnden for film og videograms (heretter Filmklagenemnden) praksis. Mens man ved alternativet forrående er henvist til forarbeidene alene.

3.3.2 Straffealternativet ”støtende”

Det er liten grunn til å betvile at mange også i dag anser den blottleggelse av seksuelle forhold som finner sted innenfor pornomarkedet som usmakelig og forkastlige. Det er imidlertid bare de kjønnslige skildringene som blir funnet støtende i § 204 forstand som straffrettlig er forbudte. Det avgjørende kriterium i loven er således om skildringen virker støtende.¹⁰⁷ *Støtende* er en typisk rettslig standard som viser til enhver tid rådende moral – og rettsoppfatninger i samfunnet, dvs. at den endrer innhold med samfunnsutviklingen.¹⁰⁸ Begrepet har med andre ord ikke noe presist innhold. Det er dermed opp til domstolene til

---

¹⁰⁷ Andenæs (2000)B. Alternativet ”kjønnslige skildringer som virker støtende” ga i følge Andenæs inntrykk av å rekke videre enn det gamle begrepet ”utuktig”. Til støtte for denne forståelsen viste han til Rt. 1954 s. 1130 hvor førstvoterende i Høyesterett karakteriserte bildene som ”uanstendige og anstøtelige, til dels i sterk grad” men ikke ”utuktige” i lovens forstand. Se pkt.2.3.3. Andenæs skriver videre at det som virker støtende på noen, ikke virker slik på andre, og at uttrykket derfor gir liten veiledning for påtalemyndighet og domstoler.

¹⁰⁸ NOU 1997:23 s. 71

enhver tid å trekke grensene for innholdet i standarden. Det er oppfatningen hos folk flest, basert på en gjennomsnittsbetraktning,¹⁰⁹ som skal legges til grunn for vurderingen. Det er med andre ord ikke dommernes egen moraloppfatning som skal vektlegges, men samfunnets flertallsoppfatning, noe som medfører at ekstremt liberale og ekstremt puritanske oppfatninger fjernes. Det vil si at standarden skifter innhold med utviklingen, noe som igjen medfører at straffbarhetsgrensen over tid er variabel.¹¹⁰

Støtende ble inntatt ved lov 24. mai 1985 nr. 31 i da gjeldende § 211 som en del av legaldefinisjonen av hva som skulle forstås ved ”utuktige eller pornografiske skildringer”. Begrepet er således strafferettslig relativt nytt. Lovendringen skulle imidlertid ikke innebære noen realitetsendring, slik at også rettspraksis fra før 1985 vil kunne være relevant for å kartlegge hva som forstås som *støtende* i den forstand at den fremdeles er gjenstand for rådende moral – og rettsoppfatning i samfunnet

I Rt.1973 s. 1455 ble boten for overtredelse av § 211 2. ledd, jf 1. ledd bokstav b forhøyet fra 1000.- til 4000.- kroner for bytteformidling og omsetning av det retten kalte ”ekstremt utuktig filmer”. I følge byrettens dom ble retten forevist et representativt utvalg på 2 av 61 beslaglagte filmer. Filmene var i fargefilm. Den første filmen inneholdt en rekke nærbilder av kjønnslige aktiviteter i form av hetero – og homosex, med vekslende antall deltakere (også angivelige mindreårige og en hund) og varierende teknikk. Det nevnes som eksempler ”nærbilde av fellatio,¹¹¹ cunnilingus,¹¹² masturbasjon og orgasmer med ejakulasjon”. Den andre filmen inneholdt pisking av to kvinner i et ”torturkammer,” med avsluttende lesbiske scener mellom ofrene. Filmens sadistiske og masochistiske hovedinnhold gjorde den i følge retten klart utuktig. Rettstilstanden er, i dag, i det vesentligste ikke endret, idet skildringer av seksuell aktivitet hvor det gjøres bruk av dyr, barn, tvang og vold fremdeles regnes for straffbar pornografi. Homosex alene anses imidlertid ikke lenger for straffbart. I Rt. 1979 s. 863 hvor Høyesterett skjerpet straffen for omsetning av pornografiske magasi-

---

¹⁰⁹ Rt. 2005 s. 1628 avsnitt 24

¹¹⁰ Innst. O. nr. 52 (1984-1985) s. 28

¹¹¹ Fellatio er ”oral stimulering av mannlige kjønnsorganer” jf. NOU 1985:19 s.60

¹¹² Cunnilingus er å kysse, slikke eller suge klitoris, kjønnsleppene og skjedeåpningen.

ner og filmer til 30 dagers betinget fengsel og 20 000.- kroner i bot, ble det uttalt at ”vareutvalget inneholdt grov pornografi i form av kjønnslig omgang mellom mennesker og dyr og mellom barn.” Det gis ingen nærmere beskrivelse av pornografien annet enn at den kunne karakteriseres som ”av særlig grov karakter”. Det er ikke tvilsomt at disse skildringene også i dag ville bli betegnet som støtende. Det kan derfor konkluderes med at jo mer avvikende¹¹³ de kjønnslige skildringene er, jo lettere er det å karakterisere dem som støtende.

Særlige tvilsspørsmål kan oppstå i forhold til skildringer av såkalt alminnelig seksuell aktivitet mellom voksne heterofile og homofile mennesker. Også slik aktivitet kan ”etter omstendighetene” være fremstilt på en måte som gjør den støtende. Det gjelder i særlig grad hvor det vises nærgående skildringer av kjønnsorganene ved en samleiescene. Det avgjørende vil være hvordan materialet fremtrer etter en helhetsvurdering jf. Rt. 1978 s. 1111. Byretten hadde her frifunnet tiltalte for salg og fremvisning av den gangen utuktige - nå pornografiske filmer. Byretten mente filmene ikke var pornografiske og/eller støtende fordi de ikke inneholdt scener med vold, sadisme, barn eller dyr. Høyesterett uttalte at også seksuell atferd som kan sies å være ”normal,” kan være gitt en slik filmatisk fremstilling at skildringen må anses som pornografisk og/eller støtende. Høyesterett la bl.a vekt på at filmene viste samleier i forskjellige variasjoner med til dels sterk fremhevelse av kjønnsorganene, at de viste slikking av kjønnsorganer og samleier i nærvær av andre personer. Det ble også vist situasjoner der en kvinne hadde samleie med en mann, mens hun med munnen tilfredsstiller en annen, samt at det ble dvelt ved sædavganger. Høyesterett kom til at filmene var å anse som pornografiske og/eller støtende. Normen ble fulgt opp i Rt. 1984 s. 1016 og Rt. 1987 s.1537. Avgjørelsen fra 1984 gjaldt utleie av videofilmen ”Snowwhite and the seven lovers,” en tegnefilm på ti minutter. Filmen viste en bortimot sammenhengende fremstilling av forskjellige former for seksuell utfoldelse med en stadig fokusering på kjønnsorganene. Høyesterett fant utvilsomt at filmen måtte anses som pornografisk. Også saken fra 1987 gjaldt utleie av videofilm. Skildringene ble vurdert opp mot straffeloven § 211, slik bestemmelsen lød før den ble endret ved lov 24. mai 1985 nr. 31, men førstvote-

---

¹¹³ Med dette mener jeg avvikende fra ”normal” seksuell omgang mellom samtykkende voksne mennesker.

rende uttalte at for de sider av utuktsbegrepet som denne saken reiste, ville det ikke stille seg annerledes etter den nye loven. Høyesterett henviste deretter til uttalelsene i avgjørelsene fra 1978 og 1984 som etter førstvoterendes mening fremdels ga et ”dekkende uttrykk for den norm som skal anvendes.” Filmene viste ”samleiescener med en eller flere partnere, nakne eller delvis avkledd, onani, slikking og suging av kjønnsorganer og sædavgang, med påtrengende fokusering på kjønnsorganene – alt i et slikt omfang at det i sterk grad preget den enkelte film.” Resultatet ble domfellelse.

Det gikk nesten 20 år før spørsmålet igjen ble brakt på banen. I Rt. 2005 s.1628 ”Mattsson-kjennelsen,” var spørsmålet som tidligere nevnt om et illustrert trykt skrift innholdt kjønnslige skildringer som virket ”støtende” og dermed var straffbare. Bakgrunn for saken var som følger: Mattsson som blant annet på denne tiden var sjefredaktør for det pornografiske bladet ”Aktuell Rapport”, utga sommeren 2002 et magasin han kalte ”Frie Aktuell Rapport.” Magasinet utkom i om lag 13 000 eksemplarer og innholdet skulle tjene det formål, gjennom rettspraksis, ”å få fastslått hvor grensen etter straffeloven § 204 gikk for straffbar pornografi.” Magasinet inneholdt skildringer i ord og bilder av normal seksuell aktivitet mellom samtykkende voksne mennesker. Det som skilte dette magasinet fra andre tilsvarende magasiner, var at bildene ikke var sladdet. Sladding hadde vært praktisert i Norge i lang tid gjennom såkalte distributøravtaler hvis formål var å sikre distributøren mot straffrettslig ansvar ved distribusjon av produktet. I praksis fungerte sladdingen slik at selve berøringspunktet mellom kjønnsorganene ikke ble vist på fotografiene.

”Frie Aktuell Rapport” inneholdt blant annet usladdede bilder av ”seksuell aktivitet mellom to og to voksne mennesker, blant annet i form av vaginale og anale samleier, suging og slikking, til dels i nærbilder. Det [dreide]seg om ett heterofilt par, et homofilt par, ett lesbisk par, ett eldre par og ett par med forskjellig hudfarge. I tillegg [var] det et oppslag med et heterofilt par som bruker seksuelle hjelpemidler som dildo, lenker, plastpisk og undertøy. Samtlige bilder ga inntrykk av at aktiviteten [var] frivillig”. Høyesterett kom til, på bakgrunn av dagens moral- og rettsoppfatning, at den rettslige standarden ”støtende” utvilsomt ikke var overskredet.

Høyesterett tiltrådte i all hovedsak lagmannsrettens begrunnelse for frifinnelse. Blant annet var Høyesterett enig med lagmannsretten i at bruken av rettslige standarder som grunnlag for straffereaksjoner ikke er uproblematisk på bakgrunn av de hensyn som ligger til grunn for lovkravet i Grunnloven § 96, og at de derfor må tolkes med varsomhet. Ikke minst gjelder dette når standarden, som her, viste til en bestemt oppfatning av seksualitet og moral. Høyesterett viste i denne forbindelse til Rt. 1958 s. 479 (Mykle) hvor det om det tidligere begrepet ”utuktig” ble uttalt at det må sees på som ” et uttrykk for at det kreves en kvalifisert grad av krenkelse”. Og ”at man ved tolking og anvendelse av [dagjeldende] § 211 måtte ha for øye de grunnleggende prinsipper som Grunnloven § 96 og § 100 bygger til vern om borgerne og ytringsfriheten”.

Høyesterett bemerket i Mattson- kjennelsen, med hensyn til aktors anførsel, om at domstolene sto mindre fritt ved anvendelsen av den rettslige standarden der hvor bestemmelsens innhold var forelagt Stortinget, at Høyesterett ikke oppfattet det slik at lovgiver har ønsket en liberalisering av rettstilstanden. Dette kunne begrunnes ut fra lovhistorien og de forslag til liberalisering av pornografibestemmelsen som ikke var blitt fulgt opp av lovgiver. Men det hadde ifølge Høyesterett åpenbart ikke vært lovgivers mening å *sementere rettstilstanden* til hva som er rådende moral – og rettsoppfatninger på et gitt tidspunkt. Lagmannsretten hadde uttalt i denne sammenheng at ”det ligger i enhver rettslig standard at den kan endres over tid. Når det i forarbeidene til gjeldende § 204 sies at endringen av pornografibestemmelsen ikke innebærer noen liberalisering, må det forstås som en liberalisering utover den liberaliseringen som naturlig følger med samfunnsutviklingen. Lagmannsretten legger til grunn at lovgiver ikke har ment å utelukke en liberalisering i takt med samfunnets endrede og mer liberale syn på seksualitet, moral og pornografi.” Høyesterett sluttet seg til uttalelsen ved å henvise til justiskomiteens uttalelser i Innst. O. nr. 92 (1999- 2000) *Pornografi og utstillingsforbud* s. 29 hvor det står at ”Komiteens flertall,(...), viser til at hva som til enhver tid faller inn under definisjonen av støtende kjønnslige skildringer har vært og må være gjenstand for en vurdering opp mot samfunnsutviklingen. Flertallet støtter den oppmykning som bl.a har skjedd hos filmsensuren med filmer som skildrer erotiske scener

i en helhetlig filmkunstnerisk sammenheng.” Det samme standpunktet har ifølge førstvotende også senere kommet til uttrykk sist i Innst. S. nr. 270 (2003- 2004)

Høyesterett viste deretter til tidligere rettspraksis (Rt. 1987 s.1537 og Rt. 1978 s. 1111), hvor det har blitt lagt til grunn at skildringer av normal seksuell aktivitet mellom voksne ” etter omstendighetene” kan bli funnet støtende. Høyesterett legger imidlertid til grunn at det også her ”har skjedd en utvikling i liberal retning i det alminnelige syn på fremstillinger av seksualitet siden 1987. Men dertil kommer at det følger av rettspraksis at det ikke uten videre kan trekkes slutninger fra fotografier til filmer, som ofte kan ha en langt sterkere virkning jf. Rt. 1978 s. 1111.”¹¹⁴ I følge Høyesterett hadde innholdet i filmene fra 1987 likhetstrekk med det fotografiske materialet i Mattson- saken, med unntak av at filmene fra 1987 også inneholdt gruppesex og sædavgang. Høyesterett avsto imidlertid fra å slutte fra det mer til det mindre, idet standarden krever at dagens moral og rettsoppfatninger legges til grunn for vurderingen.

Høyesterett sluttet seg på denne bakgrunn til lagmannsretten i dens oppsummering av om skildringen var å anse som støtende ut fra dagens moral – og rettsoppfatning: ”For å kunne karakterisere noe som ”støtende”, må det i det minste kreves at det virker så sterkt negativt at det berettiger å ta i bruk samfunnets strengeste reaksjon på uønsket atferd.” Det vil si at det kreves ”en kvalifisert krenkelse” jf. Mykledommen. Det er ifølge Høyesterett således ikke tilstrekkelig at innholdet vekker sterke reaksjoner og oppleves som klart anstøtelig hos spesielle grupper eller enkeltindivider eller at folk flest finner skildringene usmakelig, uten kunstnerisk kvalitet, eller uønsket. Høyesterett ser videre hen til den praksis som Medietilsynet og Filmklagenemnden har etablert, og da særlig til de filmer som sist har blitt vurdert og ikke funnet støtende, og konkluderer med at ”samtlige filmer eller videogrammer inneholder scener som må antas å være klart mer støtende enn det aktuelle eksemplaret av Frie Aktuell Rapport.” Filmene viste, foruten nærgående skildring av vanlig seksuell omgang mellom to voksne også sekvenser med gruppesex, voldtekt og annen grov seksuell vold.

---

¹¹⁴ Rt. 2005 s.1628 avsnitt 23

Høyesterett tok imidlertid ikke stilling til hvorvidt Filmklagenemndens vedtak representerte en holdbar tolkning og anvendelse av straffeloven § 204.

Som en følge av denne endrede rettspraksisen vil det etter Mattson – saken ikke være stø-ende å vise nærgående fotografier av kjønnsorganene ved alminnelig seksuell aktivitet mellom samtykkende voksne personer. Det vil således være tillatt å vise erigerte penis og penetrering. Med hensyn til hvorvidt det er tillatt å vise gruppesex og sædavgang er rettstilstanden fortsatt uavklart idet Høyesterett unnlot å ta standpunkt til spørsmålet.

Også nakenbilder såkalte ”pin- up”- bilder eller poseringsbilder, vil måtte vurderes etter en helhetsvurdering av den karakter som gjelder såkalt alminnelig seksuell aktivitet. Nakenhet i seg selv er ikke pornografisk, selv om kjønnsorganene vises i sin helhet.¹¹⁵ Etter Mattson-saken vil heller ikke nærgående fokusering på kjønnsorganene, i seg selv, være nok til at bildet blir betegnet som støtende. Hvis slike bilder i det hele i dag skal kunne betegnes som støtende må trolig grensen for hva som anses som alminnelig seksuell aktivitet tøyes i vesentlig grad før den straffbare grensen anses for overtrådt. Det kan imidlertid ikke utelukkes at så kan skje.

Når det gjelder hva som er tillatt på film er det etter Mattson- saken fortsatt Filmklagenemnden som trekker opp normen, en norm som skal avspeile samfunnsutviklingen.¹¹⁶

Filmklagenemnden omgjorde sist ved vedtak¹¹⁷ av 12. mars 2006 Medietilsynets forbud mot å vise filmene ”Constance,” ”Pink Prison” og ”Zazel”. Filmene ble ikke ansett som ”støtende” selv om de karakterisertes som ”ordinære pornofilmer” inneholdende store mengder kjønnslige skildringer i form av samleier med særlig fremhevelse av kjønnsorganer, og andre former for seksuell adferd, så som suging, slikking, onani, gruppesex og sædavgang. Det ble fremhevet i positiv retning at alle filmene tilhørte den ”mildeste kategorien” av pornografiske filmer, såkalte ”kvinneperspektivfilmer,” idet de holdt et relativt høyt

---

¹¹⁵ Woxholth (1986) s. 89

¹¹⁶ Klagenemnden for film og videogram, avgjørelse av 12. mars 2006 s. 3

¹¹⁷ <http://film.medietilsynet.no/Klagenemnd/Klager/v005>

kvalitetsnivå hvor manus, regi, skuespillerprestasjoner, lyd- og lyssetting gjennomgående skilte dem fra andre ”ordinære pornografiske filmer”.

Filmklagenemnden drøfter i begrunnelsen for vedtaket spesielt lovforarbeidenes betydning og derigjennom lovgivers intensjoner, idet Medietilsynets direktør i sitt vedtak av 13.02.06 fremholdt at det i følge lovgiver ”ikke har vært meningen å liberalisere pornografilovgivningen utover den normale utviklingen som finner sted over tid, og således må begrepet ’støtende’ fortsatt ha en innholdsmessig betydning for filmer av denne betydning.”

Filmklagenemnden fremhever i likhet med Høyesterett i Mattson- saken at det ikke skulle innebære noen realitetsendring at begrepet ”støtende” ble innført som straffbarhetskriterium istedenfor det gamle utuktighetsbegrepet. Og at hvis ”lovgiver først har valgt å gjøre bruk av en rettslig standard, vil det være selvmotsigende om forarbeidene [skulle kunne] sementere rettsutviklingen som standarden forutsettes å avspeile og tilpasse seg”. Filmklagenemnden fant det riktig på denne bakgrunn at ”støtende” må tolkes i et ”dynamisk perspektiv, der samfunnsutviklingen og Høyesteretts avgjørelser er de sentrale vurderingspremissene, ikke fortidige forarbeider”. Filmklagenemnden konkluderer deretter med at ”den sentrale rettskilden for Filmklagenemndens avgjørelse i denne klagesaken var Mattson- saken [Rt.2005 s.1628], nemndens egen praksis og nemndens oppfatning om hva som må antas å være oppfatningen blant folk flest om hva som anses som ’støtende’ i en filmatisk sammenheng.”

Som grunnlag for å vurdere om de tre aktuelle filmene er ”støtende,” påpeker Filmklagenemnden i samsvar med Høyesteretts kjennelse i Mattsson – saken at det må foreligge en kvalifisert krenkelse, og at filmer kan ha en sterkere virkning enn stillbilder jf. Rt.1978 s 1111 og Rt.2005 s. 1628. Klagenemnden går deretter over til konkret å vurdere de enkelte filmene som tidligere nevnt alle viser alminnelige seksuelle aktiviteter mellom samtykkende voksne mennesker. Filmklagenemnden konkluderer med at: ”Selv om de inntrykkene filmene etterlater er ganske så sterke, fordi det utvilsomt er tale om reelle ’pornofilmer’ uten kunstneriske tilsnitt som flere av de filmer som Filmklagenemnden tidligere har ansett

lovlige, vil klagenemnden vike tilbake for å gi dem stemplet ”støtende”. Filmklagenemnden viser på dette punkt til Rt. 2005 s. 1628 hvor det kreves et ”kvalifisert forhold”, slik at det ikke er tilstrekkelig at skildringene fremstår som ”usmakelige” eller uten kunstnerisk kvalitet. Dette må, slik kjennelsen er formulert, ”åpenbart ikke bare være en norm for stillbilder, men også for film.”

Det mest vesentlige for Filmklagenemnden var likevel at Høyesterett i Rt.2005 s. 1628, ikke fant det tvilsomt at stillbildene ikke var ”støtende” i lovens forstand. Det forelå i følge Klagenemnden et klart ”intervall” mellom de aktuelle skildringene som ble fremlagt i Mattson- saken og andre skildringer på stillbilder som må anses ”støtende.” Filmklagenemnden fant at selv om film er et sterkere medium enn stillbilder og at i dette intervallet fantes det et ”rimelig sikkert rettskildemessig grunnlag for å anta at også filmatisk skildringer av –’normal’ seksuell aktivitet mellom samtykkende voksne personer etter dagens oppfatning ikke rammes av straffeloven § 204.”

Med hensyn til hva som er antatt oppfatning blant folk flest, så ser Filmklagenemnden hen til det faktum at det filmsakskyndige kollegiet (med unnatak av en av de sakskyndige vedrørende en av de tre filmene) fant at filmene ikke var å anse som støtende.

Filmklagenemnden antar videre at det ”finnes pornofilmer av dårligere filmatisk kvalitet enn de tre som omfattes [i denne] klagesaken, og at det så lenge bedømmelsen etter straffeloven § 204 skjer med grunnlag i et skjønn, kanskje ikke helt kan utelukkes at også pornofilmer som skildrer alminnelig seksuell aktivitet etter forholdene kan rammes av straffeloven § 204”. Men at det ifølge Filmklagenemnden skal meget til for at så skal skje.

Filmklagenemnden for film og videogram har på denne bakgrunn etter Mattson- kjennelsen tillatt å vise nærgående skildringer av alminnelig seksuell aktivitet mellom samtykkende voksne mennesker. Dagens norm innebærer således at erotiske skildringer som inneholder detaljerte og nærgående bilder av kjønnsorganer ikke automatisk anses som støtende, det

må imidlertid gjøres ”en skjønnsmessig vurdering i hvert enkelt tilfelle, der historie, mengde sexskildringer, nærgåenhet og enkeltskildringer må vurderes samlet og i en kontekst.”¹¹⁸

Det er imidlertid viktig å påpeke at den endrede praksisen til Filmklagenemnden for film og videogram ikke er å betrakte som noen rettskilde, men som et uttrykk for den norm som avspeiler samfunnsutviklingen.¹¹⁹ Rettstilstanden fra 1987 når det gjelder film er således forlatt i den forstand at skildringene av alminnelig seksuell aktivitet innbefattet gruppesex og sædavgang som tidligere var forbudt, i dag hovedsaklig ikke blir ansett som støtende. Det kan imidlertid ikke utelukkes fullstendig at Høyesterett også etter dagens standard vil kunne finne alminnelig seksuell aktivitet støtende. Selv om Filmklagenemnden uttaler i så måte at det i så fall skal meget til, finnes det i dag et skille mellom såkalt ”feministisk” porno som i større grad viser nytelse og begjær, og tradisjonelle pornografiske filmer rettet mot det mannlige blikket. Det kan derfor ikke utelukkes at en dreining i det pornografiske markedet mot mer ”feministisk” porno får de tradisjonelle pornofilmenes til å virke om enn mer støtende. Men det vil neppe føre til endringer av rettstilstanden.

Hvis alminnelig seksuell aktivitet i dag skal kunne bli funnet støtende vil dette, ifølge Medietilsynet, måtte bero på hvorvidt skildringene ”tøyer grensen” for alminnelig seksuell aktivitet. I følge Medietilsynet vil slike filmer kunne ”være filmer hvor aktørene utnyttes på en kynisk måte og/eller utsettes for krenkende handlinger (for eksempel blir urinert/spyttet på). Eller det kan gjelde filmer som inneholder mer brutale former for sex som gir tydelig ubehag.”

3.3.3 Straffealternativet ”menneskelig nedverdiggende”

Begrepene ”menneskelig nedverdiggende og forrående” er ment til å utvide det straffbare området.¹²⁰ Ifølge forarbeidene inneholder de en ”viktig reell skjerpelse og modernisering

---

¹¹⁸ Medietilsynet; Konsekvenser av Høyesteretts kjennelse vedrørende § 204 i straffeloven (pornografi) 20.02.06

¹¹⁹ Filmklagenemnden: Klagesak vedrørende filmene ”Constance”, ”Pink Prison” og ”Zazel” s. 3

¹²⁰ Innst. O. nr. 52 (1984- 1985) s. 28

av straffeansvaret for utbredelse av pornografiske fremstillinger,” uten at dette konkretiseres nærmere.¹²¹

Hvis innholdet i en skildring krenker respekten for den menneskelige personlighet kan den anses som pornografisk idet den kan være egnet til å virke menneskelig nedverdiggende jf. legaldefinisjonens andre straffealternativ. Med ”menneskelig nedverdiggende” menes i følge forarbeidene¹²² skildringer som det ikke vil være vanskelig å gjenkjenne når man først står overfor dem, og det henvises i så måte til Lov om kontroll med markedsføring og avtalevilkår (markedsføringsloven) av 16. juni 1972 nr. 47 § 1 2.ledd, som lyder: ”Annonsør og den som utformer reklame, skal sørge for at reklame ikke er i strid med likeverdet mellom kjønnene, og at den ikke utnytter det ene kjønns kropp, eller gir inntrykk av en støtende eller nedsettende vurdering av kvinne eller mann.”¹²³

Forarbeidene nevner at alternativet omfatter framstillinger der personer skildres på en nedverdiggende og ydmykende måte, gjerne helt uten selvbestemmelsesrett. Det er i første omgang særlig kvinner som relativt ofte fremstilles på denne måten, ”som et rent nytelsesobjekt for mannen, frigjort fra enhver følelsemessig binding partene i mellom.”¹²⁴ Problemstillingen kan imidlertid være aktuell også overfor andre, jeg tenker i første omgang på funksjonshemmede, personer med psykiske lidelser og psykisk utviklingshemmede,¹²⁵ men også på rusa, bevisstløse eller personer i dyp søvn. Fremstår de som viljeløse vesener uten evne til å hevde egne ønsker eller gjøre motstand er dette klart å anse som krenkelse av den menneskelige personlighet og vil av den grunn bli ansett som menneskelig nedverdiggende.

Det finnes ikke rettspraksis hvor alternativet ”menneskelig nedverdiggende” er benyttet men Filmklagenemnden har ved vedtak¹²⁶ av 20. september 2006 vurdert tre videogram forbudt

---

¹²¹ Andenæs (2000) B s.130 Andenæs fant det uklart hvilke skildringer som ville omfattes av den nye definisjonen uten å gå innunder det gamle utuktsbegrepet. Det er derfor usikkert i hvilken grad denne delen av bestemmelsen kan sies å utvide det straffbare området.

¹²² Innst. O. nr. 52 (1984- 1985) s. 28

¹²³ Ibid s. 28

¹²⁴ Ibid s. 18

¹²⁵ Straffeloven § 193 2.ledd

¹²⁶ <http://film.medietilsynet.no/Klagenemnd/Klager/v0906>

etter alternativet. Filmklagenemnden avsto imidlertid fra å gi en generell beskrivelse av straffealternativets innhold men foretok en konkret vurdering av hver enkelt film. Den har følgelig trukket opp en norm som avspeiler samfunnsutviklingen.

Ved vedtak av 20. september opprettholdt følgelig Filmklagenemnden Medietilsynets nedleggelse av forbud mot tre pornografiske filmer (Max World # 10, Ass Obsessed # 4 og Geischter der Sünde). Alle de tre filmene ble funnet å inneholde skildringer som rammes av straffealternativet ”menneskelig nedverdiggende.” Nemnden fant det ikke nødvendig å gå inn på en generell redegjørelse for straffealternativets innhold, men foretok en konkret vurdering som viser praktiseringen av straffealternativet i forhold til det enkelte videogram. Jeg gjengir kort nemndens konkrete vurdering av hvilke faktorer som medførte at de enkelte filmene ble betegnet som menneskelig nedverdiggende i forhold til straffeloven § 204 2. ledd 2. straffealternativ.

I videogrammet ”Gesichte der Sünde”, viste nemnden til scene 5, hvor en liggende kvinne fikk dryppet stearin over store deler av sin nakne kropp. Handlingen ble utført av en mann i mørk dress. Scenen foregikk i det nemnden betegnet som et ”torturkammer” og det var åpenbart at kvinnen ble påført fysisk smerte. Skildringen ble funnet menneskelig nedverdiggende på bakgrunn av ”påføringen av smerte og den dominante holdningen herskeren utviste i forhold til ’offeret’”. Det kunne ikke utledes fra denne avgjørelsen at enhver skildring av denne typen seksualitet vil bli ansett som menneskelig nedverdiggende, i følge nemnden må hver enkelt skildring vurderes konkret.

Ved vurderingen av ”Max World # 10” fant nemnden det nokså klart at videogrammets del 1, var i strid med straffealternativet ”menneskelig nedverdiggende”. En kvinne blir her brakt i bevisstløshetstilstand, ved frivillig å innta en drink servert av en mann. Umiddelbart etter at kvinnen er brakt i den beskrevne tilstand beføler mannen henne på kjønnsorganene, nemnden vurderte handlingen isolert sett til å oppfylle kriteriene for voldtekt etter straffelovens § 192 1. ledd bokstav b. Scenen ble vurdert dit hen at kvinnen åpenbart ikke hadde gitt sitt forhåndssamtykke til befølingen. Det at hun senere våkner og tilsynelatende gir et

samtykke til at den seksuelle handlingen kan fortsette kunne ikke være avgjørende for dens straffbarhet i så måte. Nemnden presiserer at det ikke kan oppstilles noe vilkår om at det må foreligge brudd på et av straffelovens øvrige straffebud for at handlingen kan falle inn under straffealternativet menneskelig nedverdiggende i § 204. Det å forgripe seg på en bevisstløs i en filmatisert sammenheng uten at det er gitt uttrykkelig samtykke er i følge nemnden ”menneskelig nedverdiggende” på grunn av elementet av forsvarsløshet og utnyttelse.

Når det gjelder den siste filmen ”Ass Obsessed # 4” ble det i del 4 vist en scene som etterlot et sterkt inntrykk av en undertrykkende holdning og tone, som klart gjorde den straffbar. Mannen beordret i følge nemnden, den adlydende kvinnen med uttrykk som: ”gå dit,” ”snu deg,” ”gjør det,” samtidig som han underbygget ordren med bruk av pisk. Scenen ble ansett av nemnden for å ha likhetstrekk med skildringer i ”Gesichte der Sünde.”

Klagenemnden drøftet i tilknytning til vurderingen av de to siste filmene ”Max World # 10” og ”Ass Obsessed # 4” hvorvidt det bør godtas scener som tøyser de akseptable grensene for ordinær seksualitet mellom samtykkende voksne mennesker. I den førstnevnte filmen var det bruk av instrumenter som innebar at scenene kunne bli problematiske i forhold til kriteriet menneskelig nedverdiggende, mens det i den andre filmen ble vist samleier mellom en kvinne og flere menn, vaginalt og analt. Nemnden uttaler i tilknytning til begge filmene at: ”Det er et spørsmål for seg om en slik ”balansering på grensen,” der det som formidles blir såpass massivt og varer såpass lenge, i seg selv innebærer at sekvensen (og videogrammet) må anses som straffbar(t)”. Nemnden tok imidlertid ikke stilling til lovligheten av disse konkrete skildringene da filmene ble funnet menneskelig nedverdiggende ut fra klarere sekvenser. En vil kunne betrakte denne vurderingen av såkalt alminnelig seksuell aktivitet, som en klargjøring av hva Medietilsynet mente med tøyning av grensen for alminnelig seksuell aktivitet jf. Medietilsynets klargjøring av enkelte forhold rundt regulering av videogram.¹²⁷

---

¹²⁷ Ny praksis ved Medietilsynets regulering av videogram i henhold til straffeloven § 204 av 14.07.06

Alternativet ”menneskelig nedverdiggende,” vil således være oppfylt når mennesker blir fremstilt i et underdanig seksuelt forhold enten ved at de fremstår i klart forsvarsløse posisjoner, påføres smerte, eller undertrykkes på annen måte.

3.3.4 Straffealternativet ”forrådende”

Med alternativet ”forrådende” siktes det i følge forarbeidene¹²⁸ ”til den virkning visse for-simplende og avstumpede kjønnslige skildringer kan ha på barn, unge og andre særlig disponerte over tid”. Det kreves imidlertid ikke noe bevis for at slike skildringer kan forårsake de nevnte skadevirkninger for å straffe etter § 204, jf. ordene ”egnet til.” I forarbeidene benyttes videre begrepet i sammenheng med anstøtelige og nedverdiggende fremstillinger som etter beste vilje bare har en svært beskjedne kunstnerisk verdi uten at det utdypes noe nærmere.

Ifølge NOU 1985:19 s. 67 er det ikke mulig å finne undersøkelser som har studert pornografiens virkning på barn og unge. Det er etisk betenkelig å utsette barn for eksplisitt seksuelt materiale, spesielt hvis en av hypotesene er at de mindreårige kan ta skade av det. Forskning omkring seksuell utvikling og oppdragelse tilsier imidlertid at barn bør få en åpen og eksplisitt informasjon om seksualitet, og at denne informasjonen helst bør komme fra foreldrene for å kunne tilpasses det enkelte barns modningsnivå.

I disse dager foreligger det imidlertid en nylig avsluttet felles nordisk undersøkelse som tar for seg pornografiens utbredelse og kulturelle status blant unge mennesker. Forskningsprosjektet er kalt: ”Unge, kjønn og pornografi i Norden.” Prosjektet er gjennomført av Nordisk institutt for Kvinne og kjønnsforskning (NIKK) på initiativ fra Nordisk Ministerråd. Av sluttrapporten fremgår det at bruk av pornografi blant unge i Norden har gjennomgått en normaliseringsprosess dvs. at det er akseptert blant de unge å se på pornografi. Videre fremkommer det at debutalderen for å se på pornografi ligger mellom 12 og 14 år. Når det gjelder barns påvirkning av å se på pornografi, viste ikke studien noe entydig svar. Men de

---

¹²⁸ Innst. O. nr. 52 (1984- 1985) s. 28

fleste unge hadde en kritisk holdning til pornografien, men vurderte den til å være ”seksuelt pirrende” uten nevneverdige skadevirkninger for deres eget seksualliv.

Straffealternativet ”forrående,” er ikke prøvd for noen rettsinstans eller av Filmklagenemnden eller Medietilsynet, det er derfor fortsatt uklart hva som ligger i begrepet. Men alternativet ”forrående” kjønnslige skildringer kan ha en misjon i de tilfellene hvor skildringen neppe er støtende eller menneskelig nedverdiggende, men likevel av en slik art at den over tid er egnet til å påvirke et barns sinn i negativ retning. Det kan med andre ord blant annet være kjønnslige skildringer som har en brutaliserende virkning på barn og unge. Dette kan for eksempel være skildringer hvor kvinner tilsynelatende har glede av å bli utsatt for vold i kombinasjon med sex.¹²⁹

3.3.5 Straffealternativene lik, dyr, vold og tvang

Straffeloven gir selv i legaldefinisjonen 2. ledd siste del, enkelte lett gjenkjennelige eksempler på tilfeller som det er særlig nærliggende å karakterisere som pornografiske.¹³⁰ Dette gjelder kjønnslig skildring hvor det gjøres bruk av lik (nekrofil), det være seg samleie eller annen mer underordnet seksuell aktivitet for eksempel beføling. Skildringer av seksuell omgang med lik forekommer sjelden. Men i sammenheng med voldskildringer kan det utgjøre en ”avslutningssekvens” jf. NOU 1985:19 s. 35 Seksuell omgang med lik vil normalt kunne straffes etter straffeloven § 143 som mishandling av lik. Videre nevnes skildring hvor det gjøres bruk av dyr (sodomi), det henspeiles her på en seksuell forbindelse mellom mennesker og dyr. Dette omfatter ifølge Woxholth (1986) s. 87 samleie mellom mennesker og dyr, samt beføling av dyrs kjønnsorganer eller omvendt, dyrs beføling av menneskers kjønnsorganer. På den andre siden er det ikke uten videre tilstrekkelig at et dyr er til stede på den aktuelle skildringen. Et bilde av en naken kvinne på en hesterygg i seg selv, vil ifølge Woxholth¹³¹ ikke rammes. Dette alternativet kan dermed ikke være oppfylt

---

¹²⁹ NOU 1984:19 s. 34

¹³⁰ Andenæs og Bratholm (2000) s. 131

¹³¹ Woxholth (1986) s. 87

med mindre det på en eller annen måte henspilles på en seksuell forbindelse mellom mennesker og dyr jf. nærmere Woxholth (1986) s. 87.

Det tredje alternativet som nevnes er vold. Dette alternativet er klart oppfylt når volden er det sentrale eller dominerende element i fremstillingen.¹³² Hvis materialet viser voldtekt eller at den ene part er lenket eller bundet fast, er alternativet vold utvilsomt oppfylt. Støtende skildringer hvor det voldelige element er mindre fremhevet, vil også kunne rammes. Woxholth nevner i denne forbindelse situasjoner som ikke direkte gir uttrykk for voldsanvendelse, men hvor den avbildete person er kledd eller for øvrig er utstyrt på en slik måte at det er naturlig å si at volden inngår som et moment i den seksuelle aktivitet.¹³³ F.eks. avbildninger i nedverdiggende situasjoner hvor pisk eller andre ”redskaper” brukes som ”hjelpemidler”.

Den tidligere § 211 inneholdt også alternativet ”sadisme,” dvs. voldelige skildringer hvor gjerningspersonen tilfredstilles gjennom å mishandle offeret under den seksuelle aktiviteten. Masochisme dvs. å oppnå erotisk tilfredstillelse ved å la seg mishandle, ble også rammet av straffeloven § 211. Selv om ”sadisme” ble utelatt ved lovendringen i 2000, så var ikke dette ment som noen realitetsendring da lovgiver mente at alternativet ble fanget opp av ordene ”vold” og ”tvang.” Rettstilstanden når det gjelder frivillig¹³⁴ sadomasochisme og bondage¹³⁵ er imidlertid uavklart,¹³⁶ det antas imidlertid at fremstillinger av aktiviteter hvor det frivillige aspektet ikke kommer klart frem, vil være straffbare. Dette kan begrunnes ut fra at det forhenværende alternativet ”sadisme” i sin tid ble tatt med i lovteksten ved siden av tvang og vold, nettopp fordi man ønsket å hindre seksuell mishandling som kunne ”unnskyldes” ved at det hadde vært frivillig.¹³⁷ Denne rettstilstanden er ikke endret. Det vil således ifølge Medietilsynet være problematisk å få godkjent filmer av denne typen for

---

¹³² NOU 1985:19 s. 18

¹³³ Jf. også Innst. O. nr. 52 (1984- 1985) s. 8

¹³⁴ Dvs. at vedkommende må ha avgitt gyldig samtykke jf. straffeloven § 235

¹³⁵ Bondage (fra engelsk) er en lek, ofte seksuelt relatert, som innebærer at en av partene blir bundet, lenket fast eller på annen måte får hemmet eller begrenset evnen til bevegelse.

¹³⁶ Frihagen (2006)

¹³⁷ Innst. O. nr. 52 (1984-1985) s. 29

omsetning, først og fremst fordi de fleste av disse filmene inneholder de skjerpene elementene vold og tvang, men særlig fordi det er vanskelig å vurdere graden av frivillighet. Fra Klagenemnda for film og videograms avgjørelse av 20. september 2006, går det frem at også der hvor ”volden” er frivillig, vil den bli betegnet som menneskelig nedverdiggende fordi undertrykkingsselementet er fremtredende. Slike fremstillinger vil således være straffbare. Det er mulig resultatet ville blitt et annet hvis det hadde vært snakk om stillbilder, men det er lite sannsynlig.

I tillegg til den fysiske volden er det antatt at også psykisk vold som ligger i det å bli utsatt for tvang eller trusler, innbefattes av voldsbegrepet. Det er imidlertid antatt at tvangsalternativet når det gjelder psykisk vold ikke har noen særlig stor betydning ved siden av voldsalternativet. I utgangspunktet er det lite som skal til for at alternativet vold rammes, særlig dersom det er snakk om skildringer på film.

Det siste alternativet som nevnes i § 204 2. ledd, er tvang. Alternativet er som sagt nært knyttet til seksuelle skildringer som inneholder voldelige elementer og omfatter fysisk tvang i tilfeller som kunne vært regnet som ”vold” – f.eks samleie med kniven mot strupen.¹³⁸ Antakelig er det mer anvendelig overfor kjønnslige omgang under andre truende omstendigheter som for eksempel hvor pisk brukes som hjelpemiddel. Tvangsalternativet antas også å omfatte ulike typer for psykisk vold som inneholder elementer av tvang i forbindelse med seksuell aktivitet. Straffelovrådet i NOU 1985: 19 viser her spesielt til den situasjon at noen mot sin vilje blir tvunget til å overvære og dermed se på andre mennesker bedrive seksuelle aktiviteter.

I forarbeidene understrekes det at de nevnte momenter også vil kunne inngå i en helhetsvurdering av om en kjønnslig skildring er pornografisk. Skildringer som isolert sett ikke er pornografiske i henhold til et enkelt av de aktuelle kriteriene, kan dermed oppfattes slik etter en helhetsvurdering.¹³⁹ Dette gjelder ved for eksempel alternativet vold. Selv om vold

---

¹³⁸ Gyldendal rettsdata § 204 note 1635

¹³⁹ Innst. O. nr. 52 (1984-1985) s. 29

eller tvang ikke er synlig, kan måten personene behandles på i skildringen likevel bli et viktig moment i vurderingen av om fremstillingen må anses som voldspornografi.¹⁴⁰ Begrepet trekkes følgelig vidt. Dette innebærer at også såkalt ”tasteless” pornografi,¹⁴¹ dvs. der elementer av død, skader og dyr settes inn i en kontekst slik at alle vemmelige bilder blandes sammen til groteske kjønnslige skildringer, vil være omfattet. ”Tasteless pornografi” omfatter alle former for sex, tortur og mennesker som fortærer anstøtlige ting som avføring eller legemsdeler¹⁴².

Oppregningen av lik, dyr, vold og tvang er ikke ment uttømmende. Det vil si at også annen avvikende seksuell adferd vil bli ansett som støtende. De skjerpene elementene er tatt med i første omgang for å lette politiets arbeid, særlig ved beslag, men også for å bringe enhver tvil om skildringenes straffbarhet ut av veien.¹⁴³

Det finnes få dommer som beskriver den bildemessige fremstillingen der vold og tvang er benyttet overfor voksne personer. Jeg mener likevel at nærbilder eller fokusering på slike handlinger som, for eksempel slag, pisking eller generell maktbruk for å tvinge seg til seksuell omgang, vil medføre at materialet anses som støtende eller menneskelig nedverdiggende. Det er imidlertid ikke noe vilkår om at det er reelle handlinger av ovenfor nevnte type, også fiktive handlinger rammes, såfremt det som fremstilles oppfattes som seksuell omgang hvor det gjøres bruk av vold, tvang, lik eller dyr.

3.3.5.1 Nærmere om fremstillingsformens betydning for straffbarhetsgrensen

Ved vurderingen av om et materiale fremstår som støtende, menneskelig nedverdiggende eller forrående og dermed straffbart, er det relevant å legge vekt på skildringens form, formål og kontekst. De angitte vurderingstema er ikke å anse som selvstendige straffbarhets-

---

¹⁴⁰ NOU 1985:19 s. 34

¹⁴¹ Begrepet er hentet fra Saft prosjektet

¹⁴² Woxholth (1986) s. 88

¹⁴³ Innst. O. nr. 52 (1984-1985) s. 28

vilkår, men vil i de fleste sammenhenger være medvirkende ved beslutningen om et materiale skal anses som pornografisk dvs. at de kan påvirke straffbarhetsgrensen.

3.3.5.2 Betydningen av skildringens form

Skildringens form kan være av betydning for hva som anses for støtende, menneskelig nedverdiggende eller forrående. Vanligvis bedømmes film strengere enn stillbilder som igjen bedømmes strengere enn rene skriftlige fremstillinger.¹⁴⁴ I Rt. 1973 s. 1455 som gjaldt straffeskjerpelse for bytteformidling og omsetning av det retten kalte ”ekstremt utuktig filmer,” bemerket Høyesterett at filmene var i farger. Det kan av den grunn være relevant ved bedømmelsen av om noe er å anse som pornografisk om det visuelle materialet fremstår i farger eller sort/hvitt. Jeg har imidlertid ikke funnet noen avgjørelser hvor momentet er tillagt vekt. I Rt. 1978 s 1111 uttalte Høyesterett at ” det kan for øvrig heller ikke trekkes slutninger fra fotografier til filmer, som ofte kan ha langt sterkere virkning.” Formuleringen ble gjentatt i Rt. 2005 s.1628 dvs. at det foreligger et sikkert juridisk grunnlag for å anta at film virker sterkere enn stillbilder. Det vil derfor helt klart være rettslig relevant, å vektlegge hvilket medium som er valgt for formidling av skildringen. I Innst. O. nr. 52 (1984 - 1985) uttalte forslagstillerne om temaet at en bok kan man selv bestemme om man ville legge bort, mens bilder som oftest har en overraskende og umiddelbar effekt overfor den som eksponeres for dem. Blader og tegneserier inneholder gjerne både bilder og tekst og havner derfor i en mellomstilling. I Rt. 2005 s. 1628 Mattsson – saken, som gjaldt spørsmålet om alminnelig seksuell aktivitet kunne anses som støtende, ble det uttalt at ” Selv om det i prinsippet skal gjøres en samlet vurdering av bilder og tekst ved vurderingen av om det aktuelle eksemplaret av ” Frie Aktuell rapport” skal anses som straffbar pornografi etter straffeloven § 204, er det vanskelig å se at teksten vil gjøre noe fra eller til.” Fra lagmannsrettens dom¹⁴⁵ velger jeg å sitere følgende tekst for å illustrere hvilke beskrivelser Høyesterett ikke lenger tillegger noen selvstendig betydning ved siden av bildene: ”John la seg på ryggen og pikken hans strutter som en staur. Sally tar seg i fitta, konstaterer at hun er plaskvåt og har lyst til å gjøre noe bra for slaven sin. Hun setter seg oppå John og kjører

---

¹⁴⁴ Ibid s. 28

¹⁴⁵ LB- 2004 - 12576

pikken hans ut og inn av fitta.” Jeg antar ut fra dette at for at en tekst overhodet skal få selvstendig betydning ved siden av bildene, må den inneholde et langt mer slibrig språk, det vil ikke være nok å flette inn såkalte tabuord som man lærer på barneskolen. Antakelig må temaet være et helt annet enn normal seksuell aktivitet mellom voksne. Når det gjelder rene, skriftlige skildringer, har påtalemyndighetene ikke reist tiltale siden 1967 da Jens Bjørneboes bok ” Uten en tråd” ble ansett som utuktig, og inndratt. Det skal i dag svært mye til før man vil karakteriser et rent skriftlig materiale som pornografisk, dette selv om det helt mangler litterær verdi eller overhodet ikke bærer preg av å ha meningsfullt innhold.

I Rt. 1984 s. 1016 ble tegnefilmen ”Snowwhite and the seven lovers” ansett pornografisk, det ble uttalt at det måtte anses som selvsagt at også en tegnefilm kunne rammes av den gangen straffeloven § 211. Om tegnefilm som medium uttalte Høyesterett at: ” Selv om en tegnefilm gjerne vil ha en noe mindre realistisk preg, idet den fremstiller fantasibilder utenfor virkelighetens verden, vil denne fremstillingsformen samtidig gi mulighet for å bruke virkemidler som virker forsterkende og påtrengende i sin eksponering av seksuell atferd.” Filmen ble klart funnet pornografisk.

Det kan stilles spørsmålstegn ved hvorvidt kvaliteten på det film eller bildematerialet som fremstilles, kan tillegges betydning ved vurderingen av om noe er å anse som pornografisk. Når det gjelder bilder i magasiner, blader og film som er produsert med tanke på kommersiell utgivelse er bildekvaliteten stort sett veldig bra. Dette er gjerne live opptak, gjort i studio med skuespillere, godt utdannede kamerafolk og regissører. Problemer kan imidlertid foreligge der hvor noen produserer materiale på hjemmebane, under dårlige lysforhold, med vanlig kamera og liten fotoerfaring. Resultatet blir gjerne deretter, dvs. at gjengivelsen av det som faktisk foregår blir dårlig. Spørsmålet er således om kvaliteten på bildene kan bli så dårlig at verdien av det som pornografisk materiale faller bort. Jeg er av den oppfatning at så kan være tilfelle, dårlig bildekvalitet, kan føre til at materialet ikke egner seg til videre distribusjon og derav heller ikke har behov for å bli betegnet som pornografisk. Dreier det seg om film med lyd kan imidlertid dårlig bildekvalitet oppveies av god lydka-

litet for å bli betegnet som pornografisk, det foreligger imidlertid ingen rettsavgjørelser som omhandler temaet.

3.3.5.3 Betydningen av skildringens formål

Skildringens formål vil kunne ha relativ stor betydning for om en skildring vil betraktes som pornografisk eller ei. Det følger i dag av § 204 2. ledd 2. punktum at skildringer som må anses forsvarlige ut fra et kunstnerisk, vitenskaplig, informativt eller lignende formål ikke skal regnes som pornografiske.

Dette er således et unntak fra straffbar pornografi for forsvarlige skildringer. Det vil si at alle skildringer som kan sies å ha et aktverdig formål ikke skal kunne straffes. Avgjørende for dette unntaket er hensynet til den kunstneriske frihet til å velge uttrykksform og til å skildre menneskenes forhold også på det seksuelle området. Friheten er ikke begrenset til litterære skrifter, men gjelder også for malerier, film, plater, dans og andre visuelle og auditive fremstillingsformer.¹⁴⁶ I Innst. O. nr. 52 (1984-1985) s. 23 legges det vekt på at den kunstneriske frihet ”bør omfatte frihet til å skildre mennesket dypereliggende krefter, dets irrasjonelle og dunkle impulser, i fritt valgte kunstneriske uttrykksformer”. I tvilstilfeller må det foretas en avveining av fremstillingens anstøtelighet mot den kunstneriske verdi. Forslagstillerne i Innst. O. nr. 52 (1984-1985) har i denne sammenheng uttalt at har fremstillingen en genuin, om enn i begrenset, kunstnerisk verdi, må avveiningen føre til at fremstillingen holdes utenfor det straffbare området.

I Innst. O. nr. 52 s. 23 heter det videre at: ”Den kunstneriske verdi som således kan legitimere en overskridelse av grensene for straffbar pornografi, må imidlertid være reell; det at fremstilleren eller utgiveren selv har ment at fremstillingen tjener kunstneriske formål, bør, av forståelige grunner, ikke være tilstrekkelig til å utelukke straffeansvar.” Det er følgelig opp til domstolene å vurdere om et fremlagt pornografisk materiale har en kunstnerisk verdi eller ikke. Problemstillingen ble drøftet i bla. Rt. 1958 s. 479, hvor retten kom frem til at

---

¹⁴⁶ Innst. O. nr. 52 (1984-1985) s. 22-23

det i prinsippet ikke var noe i veien for å ramme også bøker som har en kunstnerisk verdi. I dag vil vi si at denne rettstilstanden er forlatt. Har materialet en genuin, om enn begrenset kunstnerisk verdi skal fremstillingen holdes utenfor det straffbare området.¹⁴⁷

Uttrykket ”kunstnerisk verdi” dekker imidlertid mange ulike verdier. Det må derfor foretas en vurdering i hvert enkelt tilfelle om det er en akseptabel verdi som ivaretas; som for eksempel kulturhistoriske verdier, produksjons tekniske verdier som lyssetting osv. ”Ordinære pornofilmer” antas i dag å ikke inneha noen kunstnerisk verdi. De antas kun å være laget med det utgangspunkt å tjene penger.

Det er således formålet med skildringen som kan medføre at den ikke anses som pornografisk. Vurderingselementet deretter blir om den kjønnslige skildringen er forsvarlig sett opp mot den verdi den veies i mot. Hvorvidt en fremstilling er forsvarlig må da samlet vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle. Inngår den pornografiske skildringen som en integrert del av fortellingen, og fremstillingen for øvrig inneholder tilstrekkelig med kunstneriske, vitenskapelige, informative eller andre lignende formål, har man i regelen tillatt en slik fremstilling.

Det skal i denne sammenheng nevnes at skildringer som er funnet tillatt vist ut fra en helhetsvurdering kan anses som støtende og dermed straffbare, hvis de fjernes fra sin sammenheng og vises enkeltvis.¹⁴⁸

Det som her er anført om kunstnerisk fremstilling, vil også gjelde for vitenskaplig, informative eller lignende formål. Spekulasjon i økonomisk vinning som eneste motiv for utgivelse, vil tale for å anse materialet som pornografisk.¹⁴⁹

---

¹⁴⁷ Ibid s. 23

¹⁴⁸ Jf. Sansenes Rike del 2 siste avsnitt. Klagenemnden for film og videoprograms avgjørelse av 5. februar 2001

¹⁴⁹ Innst. O. nr. 52 (1984- 1985) s. 28

Forøvrig vil kjønnslige skildringer som i dagligtale omtales som pornografiske, men som ikke blir funnet støtende, menneskelig nedverdiggende eller forrådene etter § 204 2. ledd og dermed ikke pornografiske i strafferettslig forstand, være lovlige.

Unntaket for forsvarlige kjønnslige skildringer er således omfattende. Kan fremstillingen sies å ha en form for kunstnerisk verdi, regnes den ikke for pornografisk. I praksis kommer spørsmålet sjelden opp, idet det i dag bare er de ”ordinære pornofilmene” som ikke anses for ha noen kunstnerisk verdi overhodet og dermed må vurderes etter hovedregelen.

3.3.5.4 Betydningen av skildringens kontekst

Det kan også være av betydning i hvilken sammenheng skildringen fremkommer. En samleiescene i en ordinær spillefilm vil lettere kunne passere enn en tilsvarende scene i en film hovedsakelig bestående av slike scener. Grensene for hva som vises på film og tv flytter seg i stadig mer liberal retning, dette ser vi spesielt i forhold til skildringer som fremstilles i for eksempel reklame, motekolleksjoner og popvideoer. Slike fremstillinger inneholder i mange tilfeller mykpornografiske/erotiske elementer, men blir likevel sjelden betraktet som støtende.

Diskusjonen gikk imidlertid livlig på 1990 - tallet da Hennes &Mauritz startet med store undertøyskampanjer på store board, superboards og i opplyste glassmontre på gatenivå rundt om i landet rett før jul. Markedsrådet fant H&M AS` markedsføring lovstridig to ganger, i MR- sak nr. 21/95 ”Pamela Anderson- saken” og i MR- sak nr. 7/92.¹⁵⁰ I dag er undertøymodeller fullt ut akseptert både på superboards og norske tv- skjermer.

Rene nakenbilder uten noen seksuelt preget kontekst, er ikke pornografiske. Seksualiseres omgivelsene kan imidlertid resultatet bli et annet.

---

¹⁵⁰ MR- sak 16/01 Kvinnegruppa Ottar – Hennes & Mauritz AS

Skildringens kontekst kan altså være avgjørende, idet en kjønnslig skildring i en sammenheng kan anses å være lovlig mens den i en annen sammenheng kan bli betegnet som pornografisk. En og samme skildring kan således bli bedømt ulikt ut ifra sammenhengen den fremkommer i.

3.4 Hvilke befatningsmåter med pornografisk materiale er straffbare?

De befatningsmåter med pornografi som er gjort straffbare, er listet opp i § 204 første ledd bokstav a – d. I tillegg rammes den innehaver eller overordnet som forsettlig eller uaktsomt unnlater å hindre at det i virksomheten foregår spredning av pornografi jf. 3. ledd 2. punktum.

3.4.1 Første ledd, bokstav a ”søker å utbre”

Første ledd, bokstav a, rammer ”den som utgir, selger eller på annen måte søker å utbre pornografi”. Kjerschow¹⁵¹ skriver at: ”Som utgiver eller medvirker til utgivelse vil kunne være ikke alene skriftets eller billedets forfatter eller tegner, men også dets trykker, litograf, forlegger m.v ”. Kommentaren er fortsatt gjeldende rett. Idet medvirkning er straffbart, jf. § 205, kan alle som i tillegg til forfatteren og utgiveren medvirker til utgivelsen straffes dersom de har deltatt i produksjon og distribusjon og skyldkravet er oppfylt. Det samme gjelder for importøren jf. Rt. 1954 s.1130 og Rt. 1959 s. 431. Det kan ikke oppstilles noe vilkår om at utbredelsen må skje i ervervmessig virksomhet, privat utbredelse vil således være omfattet.

Et pornografisk materiale ”er utgitt” når et rimelig antall eksemplar av verket med samtykke fra opphavsmannen er brakt i handelen, eller på annen måte er spredt blant allmennheten.¹⁵² I praksis holder det at et materiale er gjort klart til distribusjon, eller forhandling for at det skal regnes for å være ”utgitt.”

---

¹⁵¹ Kjerschow (1930) s. 533

¹⁵² Gjengivelse av legaldefinisjon i åndsverkloven § 8 av begrepet ”utgitt”

Det følger av straffeloven § 10 2. ledd, at utgivelse av trykt skrift også skal forstås som oppslag eller utleggelse og lignende på offentlig sted. Hva som videre kan klassifiseres som et ”trykt skrift” følger av straffeloven § 10 1. ledd ”Under trykt skrift Henregnes Skrift, Afbildning eller lignende, der mangfoldiggjøres ved Trykken eller på anden kemisk eller mekanisk Maade.” Bratholm (1980 s. 578) karakteriserer ”trykt skrift” utelukkende som noe som kan ”mangfoldiggjøres”. Ifølge Jon Bing¹⁵³ er det lite hensiktsmessig å hefte seg ved måten mangfoldiggjørelsen skjer på. Det vil igjen si at ”trykt skrift” er et mangeartet materiale som omfatter alt fra flygeblad til film. Idet § 204 er gjort medienøytral vil også mangfoldiggjørelse på Internett og via satellitt overføringer være omfattet.

Ved å ”utbre” forstås, i følge Kjerschow,¹⁵⁴ ”den virksomhet å gjøre skriftet eller billedet tilgjengelig for en større krets av personer.” Det å gjøre materialet tilgjengelig for en person kan også være utbredelse, når dette gjøres i den hensikt å få brakt det ut i videre kretser. Et pornografisk materiale som gjøres tilgjengelig for en person i fortrolighet kan også anses for ”utbredt” hvis det antall personer som ”betros” materialet er høyt.

”Søker å” utbre innebærer at handlingen er fullbyrdet allerede på forsøksstadiet. Det vil si at noen utbredelse faktisk ikke trenger å ha skjedd. Det er tilstrekkelig at det pornografiske materiale er lagt frem i salgslokalet eller på annen måte er søkt utbredt til andre. Er det pornografiske materialet derimot bare tatt inn på varelageret så anses dette kun som en forberedende handling. Hvor mange personer en eventuell utbredelse må ha skjedd til, vil måtte avgjøres konkret jf. Rt. 1991 s.1296. Tiltalte i saken hadde lånt ut videogram til minst 32 arbeidskolleger og bekjente. 9 av disse hadde igjen lånt fra den delen av tiltaltes samling som besto av 51 videogram med pornografisk innhold. Utlånsvirksomheten ble ansett som å ”utbre” i relasjon til daværende § 211 b. Det at videogrammene var tilgjengelig for alle som oppsøkte tiltaltes samling, samt at det forelå gode kopierings muligheter med nærliggende fare for ytterligere spredning, og at avspilling kunne foretas overfor flere personer, ble tillagt vekt. Det ble ikke sett som tvilsomt at utleie var en form for utbredelse.

---

¹⁵³ NOU 1992:23 Ny straffelov – alminnelige bestemmelser, Vedlegg nr. 5 *Straffelovens definisjon av ”trykt skrift” anvendt på datamaskinbaserte informasjonssystemer* Av professor dr. juris Jon Bing.

¹⁵⁴ Ibid s. 533

”Leie” ble fjernet fra lovteksten ved endringen i 2000, dette innebærer imidlertid ikke noen realitetsforskjell. Bestemmelsen rammer ikke det å produsere, besitte eller å kjøpe pornografi til eget bruk. Følgelig er dette tillatt.

Første ledd bokstav a, er helt klart den mest praktiske i forhold til hvilke spredningsmetoder som oftest straffebelegges. De fleste sakene dreier seg i realiteten om personer som har solgt eller leid ut pornografisk materiale.

Det kan her nevnes at Internettleverandører kan gjøres strafferettslig ansvarlige for pornografisk materiale som formidles via operatørens server gjennom såkalt nyhetstjeneste (news), til operatørens kunder. Skyldkravet er i så fall forsett, jf. RG. 2003 s. 1268 (De mest kjente sakene hvor bestemmelsen tidligere er kommet til anvendelse, er de tre forfatter- sakene Mykle, Miller og Bjørneboe jf. Rt. 1958 s. 479, Rt. 1959 s. 431 og Rt. 1967 s. 1502.)

3.4.2 Første ledd bokstav b ”innfører med sikte på utbredelse”

Første ledd bokstav b ramme ”den som innfører pornografi med sikte på utbredelse”. Bestemmelsen tilsvare femte handlingsalternativ i den tidligere § 211 bokstav b og ble tilføyd ved lov 16. juni 1989 nr. 68. Bakgrunnen for tilføyelsen var i følge Justisdepartementet at det var tvilsomt om en større innførsel av pornografi i kommersielt øyemed kunne betraktes som et straffbart forsøk på å utbre pornografi.¹⁵⁵

Det er et vilkår for straff at innførselen skjer ”med sikte på utbredelse.” Erverv og innførsel av filmer fra utlandet til privat bruk er fremdeles tillatt. Det er således ikke innført noe generelt importforbud. Bestemmelsen kommer blant annet til anvendelse når tollvesenet ved stikkprøvekontroller av reisende oppdager filmer som med stor grad av sikkerhet kan antas å ha et straffbart innhold og det kan føres bevis for at innførselen er foretatt med sikte på

---

¹⁵⁵ Innst. O. nr.106 (1988- 1989) s. 3

salg. Normalt kan et slikt formål bare bevises ved eierens egen erkjennelse, eller fordi antallet er så stort at privat bruk er utenkelig, for eksempel med mange kopier av hver film.¹⁵⁶

Bestemmelsen skal således bare ramme den innførsel som er et forberedende ledd i en senere utbredelse, jf. Innst. O. nr.106 (1988- 89) s. 3. Innførsel som utelukkende har som formål å vurdere om innholdet egner seg for videredistribusjon, skal imidlertid ikke være omfattet, jf. Ot. prp nr. 79 (1988-1989) s. 45 Dvs. at vareprøver ikke rammes.

§ 204 er medienøytral dvs. at også elektronisk innførsel via Internett eller satellitt omfattes av forbudet, i den grad det foreligger utbredelses hensikt. Den som derimot bare stiller teknisk utstyr til disposisjon for elektronisk innførsel av skrift, lyd, eller bilde etc. fra utenlandske kilder - som internettverter, aksessleverandører og kabelselskap – kan ikke anses som ansvarlige for den eventuelle innførsel av pornografi som den enkelte kunde foretar via det aktuelle distribusjonssystemet. Dette som en parallell til postverkets ansvarsfrihet for distribusjon av pornografiske filmer. Om den ansvarlige for distribusjonssystemet derimot lagrer den innførte pornografien for senere distribusjon, kan bokstav a være overtrådt jf. Ot. prp. nr. 28 (1999- 2000) s. 118

Bestemmelsen har aldri vært prøvet overfor Høyesterett. Det foreligger i tillegg svært få tilgjengelige underrettsdommer på området. Jeg har via lovdata funnet en dom fra Borgarting lagmannsrett og en dom fra Oslo tingrett, hvor innførsel av pornografisk materiale er pådømt. Lagmannsrettsdommen¹⁵⁷ omhandler ulovlig innførsel av pornografiske videokassetter. Byretten hadde ilagt tiltalte en fengselsdom på 90 dager for overtredelse av den tidligere § 211 første ledd bokstav b og tolloven § 61 første ledd jf § 60 jf § 24 for å ha innført varer utenom tollvesenets kontroll. Lagmannsretten reduserte imidlertid straffen til 60 dager fengsel ”sett hen til antall kassetter og det forhold at innholdet ikke var av kvalifisert grovhet”.

---

¹⁵⁶ Ot. prp nr.79 (1988-1989) s.15

¹⁵⁷ LB- 2001- 529. Det er ikke oppgitt i lagmannsrettsdommen nøyaktig antall videokassetter. Tingrettsdommen er ikke tilgjengelig på lovdata.

I dommen fra Oslo tingrett¹⁵⁸ ble en 32-årig mann dømt for overtredelse av den tidligere § 211 første ledd bokstav b jf. tredje ledd. Tiltalte hadde innført fra Sverige, i utbredelseshensikt, en betydelig mengde pornografisk materiale, bestående av 557 stk. pornografiske videoer, 385 stk. pornografiske blader, 42 stk. pornografiske dvd – filmer samt 7 pakker inneholdende pornografisk filmer - og blader. Tingretten la Rt. 1987 s. 1537 til grunn for bedømmelse av om materialet var å anse som pornografisk. Materiale inneholdt i det alt vesentligste fremstillinger av samleier mellom kvinner og menn hvor kjønnsorganene var særlig fremhevet. Det ble også ført gjenstander inn i kvinnens kjønnsorgan og analåpning. Materialet ble sett på som støtende. Videofilmene ble av tingretten karakterisert som grov porno, da disse inneholdt utøvelse av ” analsex, oral – og vaginal sex med penetrering, sædavgang, slikking og suging av kjønnsorganer samt i betydelig omfang ekskrement sex.” Det forekom også enkelte scener av vold i form av binding og plaging med nåler.

Retten fant bevist at tiltalte var klar over hva han innførte, selv om han ikke hadde gjennomgått det aktuelle beslaget. Videre fant retten det bevist at han hadde akseptert at varene kunne være av det slaget de var. Retten viste også til at den fremgangsmåten tiltalte valgte ved å smugle varene inn fra Sverige, istedenfor å importere dem direkte til Norge, var et sterkt indisium på at tiltalte kjente til at varene var av ulovlig karakter i forhold til norsk regelverk. Tiltalte ble i tillegg dømt for overtredelse av tolloven, samt heleri av en del våpen og for to ganger kjøring uten førerkort. Straffen ble satt til fengsel i 60 dager, samt en bot på kr. 3000.-

Bestemmelsen rammer altså bare den som innfører pornografisk materiale med tanke på videre salg. Den som importerer slikt materiale kun for å vurdere mulig omsetning straffes ikke.

3.4.3 Første ledd bokstav c – ”overlater pornografi til personer under 18 år”

Første ledd bokstav c rammer ”den som overlater pornografi til personer under 18 år”.

---

¹⁵⁸ TOSLO-2002-130

Dette er en utvidet verneregul til fordel for barn og ungdom. Etter dette alternativet er det straffbart å overlata pornografisk materiale til personer under 18 år. Dette gjelder selv om det bare overlates til en enkelt person.¹⁵⁹

Å ”Overlate” vil i følge Kjerschow si ” å stille gjenstanden til forføyning og bruk, for kortere eller lengre tid, mot eller uten godtgjørelse”.¹⁶⁰ Overlater noen pornografisk materiale til en person under 18 år, uten at dette materialet er ment for han eller henne, kan ikke vedkommende straffes, hvis det kan bevises at materialet var tiltenkt eldre personer jf. Kjerschow.

Den som kun nøyer seg med å vise det pornografiske materialet frem, kan bare straffes når vilkårene i bokstav a, b eller d er oppfylt.¹⁶¹ Det vil bety at materialet må være forsøkt utbredt til flere, enten privat eller offentlig. Straffelovens § 204 rammer med andre ord ikke den som viser et pornografisk materiale frem til et enkelt barn. En slik handling vil imidlertid lett kunne rammes av straffeloven § 200 for å ”foreta en seksuell handling med noen som ikke har samtykket til det.” Materialet må derfor klart stilles til den mindreåriges rådighet eller disposisjon for at forholdet skal rammes av denne bestemmelsen. Det er imidlertid ikke noe vilkår for straff at den mindreårige har fått anledning til å gjøre seg kjent med dets innhold eller art. Bestemmelsen har relativt sjelden blitt anvendt men i Rt. 1963 s. 426, Rt. 1967 s. 1243, Rt. 1972 s. 641, Rt. 1972 s. 744, Rt. 1985 s. 1042 og Rt. 1987 s. 948 og LF. 2006 s. 183868 forelå det overtredelse av den utvidede verneregul for barn. Alle sakene ble imidlertid pådømt i forbindelse med langt alvorligere seksuelle overgrep mot barn i alderen 7 til 15 år.

3.4.4 Første ledd bokstav d – ” holder offentlig foredrag, forestilling eller utstilling”
Første ledd bokstav d rammer ”den som holder offentlig foredrag eller istandbringer offentlig forestilling eller utstilling med pornografisk innhold.” Når en handling anses for å ha skjedd offentlig følger av straffeloven § 7 nr. 2:

---

¹⁵⁹ Bratholm (1995) s. 483

¹⁶⁰ Kjerschow (1930) s. 534

¹⁶¹ Bratholm (1995) s. 483

”En handling ansees forøvet offentlig, naar den er forøvet ved Utgivelse af trykt Skrift eller i Overvær af et større Antal Personer eller under saadanne Omstændigheder, at den let kunde iagttages fra et offentlig Sted og er iagttaget af nogen der eller i Nærheden værende.”

Det følger av Lov om opphavsrett til åndsverk m.v. (åndsverksloven) av 12 mai nr. 2 fra 1961 § 8 at et pornografisk materiale ”er offentliggjort når det med samtykke av opphavsmannen er gjort tilgjengelig for allmennheten”.

I følge Kjerschow (1930) s. 533 er det uten betydning, hvorvidt adgangen til foredraget m.v. er betinget av betaling eller ikke, eller om alle tilstedeværende er fremmøtt etter særlig innbydelse. Til ”et større antall personer” kan en i denne forbindelse ikke medregne de personer som gir, deltar eller medvirker til forestillingen.¹⁶²

Alternativet ”forestilling” omfatter alle former for arrangementer blant annet: teater-, kino-, sirkusforestillinger, striptease, liveshow, filmfremvisning i sex -klubber¹⁶³ og fjernsynssendinger. På samme måte omfatter alternativet ”utstilling” alle former for utstillinger av pornografisk materiale herunder medregnet vindusutstillinger, både i forretninger, kiosker og såkalte åpne dører, skilt, plakater, posters m.v. Alternativet ”foredrag” omfatter også opplesning av trykt skrift eller manuskript.¹⁶⁴ Arrangementets form, dets formål og kunstneriske verdi vil i tvilstilfelle ha stor betydning i vurderingen om det er å betrakte som pornografisk etter straffeloven. Ren spekulasjon i økonomisk vinning vil i så måte føre det over på den straffbare siden.

---

¹⁶² Kjerschow(1930) s.533.

¹⁶³ Rt. 1977 s. 749 En 31 år gammel mann ble i byretten dømt til 5 måneders betinget fengsel og en bot på 25 000 kroner for offentlig fremvisning av utuktige filmer og for å ha fremmet eller utnyttet andres ervervmessige utukt i forbindelse med driften av en ”sexklubb”. Tiltalte hevdet i byretten at han drev en lukket, privat medlemsklubb, og at filmfremvisningen av pornografiske filmer derfor ikke kunne anses for å ha skjedd offentlig. Byretten fant derimot at medlemskortene kunne brukes av hvem som helst og at klubben derfor i betydelig grad måtte anses åpen for allmennheten. Med det oppgitte medlemstall anså retten videre at fremvisningen over tid ble bivånet av et større antall personer. Etter påtalemyndighetens anke over straffeutmålingen forhøyet Høyesterett boten til 50 000 kroner.

¹⁶⁴ Kjerschow (1930) s. 533

Straffetrusselen retter seg mot den som ”holder” foredraget eller ”istandbringer” forestilling eller utstilling. Forbrytelsen er fullbyrdet når foredraget er ”holdt” eller forestillingen eller utstillingen er ”istandbrakt,” dvs. har funnet sted.

Forsøk er straffbart jf. straffeloven § 49. Forbrytelsen er i følge Bratholm(1995) s. 484 fullbyrdet når den pornografiske del av foredraget er påbegynt. Tilsvarende gjelder for forestillinger og utstillinger.

Det følger av straffeloven § 205 at den som medvirker til handlingen kan straffes. Alle medvirkende aktører kan derfor straffes i den grad skyld foreligger.

Det finnes få dommer fra Høyesterett hvor bestemmelsen har kommet til anvendelse. På slutten av 1970- tallet ble imidlertid bestemmelse brukt mot tre forskjellige ”sexklubber” hvor det ble vist pornografiske filmer, jf. Rt. 1977 s. 749 (se note nr. 94), Rt. 1977 s. 754 og Rt. 1978 s. 1111. For de to først sakenes vedkommende ble det forgjeves hevdet at filmfremvisningen hadde skjedd privat. I den siste saken kom Høyesterett til, i motsetning til byretten, at filmene var pornografiske slik at det også her forelå brudd på bestemmelsen om offentlig fremvisning. I Rt. 1985 s. 202 ble et ektepar dømt i lagmannsretten for sedelighetsforbrytelse mot sin mindreårige datter, samt for å ha fremmet eller utnyttet hverandres ervervmessige utukt. Det interessante i forhold til § 204 d er at de såkalte ”live- shows” som besto i samleier ektefellene gjennomførte seg imellom i sitt hjem eller andre steder, i nærvær av tilskuere mot betaling. Dette kunne ikke anses å være en offentlig forestilling og derfor heller ikke være omfattet av dagjeldende § 211 første ledd bokstav a. Det foreligger ingen begrunnelse for hvorfor handlingen ikke var å anse som offentlig, men trolig var ikke tilskuerantallet høyt nok. Det kan ikke være avgjørende at handlingen foregikk i private hus. Høyesterett fant at handling heller ikke kunne rammes av dagjeldende § 206 om å fremme andres prostitusjon, slik som lagmannsretten hadde anført. Rt. 1995 s. 01648s er en dom avsagt av Høyesteretts kjæremålsutvalg. Tiltalte ble i strid med tiltalebeslutningen dømt for to fremvisninger av pornografisk film. Høyesterett opphevet dommen for den siste

fremvisningen fordi at bare den første fremvisningen var angitt i tiltalebeslutningen, jf. strpl. § 38 jf. § 350 første ledd nr.1. Opphevelsen fikk ingen innvirkning på straffutmålingen.

Bestemmelsen omfatter som denne gjennomgangen viser, all offentlig fremvisning av pornografi. Bestemmelsen rammer imidlertid ikke det å bringe i stand private forestillinger med pornografisk innhold.

Normalt er det ikke straffbart å unnlate å forhindre at andre foretar en straffbar handling.¹⁶⁵ Tredje ledd, andre punktum i neste punkt rammer imidlertid et slikt forhold.

3.4.5 Tredje ledd, andre punktum

Bestemmelsen rammer den ”innehaver eller overordnede som forsettlig eller uaktsomt unnlater å hindre at det i en virksomhet blir foretatt handling som nevnt i første ledd.” Straffen er bøter eller fengsel inntil seks måneder. Det foreligger således en rettsplikt for den overordnede til å forebygge, at ingen underordnede foretar en sådan straffbar handling som er nevnt i bestemmelsen første ledd.¹⁶⁶ Skyldkravet er enten forsett eller uaktsomhet. Kjerschow(1930) nevner som eksempel at særlig bokhandlere kan tenkes å rammes av bestemmelsen. I dag er det mer nærliggende å tenke seg at eiere av videoutleieforretninger eller innehavere av såkalte sex- shops vil kunne rammes. Straffen er ment å ramme ikke bare den overordnede som ser gjennom fingrene med at pornografisk materiale spres, men også den som forsømmer å kontrollere den underordnede i så henseende. Bestemmelsen er ment å ramme også den eieren eller overordnede som sjelden oppholder seg i forretningen eller aldri direkte deltar i virksomheten.¹⁶⁷ Det er så langt ikke pådømt noen saker etter bestemmelsen.

---

¹⁶⁵ Eskeland (2000) s. 186 - 187

¹⁶⁶ Kjerschow (1930) s. 534

¹⁶⁷ Klippe s. 163

3.4.6 Fjerde ledd, godkjenning ved forhåndskontroll av Medietilsynet

Det følger av 4. ledd at § 204 ikke gjelder for ”film eller videogram som Medietilsynet ved forhåndskontroll har godkjent til ervervsmessig fremvisning eller omsetning.”

Bestemmelsen har som tidligere nevnt sammenheng med lov 15. mai 1987 nr. 21 (filmloven). Filmloven ble ved endringslov 22. 12. 2006 nr. 104 (i kraft fra 1. januar 2007), endret i samsvar med endringer i Grunnlovens § 100. Dette medførte for det første at ”voksensensuren” ble opphevet og for det andre at det ble innført et eget forbud mot å vise pornografiske filmer på kino jf. filmlovens § 13a. Jeg går imidlertid ikke nærmere inn på dette her. Det som er av interesse er at erotisk film eller videogram som skal fremvises eller omsettes i næring for personer over 18 år, frivillig kan fremlegges Medietilsynet for forhåndsgodkjenning. Distributøren er således sikret full ansvarsfrihet hvis slik godkjenning foreligger jf. filmlovens § 4. Film eller videogram for personer under 18 år krever alltid forhåndsgodkjenning for å kunne vises eller omsettes i næring, jf. § filmlovens 4 3.ledd.

3.5 Skyldkrav, straff og påtale

Skyldkravet ved overtredelse av første ledd bokstav a-d er forsett,¹⁶⁸ dvs. at det kreves bevissthet om handlingens karakter, jf. straffelovens § 40. Til § 204 bokstav c, kreves det bevissthet om at den som overlates et pornografisk materiale er under 18 år.

Forsøk er straffbart, jf. straffeloven § 49. I § 204 1.ledd bokstav a) er den straffbare handling beskrevet som en forsøkhandling, jf. ordene ”søker å utbre”. ”Forsøk på ulike former for utbredelse anses således som fullbyrdet forbrytelse.”¹⁶⁹

Etter 3. ledd første setning er uaktsomme handlinger nevnt i første ledd gjort straffbare. Aktsomhetskravet er behandlet av Høyesterett ved flere anledninger. I Rt. 1987 s. 362 opphevet Høyesterett byrettens frifinnende dom, idet byretten hadde lagt til grunn en for mild

---

¹⁶⁸ Jeg går ikke nærmer inn i forsettslæren

¹⁶⁹ Ot. prp. nr. 28 (1999- 2000) s. 101

aktsomhetsnorm. Tiltalte hadde bestilt såkalte ”soft porno” kassetter fra sin leverandør, men ved en angivelig feil fra leverandørens side mottok han filmer som var beregnet på det svenske markedet og som dermed ikke var tilpasset norsk lovgivning. Tiltalte hadde leid ut filmene uten nærmere å undersøkt innholdet. Høyesterett uttalte at:

”Tiltalte pliktet som forretningsdrivende å undersøke den vare han hadde mottatt. Han hadde valgt å handle varer på et felt hvor det må tas standpunkt til grensen mellom lovlig og ulovlig pornografi. Dette skulle etter mitt syn gi ham en særlig oppfordring til en virkelig undersøkelse før han markedsførte filmene. Tiltalt har ved å unnlate å foreta en nærmere undersøkelse tatt en bevist risiko...”

Ved fornyet behandling i Rt. 1987 s. 1537, fant Høyesterett tiltalte skyldig for uaktsom overtredelse av § 211 første ledd bokstav b. Det ble uttalt at: ” Hans forhold må i det minste karakteriseres som uaktsomt. Slik saken ligger an foreligger det ikke unnskyldelig rettsvillfarelse.” Også i de kjente forfatter- sakene Rt. 1959 s. 431 (Miller- saken) og Rt. 1967 s. 1502 (Bjørneboe-saken) blir aktsomhetskravet vurdert.

Straffetrusselen er forskjellig ut fra de ulike skyldkravene. Etter første ledd straffes forsettlig handlinger med bøter eller fengsel inntil 3 år,¹⁷⁰ mens uaktsomme handlinger etter tredje ledd straffes med bøter eller fengsel inntil 6 måneder. Det samme gjør forsettlig eller uaktsomt brudd på bestemmelsen der en overordnet eller innehaver av en virksomhet unnlater å hindre utbredelse av pornografisk materiale.

Med hensyn til straffeutmålingen foreligger det ingen ny rettspraksis på området. Man er derfor nødt til å se hen til eldre avgjørelser. Høyesterett har tidligere uttalt at allmennpreventive hensyn tilsier at det ved profittbasert virksomhet bør reageres med strenge bøter jf. Rt. 1977 s. 266, hvor tiltalte i tillegg til en betinget fengselsdom på 30 dager, ble idømt en bot på kr. 100 000. Forøvrig bør det vises en viss varsomhet i å benytte ubetinget fengsel ved førstegangs overtredelse jf. Rt. 1985 s. 569. Det kan være aktuelt å nedlegge ret-

---

¹⁷⁰ Dvs. fra 14 dager jf. straffeloven § 17, første ledd bokstav a.

tighetstap etter § 29, jf. Rt. 1980 s. 1532 og Rt. 1987 s. 1194. I begge sakene ble retten til å drive næringsvirksomhet fradømt for 5 år. Medvirkning er straffbart, jf. § 205.

Påtalen er ubetinget offentlig, jf. straffeloven § 77.

Paragraf 204 har således som hovedformål å forhindre spredning av annen pornografi enn barnepornografi. I og med at rettstilstanden er vesentlig endret etter Mattson- saken, rammer bestemmelsen nå i hovedsak bare kjønnslige skildringer hvor det gjøres bruk av lik, dyr, vold eller tvang. Det er imidlertid bare spredning av slike skildringer som er forbudt etter. Det innebærer at man ikke kan straffes for produksjon av ”voksen” pornografi, såfremt det foreligger gyldig samtykke fra de involverte (ved bruk av vold og tvang) eller det ikke foregår mishandling (ved bruk av lik og dyr). På samme måte er det tillatt å kjøpe, besitte eller innføre til eget bruk kjønnslige skildringer med ”voksent” pornografisk innhold.

Jeg går nå over til å behandle § 204a, barnepornografibestemmelsen.

4 Straffeloven § 204a

4.1 Innledning

Barnepornografi er et følelsesladet tema fordi det er forbundet med gjengivelse av tvang og overgrep mot barn. Første gang barnepornografi er beskrevet av Høyesterett er i Rt. 1954 s. 1130, hvor Høyesterett riktignok ikke bruker begrepet, men hvor det beskrives to fotoserier, som spiller på sex med mindreårige. Den første fotoserien bestod av en avkledningsscene i 14 fotografier. En lærerinne kommanderte her en kvinnelig elev til å kle av seg. Deretter fulgte et par ømme scener, før eleven begynner å kle av lærerinnen. Denne gjensidige avkledningen fortsatte inntil de to stod nakne, kun iført strømper og en liten stroppholder. Serien ble klart ansett som utuktig. Den andre fotoserien beskriver en ung pike som overværer, gjennom en rute oppunder taket, en kjærlighetscene mellom en mann og en kvinne i rommet ved siden av. Mens denne unge piken overværer dette paret, kommer en venninne

forbi som begynner å gjøre tilnærmelser overfor henne. Venninnen kler av den unge piken benklærne og i opphisselsen over det hun ser gir, hun etter for venninnes berøring og oppnår kjønnslig tilfredsstillelse. Det kan ikke vites med sikkerhet om eleven eller den unge piken var under 18 år idet dommen ikke vektlegger dette som et moment. Men det viser imidlertid at pornografiske skildringer hvor barn er involvert, har eksistert lenge.

Ved lov av 20. mai 2005 nr. 29 ble barnepornografi, skilt ut fra § 204 som eget straffebud. Straffebudet viderefører det totalforbud mot barnepornografi som ble innført ved lovendringen i 2000. Selve begrepet barnepornografi er kritisert, fordi det gir en lite dekkende beskrivelse av de fremstillinger som det omhandler. Justiskomiteen fremholdt derfor i sin innstilling at ”selv lovteksten bedre må få frem at man her taler om dokumentasjon på overgrep mot barn,¹⁷¹” og foreslo på denne bakgrunn at begrepene ”fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn,” skulle benyttes som lovens betegnelse. Noe som ble vedtatt.

Formålet med § 204a er for det første, i større grad å beskytte barn mot seksuelle overgrep, men også å forhindre at barn og voksne utsettes for en uønsket påvirkning. Dette gjelder særlig påvirkning som kan medføre en ”normalisering” av seksuelle forhold mellom voksne og barn. Flere studier antyder at det kan være en sammenheng mellom det å besitte og samle på barnepornografiske bilder, og det å misbruke barn seksuelt.¹⁷² En økende mengde med tilgjengelig barnepornografi kan således bidra til en alminneliggjøring av det å misbruke barn seksuelt. Formålet tilsier dermed at det i tillegg til å forhindre produksjon også er viktig å hindre spredning, først og fremst fordi spredning kan virke som et fortsatt overgrep mot barnet, men også fordi det kan føre til økt etterspørselen som igjen kan legge grunnlaget for nye overgrep.

---

¹⁷¹ Innst. O. nr. 66 (2004-2005) (2004-2005). *Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffelova (eige straffebod som gjer bruk av barn)* pkt. 2

¹⁷² Skybak (2004) s. 7

Bestemmelsen § 204a er på samme måte som § 204 medienøytral, dvs. at den rammer enhver fremstilling uansett medium, også ren tekst og lyd.¹⁷³ Fremstillinger som er animert, manipulert eller på andre måter kunstig fremstilt rammes også, hvis de viser seksuelle overgrep mot barn eller fremstillinger som seksualiserer barn.¹⁷⁴ Distribusjon via Internett er i dag den viktigste omsetning – og spredningskanalen for barnepornografi. Bare de tre siste årene er det registrert en firedobling av antall tilgjengelige bilder av grove overgrep mot mindreårige på nettet.¹⁷⁵ Men også spredning via mobiltelefon er et økende problem. Dagens teknologi innebærer uansett en mulighet for gjerningspersonen til å foreta en rask og billig distribusjon over lange avstander, uten at vedkommende trenger å involvere andre.¹⁷⁶ Dette har ført til at tilgangen til barnepornografi har blitt større og at flere personer har blitt såkalte ”samlere” av slike fremstillinger, noe som igjen har ført til at etterspørselen etter denne typen bilder øker. Denne negative utviklingen medfører ulykkeligvis at stadig flere blir utsatt for overgrep, samtidig som det bidrar til å opprettholde et marked hvor nye overgrep begås.¹⁷⁷ I tillegg må det tas i betraktning at barnepornografi på Internett representerer en livsvarig krenkelse overfor ofrene idet det praktisk talt er umulig å fjerne materialet etter at det først er lagt ut på nettet.¹⁷⁸ Det tradisjonelle synet på at barnepornografi er en forbrytelse uten offer, må derfor kunne sies å ha endret seg.

Straffeloven § 204a har følgende ordlyd:

”Den som:

- a. produserer, anskaffer, innfører, besitter, overlater til en annen eller mot vederlag eller planmessig gjør seg kjent med fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn,
- b. befatter seg med fremstillinger av seksuelle overgrep mot barn eller fremstillinger som seksualiserer barn, på annen måte som nevnt i [§204](#) første ledd, eller

---

¹⁷³ Innst. O. nr. 66 (2004-2005) pkt. 2

¹⁷⁴ Ibid pkt. 2

¹⁷⁵ VG Nett 17.04.2007

¹⁷⁶ Skybak (2004) s. 9 og 10

¹⁷⁷ Ibid s. 9 og 10

¹⁷⁸ Innst. O. nr. 66 (2004- 2005) pkt. 2

- c. forleder noen under 18 år til å la seg avbilde som ledd i kommersiell fremstilling av rørlige og urørlige bilder med seksuelt innhold, eller produserer slike fremstillinger hvor noen under 18 år er avbildet,

straffes med bøter eller med fengsel inntil 3 år.

Med barn menes i denne paragrafen personer som er eller fremstår som under 18 år.

Den som uaktsomt foretar handling som nevnt i første ledd, straffes med bøter eller med fengsel inntil 6 måneder. På samme måte straffes den innehaver eller overordnede som forsettlig eller uaktsomt unnlater å hindre at det i en virksomhet blir foretatt handling som nevnt i første ledd.

Straffen kan falle bort for den som tar og besitter et bilde av en person mellom 16 og 18 år, dersom denne har gitt sitt samtykke og de to er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling.

§204 annet ledd annet punktum og fjerde ledd gjelder tilsvarende.”

4.1.1 Første ledd bokstav a og b, generelt

Etter 1. ledd bokstav a straffes den som ”produserer, anskaffer, innfører, besitter, overlater til en annen mot vederlag eller planmessig gjør seg kjent med fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn”. Mens den som ”befatter seg med fremstillinger av seksuelle overgrep mot barn eller fremstillinger som seksualiserer barn, på annen måte som nevnt i § 204 første ledd,” straffes etter 1. ledd bokstav b. Det er således et vilkår for straff etter § 204a 1. ledd bokstav a og b at et av de alternative grunnvilkårene ”fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn” må være oppfylt. Med hensyn til hvilket materiale som innholdsmessig oppfyller disse vilkårene medførte lovendringen i 2005 ingen realitetsendring. Tidligere rettspraksis er dermed fortsatt relevant for tolkningen.

”Fremstillinger som seksualiserer barn” vil være skildringer som viser frivillig seksuell omgang mellom barn eller mellom barn og voksne, eller fremstillinger av frivillige seksuelle handlinger mellom de samme parter. Ifølge rettspraksis vil seksuelt utfordrende fremvisning av barns kjønnsorganer eller stillinger som ”leder tanken direkte mot seksuelle aktiviteter¹⁷⁹” også rammes. Grensen for det pornografiske må trekkes mellom ”normale” na-

---

¹⁷⁹ Innst. O. nr. 52 (1984- 1985) s. 8

kenbilder av barn, og bilder som ”er egnet til å gi seksuelle assosiasjoner”.¹⁸⁰ Et vanlig nakenbilde som ikke spesielt fokuserer på kjønnsorganene faller dermed utenfor, mens bilder hvor barn og voksne fremstiles sammen og det henspilles på en seksuell forbindelse mellom dem lett vil bli oppfattet som pornografiske. Det er imidlertid ikke avgjørende at ”barnet er involvert i åpenbare seksuelle situasjoner eller at barnet kan sies å ha deltatt i en seksuell situasjon ved avbildingen”.¹⁸¹ Såfremt barnet fremstår som et seksualobjekt er vilkåret oppfylt.¹⁸² Det fremgår av forarbeidene at: ”seksualisering av barn kan være fremstillinger der barn er tvunget til å posere i seksuelt utfordrende stillinger.¹⁸³” Forekommer flere skildringer må man vurdere et samlet materiale, hvis avbildningene i en sammenheng fremstår som egnet til å seksualisere barn oppfylles vilkåret.

Alternativet ”fremstilling av seksuelle overgrep mot barn” taler i stor grad for seg selv. Alternativet rammer alle former for seksuelle overgrep mot barn. I praksis vil det dreie seg om overgrep i form av seksuell omgang mellom barn og voksne, men også seksuell omgang mellom barn og dyr og mellom barn vil være omfattet. Begrepet seksuell omgang omfatter i denne sammenheng de mest alvorlige formene for seksuell aktivitet, slik som; ”samleie, masturbering, innføring av fingre i skjede eller endetarmsåpning, slikking av kjønnsorganer og samleielignende bevegelser med blottet kjønnsorgan mot en annens nakne kropp.¹⁸⁴” Den seksuelle omgang avgrenses vanligvis mot den seksuelle handling som omfatter befølinger og berøringer av mindre intimitet og intensitet.

Skildringer av seksuell omgang mellom barn og voksne gjengir ofte faktiske seksuelle overgrep mot barnet. Selve de seksuelle overgrepene er straffbare etter de langt strengere straffebudene §§ 192 (voldtekt), 195 og 196 (seksuell omgang med mindreårig) og fremstillingene betegnes derfor ofte som dokumentasjon på seksuelle overgrep mot barn. Det er imidlertid ikke noe vilkår om at barnet må være utsatt for vold eller tvang ved den seksuel-

---

¹⁸⁰ Ot. prp. nr. 20 (1991- 1992) s. 53

¹⁸¹ Ot. prp. nr. 28 (1999- 2000) s. 98, 99

¹⁸² Innst. O. nr 66 (2004- 2005) s. 2

¹⁸³ Innst. O. nr. 66 (2004- 2005) s. 3

¹⁸⁴ Ertzeid (2006) s. 341 og 342

le omgangen for at alternativet skal komme til anvendelse.¹⁸⁵ Foreligger det frivillig deltakelse fra barnets side regnes det likevel for et overgrep såfremt vilkårene i §§ 195 eller 196 er oppfylt. Spres skildringer av slike overgrep vil dette kunne virke som et fortsatt overgrep mot barnet, samtidig som det kan skape grobunn for en økende etterspørsel etter slikt materiale og der igjennom nye overgrep. På denne bakgrunn er det i den senere tid fra politiets side, både nasjonalt og internasjonalt, satt fokus på det å identifisere ofrene og overgriperen. Dette er et tidkrevende arbeid og pr. i dag foreligger det svært få identifiserte avbildninger av seksuelle overgrep mot barn.

Det er understreket i forarbeidene at ethvert bilde av barnepornografisk karakter er et overgrep mot barn. Det er imidlertid ikke noe vilkår at det faktisk skjer et overgrep, det er tilstrekkelig at det fremstilles som et overgrep. Også i de tilfellene der fremstillingen ikke viser seksuelt misbruk, kan ”selve poseringen og eksponeringen være svært krenkende for den enkelte.”¹⁸⁶

Når det gjelder de seksuelle handlingene kan det se ut som om de faller utenfor det straffbare området til § 204a idet § 204a viser til straffeloven §12 første ledd nr. 3a¹⁸⁷. §12 første ledd nr. 3a viser ikke til straffelovens § 200 som er hovedbestemmelsen for seksuelle handlinger dvs. at grunnvilkåret ”fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn” i all hovedsak bare skulle være oppfylt når fremstillingen viser seksuell omgang med barn. En slik tolkning kan imidlertid ikke medfører riktighet. Sett i lyset av formålet med bestemmelsen som er i større grad å beskytte barn mot seksuelle overgrep, finnes det ingen god forklaring på hvorfor fremstillinger av de mindre intime seksuelle handlingene skulle falle utenfor bestemmelsens anvendelses område, idet også disse er egnet krenke barnets integritet.

---

¹⁸⁵ Innst. O. nr. 66 (2004- 2005) pkt. 1.2

¹⁸⁶ Innst. O nr. 66 (2004-2005) s.

¹⁸⁷ Ifølge straffelovens § 12 første ledd nr. 3a kan handlinger foretatt i utlandet av norsk statsborger eller noen i Norge hjemmehørende person straffes når handlingen er straffverdig etter følgende seksualforbrytelsesbestemmelser: §§192 til 199(seksuell omgang), 202(prostitusjon), 203(prostitusjon med mindreårig) og 204a (barnepornografi). § 12 første ledd nr. 3 er et utsalg av nasjonalitetsprinsippet, dvs ” prinsippet om en stats adgang til å anvende statens rett overfor egne borgere eller andre borgere med sterk tilknytning til territoriet.” Eskeland (2000) s. 72

For nærmere å kunne gi en oversikt over hvilket pornografisk materiale det her er tale om vil det være hensiktsmessig å vise til Oslo byretts dom av 26. november 2001,¹⁸⁸ hvor det beslaglagte materialet beskrives som følger:

”Bildene kan grovt sett dels inn i fire kategorier:

- Barn i seksuelle situasjoner med andre barn
- Barn i seksuelle situasjoner med voksne
- Barn i seksuelt betonte poseringssituasjoner
- Barn i seksuelle situasjoner alene

Disse kategoriene kan igjen inndeles i ulike grupper. For retten er det dokumentert bilder der barnet er penetrert i munnen; i analåpningen eller skjeden;

der gjenstander er ført inn i barnets analåpning eller skjede; der barnet utsettes for vold eller tvang med seksuelt tilsnitt, og der den voksne får synlig sædavgang i barnets ansikt, munn eller kjønnsorgan. Flere bilder synes å ha til hensikt å formidle overgrep mot barna i tillegg til den seksuelle omgang.

Barna ga på flere bilder uttrykk for at de befant seg i en tvangssituasjon. Enkelt bilder fremstår i en serie, delvis med grotesk bildetekst, mens andre fremstår enkeltvis. Enkelte barn er fotografert over flere år og der barnets navn, autentiske eller ikke, fremstår på bilde for å kunne identifiseres med senere bilder av de samme barna.

Barnets alder er varierende, og kan anslås fra 15- 16 år og ned til noen måneder. Barna har asiatisk og nord-europeisk utseende. Flest jenter, men også gutter, er avbildet.

Videosnittene viser barn i alderen 4-5 år, som ble penetrert av en voksen i munnen. En videosnitt viste sædavgang mot et spedbarns skjede. Hver videosnitt varte i om lag 5-8 sekunder.

Bildenes kvalitet er gjennomgående høy med klar fokus på kjønnsorganer i utfoldelse av seksuell aktivitet, slik som beskrevet over. Bakgrunnen på bildene er gjort nøytral; for å rette fokus på den seksuelle situasjon og /eller for å vanskelig gjøre identifikasjonen av sted. Barnas ansikt er derimot tydelig, mens de voksne ikke er gjenkjennelige.”

Det overnente materiale er en samlet beskrivelse av innholdet i ca. 7000 digitaliserte bilder og 191 videosnutter fra saken i 2002, mens saken fra 2005 inneholdt ca. 9000 bilder og 130 film- filer. Det er utvilsomt at materialet inneholder barnepornografi.

---

¹⁸⁸ Beskrivelsen er gjengitt i Høyesterettskjennelse Rt. 2002 s. 1187 og også benyttet i dommen Rt. 2005 s. 919 som en betegnende beskrivelse av sakens beslaglagte materiale.

Høyesterett har også senere vurdert beslaglagt materiale i forbindelse med straffeutmålingen. I Rt. 2005 s. 1058 ble en mann dømt til ett års ubetinget fengsel for å ha lastet ned og videredistribuert 30 000 fotografier og 2000 filmklipp. Det beslaglagte materialet viste til dels meget grove seksuelle overgrep mot barn helt ned i spebarnsalder og ble av tingretten beskrevet som; ”bilder som viser barn i seksuelle situasjoner med andre barn, barn i seksuelle situasjoner med voksne og poseringsbilder. Det dreier seg om et stort antall bilder av barn helt ned til babyalderen som blir utsatt for vold, tvang og grove seksuelle overgrep. Retten viser til bilder av baby som er bakbundet idet den penetreres, babyer som penetreres, barn i varierende alder som voldtas vaginalt, oralt og analt av voksne, hovedsakelig menn. Det er snakk om barn ned til babyalder som er oversprøytet av sæd på kroppen, herunder i ansiktet, samtidig som det utføres oralsex. På et par av bildene har barnet i tillegg bind for øynene. Videre er det bilder av barn som er bundet fast i ulike positurer. Det foreligger videre bilder hvor barn og voksne har samleie med hverandre og hvor deltakerne fremstår som en kjernefamilie. Retten bemerker at flere av bildene er av særdeles små barn og at barna på de fleste bildene kan identifiseres.”

Materialet viste i tillegg til å vise seksuelle integritetskrenkelser overfor tildels meget små barn, også grov fysisk mishandling av seksuell karakter. Det ble fremholdt at filmatisering besto av åpenbare reelle handlinger, som for gjerningspersonene ville medført langvarige fengselsstraffer.

Det foreligger få dommer hvor det er reist tvil om det forelagte materialet er å anse som barnepornografi. Det kan likevel være av interesse å nevne et par stykker. Den første dommen er avsagt av Eidsvoll tingrett 7. januar 2004. Her frifant retten tiltalt for overtredelse av straffelovens § 204, første ledd bokstav d. Det oppstod dissens mellom fagdommer og de to meddommerne med hensyn til om det forelå kjønnslig skildringer av barn. Fagdommer (mindretallet) mente at det forelå kjønnslige skildringer av barn, idet det forelå seksuelt betont posering. Meddommerne (flertallet) mente, under noe tvil, at bildene ikke inneholdt kjønnslige skildringer, idet de fremlagte bildene viste skildringer der det var naturlig for barn å være lettkledd eller naken, slik som på soverommet, badet eller på stranden.

Den rettskildemessige verdien av en tingrettsdom er relativt liten, argumentene som er benyttet kan dermed ikke tillegges for stor vekt. Men den illustrerer godt hvilke bevismessige problemer som kan oppstå når bildene er i grenseland av det straffbare. Dommen ble forøvrig påanket av påtalemyndigheten til lagmannsretten, hvorpå lagmannsretten fant at bildene viste barn poserende alene på seksuelt utfordrende måte, ved at det ble fokusert på pikenes kjønnsorganer. Det ble uttalt at; ”isolert sett er enkelte av bildene neppe barnepornografiske, men de inngår i serier av bilder som er egnet til å lede tanken hen mot seksuelle aktiviteter.”

Lagmannsrettens dom ble forøvrig opphevet av Høyesterett i Rt. 2004 s.1580 på grunn av lovanvendelsesfeil.

Den andre saken hvor retten har drøftet hvorvidt det forelagte materialet er å anse som barnepornografi er en dom avsagt av Halden tingrett 20. oktober 2006. Tiltalte ble her frifunnet fra tiltalen for overtredelse av straffeloven § 204 første ledd bokstav d, idet retten ikke fant at bildet var barnepornografisk. Etter rettens vurdering viste bildet;

”en naken pike om ligger på ryggen i en seng. Hun fremstår som å være i tidlig tenårene. Det fokuseres ikke på hennes kjønnsorgan. Etter rettens oppfatning ligger hun ikke i en seksuelt utfordrende stilling og heller ikke i en stilling som gir umiddelbare seksuelle assosiasjoner. Hun har armene på siden av kroppen og hodet litt løftet. Hun titter en annen vei enn på kameraet. Rettens oppfatning er at fotografiet viser en ung, naken pike i ferd med å stå opp av sengen på naturlig måte.”

Det fremgår ikke av sitatet ovenfor, men retten må først ha vurdert bildet dit hen at det inneholdt en kjønnslig skildring jf. § 204 første ledd bokstav d, for deretter å finne denne forsvarlig ut fra formålet, jf. § 204 2. ledd tredje punktum.

Det kan ikke trekkes for bastante konklusjoner på bakgrunn av disse to tingrett - dommene for hvor straffbarhetsgrensen går, men skildringer som viser nakne eller lettklede barn i naturlig og normale situasjoner regnes normalt ikke for å være barnepornografi. Det må

således foreligge omstendigheter eller være noe ved bildet eller sammenhengen det fremkommer i, som gjør at det objektivt fremstår som fremstilling som seksualiserer barn (barnepornografi). Det må følgelig foretas en konkret vurdering ved hvert enkelt tilfelle.

Vanlige familiebilder oppfattes ikke som egnet til å gi seksuelle assosiasjoner og vil derfor normalt ikke rammes av straffebudet.¹⁸⁹

4.2 Totalforbudet mot befatning med barnepornografisk materiale.

Utgangspunktet er at all befatning med barnepornografisk materiale skal være straffbar. Det vil således bare være den som uforvarende kommer i befatning med barnepornografi, som kan bli straffri. Paragraf 204a første ledd er altså ment å favne alle former for bevisst befatning med barnepornografi.

4.2.1 Bokstav a

Bokstav a rammer ”den som produserer, anskaffer, innfører, besitter, overlater til en annen eller mot vederlag eller planmessig gjør seg kjent med fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn.” Bestemmelsen er et resultat av stadige utvidelser av hvilke befatningsmåter som er straffbare: Ved lov 22.mai 1992 nr.49 ble det vedtatt et tillegg i § 211 1. ledd bokstav d, som rammet *besittelse* og *innførsel* av billedmessig barnepornografi. Bestemmelsen ble ved vedtakelsen av § 204 1. ledd bokstav d, jf. lov av 11. august 2000 nr. 76, utvidet med handlingsalternativene *produserer* eller *overlater til en annen eller mot vederlag å gjøre seg kjent med* barnepornografi. Ved vedtakelsen av § 204a 1. ledd bokstav a jf. lov 20. mai 2005 nr. 29, ble bestemmelsen ytterligere utvidet idet alternativene *anskaffer* og *planmessig gjør seg kjent med* ble tilføyd.

Alternativet ”produserer” omfatter det å ta barnepornografiske bilder med et kamera, samt det å bearbeide materialet slik at det gjøres tilgjengelig for gjennomsyn. Ved kommersiell produksjon vil alle som deltar i produksjonen, både med hensyn til den praktiske fremstillingen eller tilvirkingen, og deltagelse på den finansielle siden være omfattet.¹⁹⁰ Det blir

---

¹⁸⁹ Innst. O .nr. 66 (2004- 2005)

¹⁹⁰ NOU 1997: 23 s. 83

imidlertid et skjønns spørsmål hvor grensen mellom det å være aktivt deltagende i produksjonen og medvirkning går. Trolig vil den hvis oppgave er ”nødvendig” for resultatet for ferdigstilling av produktet falle inn under alternativet ”produserer” mens den som ikke kan sies å ha en så nær tilknytning til produksjonen kun kan straffes som medvirker. Eksemplet kan være renholdsarbeideren som med visshet om at det vil foregå barnepornografiproduksjon låner bort nøklene sine slik at det gis tilgang til et produksjonssted. Det foreligger ingen Høyesterettsavgjørelser der alternativet er benyttet, men det finnes noen underrettsdommer jf. LB- 2006 s. 31569 og LB- 2005 s. 111057, LF- 2005 s. 128005, LF- 2005 s. 116815, LF- 2003 s. 18999 og LF- 2002 s. 940.

Alternativet ”innfører,” rammer all innførsel av barnepornografi over landegrensen, også til eget bruk. Det mest praktiske med et slikt innførselsforbud er at det organiserte postordresalget av dvd`er fra utlandet til det norske markedet er omfattet.

Opprinnelig fant ikke departementet tilstrekkelige tungtveiende grunner til at skriftlige fremstillinger skulle rammes av innførselsforbudet, idet barn ikke i samme grad var deltagende i produksjon og fremstilling, dernest fordi det er en vanskelig grensedragning mot kunstneriske produkter. Etter § 204a 5.ledd gjelder imidlertid § 204 annet ledd annet punktum tilsvarende for § 204a dvs. at kjønnslige skildringer som må anses som forsvarlige ut fra et kunstnerisk, vitenskaplig, informativt eller lignende formål ikke skal regnes for barnepornografi. Det er derfor ikke tvilsomt at § 204a i dag også rammer innførsel rammer tekst, jf. også Innst. O. nr. 66 (2004- 2005). Det vil si at det eksisterer et totalforbud mot import av barnepornografi fra utlandet. Innførselsalternativet er først og fremst praktisk ved fysisk innførsel av barnepornografi ved grensestasjon. All innførsel er forbudt, det er således ikke noe vilkår om at innførselen må ha skjedd med tanke på utbredelse. Det finnes ikke Høyesterettspraksis hvor alternativet er anvendt, men noen få underrettsdommer jf. bla. Oslo tingrett, TOSLO- 2002- s.130

Alternativet ”besitter” er i dag det mest praktiske alternativet, idet det med få unntak rammer den som har det faktiske herredømme over barnepornografi. Først og fremst er alter-

nativet praktisk fordi det rammer all oppbevaring av barnepornografi på elektroniske lagringsmedier, som for eksempel server, harddisk og cd-rom.¹⁹¹ Det er et krav at gjerningspersonen har materialet i sin varetekt samtidig som man har faktisk rådighet over det. Dette rådighetsforholdet må ha en viss fasthet, dvs. at det må bestå av en viss substans, men besittelseskravet omfatter ikke bare fysisk besittelse av materialet. Dvs. at materiale plassert på web- hotell i utlandet er omfattet.¹⁹² Det er ikke noe vilkår om at man må eie den gjenstanden man besitter. Alternativet rammer følgelig også den som har besittelsen uten å ha eiendomsretten.

I følge forarbeidene var det tidligere antatt at det ikke forelå straffbar besittelse om man bare leste eller så pornografisk materiale på PC uten at ”materialet var lastet ned.” I LE – 2004 s.13795, ble en person dømt for besittelse av barnepornografisk materiale. Det gikk ikke klart frem av dommen om materialet ble lagret i ”Temporary Internet files,” men nedlastningen skal ha skjedd automatisk og bildene skal ha blitt liggende en god stund. Høyesterett har til nå ikke behandlet spørsmålet, men departementet legger til grunn at det må bero på en konkret vurdering om det foreligger besittelse i form av lagring på en automatisk, foreløpig internettilfil. Avgjørende er i hvilken grad vedkommende har hatt råderett over materialet og om dette har vart over noe tid. I de tilfellene hvor man kommer til at det ikke foreligger besittelse vil forholdet bli rammet av alternativet ”planmessig gjør seg kjent med.”

Høyesterett har anvendt ”besittelsesalternativet” en rekke ganger, og sammen med alternativet ”overlater til en annen” såkalt videreformidling, er det helt klart det mest anvendelige straffealternativet jf. bla. HR- 2007- 00516 – A, Rt. 2005 s. 919, Rt. 2005 s.544 og Rt. 2004 s.1580

Alternativet ”anskaffer,” rammer den som med vitende vilje oppsøker barnepornografisk materiale i den hensikt å skaffe det enten til seg selv eller andre. Alternativet er praktisk i de tilfellene der gjerningspersonen har fremskaffet barnepornografisk materiale, men ikke

---

¹⁹¹ NOU 2003: 27 pkt. 2.9.2

¹⁹² Ibid pkt. 2.9.2

lenger kan sies å ha det i sin besittelse, fordi han for eksempel har solgt eller levert det videre. Det forligger ingen Høyesterettsdommer hvor alternativet har vært benyttet.

Alternativet ”overlater til en annen,” rammer den som overlater et barnepornografisk materiale til andre, også til personer over 18 år. Det å ”overlate til en annen” innebærer en viss form for utbredelse og er således mer straffverdig enn den rene besittelse. Å ”Overlate” vil i følge Kjerschow si ” å stille gjenstanden til forføyning og bruk, for kortere eller lengre tid, mot eller uten godtgjørelse.”¹⁹³ Det foregår innenfor enkelte kretser bytte og annen form for distribusjon av barnepornografi på privat basis, dette håpet seksuallovbruddutvalget å ramme med alternativet jf. NOU 1997: 23 s. 83. Alternativet er anvendelig der hvor barnepornografi er videreformidlet til andre via Internett, jf. Rt. 2005 s. 919, Rt. 2005 s. 1058, Rt. 2003 s. 1091

Alternativet ”mot vederlag,” rammer den som betaler for å få tilgang til barnepornografi. I Ot. prp nr.28 (1999-2000) s. 99, uttales det om alternativet at det typisk vil ramme den personen som betaler - for eksempel ved å oppgi kredittkortnummer- for å få full tilgang til et nettsted med barnepornografisk materiale. Alternativet vil imidlertid også kunne ”komme til anvendelse i andre situasjoner der barnepornografi stilles til disposisjon mot vederlag, men uten at den som benytter materialet kan sies å ha det i sin besittelse.”¹⁹⁴ Høyesterett har benyttet alternativet i Rt.1995 s. 1894, hvor to personer ble dømt for salg av privatkopierte kassetter med barnepornografi. Fra lagmannsrettene kan følgende dommer nevnes: LB- 2006 s.656, LA- 2005 s. 111640, LA- 2005 s. 96082, LF- 2005 s. 94812 alle sakene omhandler kjøp av tilgang til nettsted med barnepornografisk materiale.

Alternativet ”planmessig gjør seg kjent med,” rammer i følge Ot. prp. nr. 37 (2004- 2005) den som gjør seg kjent med barnepornografi planmessig. Alternativet rammer både den som ved oppsøking gjør seg kjent med barnepornografi, og den som ved gjentatt oppsøking eller omfattende oppsøking, ved et enkelt tilfelle, leser og ser barnepornografi. Alternativet

---

¹⁹³ Kjerschow (1930) s. 534

¹⁹⁴ Kippe s. 162

vil i praksis ramme den som har surfet på Internett uten å ha lastet ned filene på maskinens harddisk, dvs. der hvor det foreligger lagring på såkalte ”Temporary Internet files,” uten at det kan sies å foreligge besittelse.¹⁹⁵ Alternativet har ikke vært prøvet for Høyesterett, men det foreligger en underrettsavgjørelse jf. LF- 2006 s. 156711, hvor alternativet er nevnt i tiltalebeslutningen.

Paragraf 204a første ledd, vil etter denne gjennomgangen, og skal i følge forarbeidene ramme alle former for bevisst befatning med barnepornografi. Bare i de tilfellene hvor noen ufrivillig støter på slikt materiale som de ikke lette etter på Internett, eller der hvor noen mottar uønsket e- post (spam) med slikt materiale, vil det ikke anses for straffbar befatning med barnepornografi.

4.2.2 Bokstav b, ”befatning som nevnt i § 204 første ledd”

Bokstav b rammer den som ” befatter seg med fremstillinger av seksuelle overgrep mot barn eller fremstillinger som seksualiserer barn, på annen måte som nevnt i § 204 første ledd.” Bestemmelsen rammer med andre ord den som har kontakt med fremstillinger av seksuelle overgrep mot barn eller fremstillinger som seksualiserer barn i vid forstand. De reglene som gjelder pornografi generelt blir her videreført fra gjeldende § 204. Bokstav b rammer således blant annet den som utgir, selger eller på annen måte søker å utbre barnepornografi samt den som holder offentlig foredrag eller istandbringer offentlig forestilling eller utstilling med barnepornografisk innhold. For å unngå å regne opp igjen de handlingsalternativene som følger av § 204 første ledd, viser isteden bokstav b til § 204 første ledd. Henvisningen gjelder både fremstillinger som seksualiserer barn, eller viser overgrep i andre former enn i rørlige og urørlige bilder, og når befatningen med bildene ikke faller inn under § 204a bokstav a, som for eksempel ved offentlig foredrag eller forestilling.

---

¹⁹⁵ Ot. prp. nr. 37 (2004- 2005) s. 11

4.2.3 Bokstav c, "den som forleder"

Bestemmelsen rammer den som "forleder noen under 18 år til å la seg avbilde som ledd i kommersiell fremstilling av rørlige og urørlige bilder med seksuelt innhold, eller produserer slike fremstillinger hvor noen under 18 år er avbildet."¹⁹⁶

Bestemmelsen er en verneregul, til særlig beskyttelse av mindreårige (særlig 16- og 17-åringer som er over den seksuelle lavalder) mot å bli utnyttet av den kommersielle pornografiske industrien.¹⁹⁷ Det er for det første straffbart å forlede noen under 18 år til å la seg avbilde i en slik sammenheng. For det andre er det forbudt å produsere slike fremstillinger når noen under 18 år er avbildet.

Alternativ "den som forleder noen," rammer en annen persongruppe enn hva som følger av bokstav a og b. Alternative utvider dermed straffebudet. Forbudet rammer den som forleder vedkommende til å la seg avbilde, ikke den enkelte 16- 17 åring som lar seg avbilde i en seksuell sammenheng. Det er imidlertid ikke noe vilkår at den som forleder, selv skal ta bildene eller på annen måte ha befattning med selve produksjonen. Å "forlede" noen, omfatter følgelig psykisk påvirkning, som kan bestå av å lokke med penger eller andre goder, eller aktivt overtale personen.

Det er i forarbeidene¹⁹⁸ understreket at bestemmelsen har en videre rekkevidde med hensyn til hvilke skildringer som skal omfattes enn hva som normalt faller innenfor den tradisjonelle pornografidefinisjonen i § 204. Bestemmelsen omfatter således, i tillegg til ungdommers deltakelse i pornografiske skildringer også ungdommers deltakelse i nakenfotografering, såkalte pin- up bilder, nettopp fordi formålet med bestemmelsen er å beskytte ungdommene mot handlinger som de senere kan komme til å angre på. Bestemmelsen omfatter følgelig skildringer av handlinger ungdommene gjør med seg selv eller andre som normalt ikke vil være omfattet av den tradisjonelle pornografidefinisjonen. Det avgjørende er om materialet har et "seksuelt innhold," altså at det fremstår med en seksuell betoning.

---

¹⁹⁶ Regelen tilsvarer tidligere § 204 bokstav f som ble tilføyd ved vedtakelsen av § 204 ved lov av 11. august 2000 nr. 76.

¹⁹⁷ Ot. prp. nr. 28 (1999- 2000) s. 118

¹⁹⁸ Ot. prp. nr. 28 (1999- 2000) s. 99

Produksjonsalternativet vil ramme den eller de som produserer slike fremstillinger i en kommersiell sammenheng. Dette vil blant annet omfatte fotografen, regissøren, utgiveren og andre som har produsert eller medvirket til dette jf. § 205. Alternativet har selvstendig betydning når det ikke kan bevises at vedkommende har forledet barnet til å delta i produksjonen.¹⁹⁹

Det at fremstilling må fremstå som ”kommersiell” innebærer at privat fotografering og fotografering som må anses forsvarlig ut fra et kunstnerisk, vitenskaplig, informativt eller liknende formål, vil falle utenfor bestemmelsen.

Bestemmelsen er avgrenset til fremstillinger av rørlige og urørlige bilder, dvs. at fremstillinger i tekst og lyd falle utenfor.

Bestemmelsen kan benyttes i konkurrans med straffeloven § 200 2. ledd, når barnet er under 16 år.

Bestemmelsen har så langt jeg har funnet ut ikke vært behandlet av domstolene.

4.2.4 Tredje ledd, andre punktum

Bestemmelsen rammer den ”innehaver eller overordnet som forsettelig eller uaktsomt unnlater å hindre at det i virksomhet blir foretatt handling som nevnt i første ledd.” Bestemmelsen tilsvare § 204 tredje ledd, andre punktum jeg viser med dette til det som er skrevet der. Se pkt. 3.4.5

4.3 Andre ledd, legaldefinisjon av barn

I 2.ledd er barn definert som: ”personer som er eller fremstår som under 18 år”.

Alle barn under 18 år er omfattet, uansett om de ser ut som de er under 18 år eller ikke. Er barnet i fremstillingen kjent, vil det normalt ikke være noe problem å fastslå hvor gammelt

---

¹⁹⁹ Gyldendal rettsdata, lovkommentar § 204a note 1654

det er. Ofte vet man imidlertid ikke hvem barnet er, eller hvor eller når bildet er tatt. Det avgjørende blir da hvor gammelt barnet objektivt sett fremstår som.²⁰⁰ Det er således ikke avgjørende hva gjerningsmannen trodde eller regnet med, så lenge skyldkravet er oppfylt. Etter at Høyesterett i plenum avsa sin kjennelse i Rt. 2005 s. 833, vil det imidlertid måtte innfortolkes at § 204a gir plass for en aktsomhetsvurdering med hensyn til barnet alder. Har gjerningspersonen vært i villfarelse med hensyn til barnets alder vil dette med andre ord utelukke straff når det foreligger aktsom god tro. Saksforholdet i Rt. 2005 s. 833 var slik at en 20 år gammel mann, hadde spurt fornærmede før samleiet fant sted hvor gammel hun var, hvorpå hun svarte at hun snart var 16 år. Dagen etterpå opplyste hun derimot tiltalte om at hun var under 14 år. Tiltalte kunne ikke fritas for straff etter straffeloven § 195 4. ledd idet de to ikke var jevnbyrdige i alder. Se pkt. 4.4 Spørsmålet som saken reiste var om anvendelsen av bestemmelsen i § 195 3.ledd om at villfarelse om barnets alder ikke fritar for straff for seksuell omgang med noen under 14 år, var i strid med uskyldpresumpsjonen i Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) artikkel 6 nr. 2. Etter EMK artikkel 6 nr. 2, skal enhver som er siktet for en straffbar handling, antas uskyldig inntil skyld er bevist etter loven. Bestemmelsen i § 195 3.ledd om at villfarelse om alder ikke utelukker straffeskyld, er et rent objektivt straffbarhetsvilkår som avskjærer enhver bevisførsel om barnets alder. Ifølge kjennelsen og forarbeidene, har § 195 3. ledd vært utsatt for kritikk idet gjerningspersoner som ikke har utvist skyld med hensyn til fornærmedes alder i realiteten kan bli dømt. Bestemmelsen har imidlertid blitt stående av hensyn til vern av barna og straffebudets effektivitet. Det er i kjennelsen uttalt at § 195 3. ledd: ”bygger på en klar og sterk lovgivervilje, som etter ordlyden ikke gir grunnlag for tolkningstil eller innskrenkende fortolkning.” Andenæs har imidlertid ifølge kjennelsen i Alminnelig strafferett (2004) s. 211, gitt uttrykk for at ”bestemmelser hvor straffeansvaret i alle relasjoner er objektivt, sannsynligvis er i strid med uskyldpresumpsjonen i EMK art. 6 nr. 2.” Høyesterett vurderte deretter EMD`s praksis på området, og konkluderte med at objektive straffbarhetsvilkår med hensyn til faktum ikke i seg selv er i strid med konvensjonen, men at bruken av slike vilkår bare kan aksepteres ”innenfor rimelige grenser tatt i betraktning det

---

²⁰⁰ Ot. prp nr. 45 (2002- 2003) s. 60

som står på spill”. Det må følgelig foretas en proporsjonalitetsvurdering. Høyesterett kom på bakgrunn av denne proporsjonalitetsvurderingen frem til at:

”Når det som her gjelder grunnleggende straffbarhetsvilkår innenfor den sentrale strafferett, hvor det er aktuelt med en reaksjon i form av streng fengselsstraff, og siktede ikke har mulighet til å forsvare seg mot domfellelse på grunnlag av sine subjektive forutsetninger, foreligger det en situasjon hvor den fundamentale rettsikkerhetsgaranti som ligger i uskyldspresumsjonen, må være avgjørende.”

På denne bakgrunn konkluderte Høyesterett med at:

”uskyldpresumsjonen i Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) artikkel 6 nr. 2 er til hinder for å anvende bestemmelsen i straffeloven § 195 tredje ledd om at villfarelse om barnets alder ikke fritar for straff for seksuell omgang med noen under 14 år, etter sin ordlyd. For å oppnå samsvar med konvensjonen, må det i straffeloven § 195 tredje ledd innfortolkes en tilsvarende reservasjon som i § 196 tredje ledd”.

Etter § 196 tredje ledd vil villfarelse om alder ikke utelukke straffeskyld, ”med mindre ingen uaktsomhet foreligger i så måte”. Det ble i kjennelsen uttalt av Høyesterett at:

”Når det kreves at ingen uaktsomhet kan legges gjerningsmannen til last, er dette et meget strengt kriterium, hvor siktede må utvise aktivitet for å bevise at han er uskyldig ved å redegjøre for konkrete omstendigheter som kan underbygge at han har vært i aktsom i relasjon til fornærmedes alder.”

Det kan på bakgrunn av dette konkluderes med at en som har handlet uaktsomt med hensyn til barnets alder regelmessig straffes. Mens en som er i god tro med hensyn til hvor gammelt barnet er, regelmessig vil bli å frikjenne for befatning med barnepornografi.

Ved vurderingen av om personen fremstår som under 18 år er personens kjønnsmodenhet et viktig vurderingstema. Det følger av forarbeidene²⁰¹ at:

---

²⁰¹ Ibid s. 60

”Anatomi, kroppsbygning og kroppsspråk, utvikling av kjønnsorgan og bryster vil gi indikasjon på alderen. Påkledning og ting som blir sagt i film eller tekster kan også bidra til å avgjøre om deltakende personer er under 18 år. Det samme gjelder dersom det i teksten under bildet er uttrykkelig sagt at den avbildede er under 18 år. Videre kan lenker på Internett som fører frem til nettstedet er materialet befinner seg, gjøre at den avbildede fremstår som under 18 år. Det vil typisk gjelde lenker som inneholder ord som ”barn”, ”teen”, ”jomfrulig” og lignende. Også blader som har tittel som spiller på slike forhold, kan bidra til at personer som er avbildet, fremstår som under 18 år.”

Det er ikke således avgjørende for straffbarheten at barnet faktisk er under 18 år, også fremstillinger av unge voksne mennesker over 18 år, som fremstår på en slik måte at de ser yngre ut enn de i virkeligheten er, kan rammes, særlig når hensikten er at de skal forestille og se ut som mindreårige. Hvis disse er fremstilt på en realistisk måte, tilsier nettopp formålet med forbudet mot barnepornografi – nemlig å beskytte barn mot tilsvarende eller lignende seksuelle overgrep som de som fremstilles – at også slike skildringer som hovedregel rammes av bestemmelsen.²⁰²

Motsatt skal fremstillinger av voksne personer kledd ut som barn, dvs. skildringer av personer som verken er eller fremstår som under 18 år, bedømmes etter den alminnelig definisjonen av pornografi. Det er videre ikke noe krav om at det avbildede barnet må eksistere, også fiktive fremstillinger av barn er omfattet av definisjonen, jf. for eksempel datamanipuleringer eller tegninger.

Det forligger ingen Høyesteretts avgjørelser hvor innholdet i legaldefinisjonen av barn har vært gjenstand for drøftelse.

---

²⁰² NOU 1985:19 s. 35

4.4 Fjerde ledd, adgang til straffefritakelse ved omtrentlig jevnbyrdighet i alder og utvikling

I 4. ledd er det oppstilt en straffefritaksregel for jevnaldrende personer: ”Straffen kan falle bort for den som tar og besitter et bilde av en person mellom 16 og 18 år, dersom denne har gitt sitt samtykke og de to er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling”.

Den seksuelle lavalder i Norge i dag, er 16 år, jf. straffeloven § 196. Forbudet mot å ta og besitte bilder, vil dermed kunne ramme avbildninger der den seksuelle aktiviteten mellom ungdommer i aldersgruppen 16 – 18 år er fullt lovlig. Det vil i mange sammenhenger kunne virke urimelig om produksjon og besittelse av slike bilder i enhver sammenheng skal resultere i straff. Hvorvidt straffefritaksregelen kommer til anvendelse, hører således til straffespørsmålet. Regelen er utformet som en kan – regel dvs. at straffefritaket er fakultativt og bare vil være aktuelt dersom retten finner at forholdet ikke er straffverdig. Selv om vilkårene i bestemmelsen er oppfylt, er det altså opp til rettens skjønn om tiltalte skal fritas for straff, vedkommende har ikke noe automatisk krav på straffefritak.²⁰³ Vedkommende er med andre ord skyldig etter § 204a første ledd, men vil, ved rettens anvendelse av regelen, kunne bli fritatt for straff. Begrunnelsen for en slik straffefritaksregel er ifølge forarbeidene²⁰⁴ at:

”Det er naturlig og rimelig at unge mennesker [gis] et visst spillerom for å utforske sin egen seksualitet uten at de risikerer straff. Staffebestemmelsene [§§ 195 og 196 siste ledd for begge] skal i utgangspunktet virke som et vern mot seksuell omgang med voksne. Dette er synspunkter som også kan anføres når personer i 15 – 17 års alderen tar bilder med seksuelt innhold, besitter dette og bytter slikt materiale med hverandre.”

Det er nevnt i forarbeidene at spesielt bilder tatt i et kjærlighetsforhold etter forholdene ikke behøver å være straffverdige. Det følger imidlertid av rettspraksis at straffefritaksregelen kan anvendes, selv om partene ikke kjente hverandre fra før og det klart ikke forlån noe kjærlighetsforhold, jf. Rt. 2005 s. 1651 som gjaldt straffefritak etter straffelovens § 196 4.

---

²⁰³ Rt. 2005 s. 1651 Straffeloven § 196 4.ledd

²⁰⁴ Ot. prp. nr. 45 (2002- 2003) s. 50

ledd. Det er ikke tvilsomt at denne rettspraksisen kan overføres til § 204a 4. ledd idet reglene er basert på de samme prinsipper. Også i det tilfellet der en jevnaldrende kamerat blir bedt om å ta bilder av frivillig seksuell aktivitet av samtykkende personer mellom 16 og 18, år vil kunne omfattes av straffefritaksregelen.²⁰⁵

Det kan bare gis straffefritak der hvor gjerningspersonen tar og besitter bilder til eget bruk. Kommersiell utnyttelse eller annen form for spredning er således ikke omfattet.²⁰⁶ Regelen er videre avgrenset til bare å gjelde bilder, dvs. at det etter denne bestemmelsen ikke kan gis straffefritak der noen fornærmet person mellom 16 og 18 år har samtykket til filmopptak med seksuelt innhold. En slik situasjon vil således med unntak for den alminnelige rettsstridsreservasjonen, alltid være straffbar etter § 204a bokstav c. Videre er det et krav for straffefritak at de avbildede personene er mellom 16 og 18 år. Dette er et objektivt krav, det er således nødvendig å føre bevis for at de avbildede ungdommene virkelig er mellom 16 og 18 år. Et resultat av denne aldersavgrensningen er at den 15²⁰⁷ - åring eller 16 åring som tar eller besitter et bilde av en 14 eller 15 åring med seksuelt innhold, ikke er omfattet av straffefritaksregelen, selv om gjerningsperson og fornærmede er jevnbyrdig i alder og utvikling. Dette kan i utgangspunktet virke motstridende. I disse tilfellene vil det derfor kunne være aktuelt å benytte den alminnelige rettsstridsreservasjonen.

Videre må den som er avbildet ha gitt sitt samtykke til avbildningen. Det er klart at samtykke bare kan føre til straffefrihet i forhold til straffebud som verner private interesser. Her vil det si til vern av den avbildede, dvs. den personen som handlingen går utover. Et straffriende samtykke må normalt være avgitt på gjerningstidspunktet av fornærmede. Det er alminnelig antatt at samtykke kan gis muntlig eller ved konkludert atferd. Handler gjerningspersonen i den tro at han ville fått et samtykke hvis han spurte, foreligger det et hypotetisk samtykke.²⁰⁸ Et slikt samtykke vil normalt ikke føre til straffefritak, men det kan tenkes unntak. Heller ikke et etterfølgende samtykke vil normalt være tilstrekkelig for et straf-

---

²⁰⁵ Innst. O. nr.66 (2004- 2005) Vedlegg. Brev fra Justis- og politidepartementet v/statsråden til justiskomiteen, datert 24. januar 2005

²⁰⁶ Ot. prp. nr. 45 (2002- 2003) s. 50

²⁰⁷ Den kriminelle lavalder er 15 år jf. straffeloven § 46

²⁰⁸ Mæland (1999) s. 103

fefritak. Ifølge ordlyden i bestemmelsen, er det bare den person som har fylt 16 år som kan gi straffriende samtykke.

Det siste vilkåret som er oppstilt for straffefritak, er at gjerningsperson og fornærmede er ”omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling.” Da § 204a 4. ledd så langt jeg har funnet ut ikke har vært prøvet for retten, er det naturlig å se hen til avgjørelser avsagt av Høyesterett for de tilsvarende bestemmelsene §§ 195 og 196 siste ledd for begge. I Rt. 1990 s.1217, aksepterte Høyesterett en aldersforskjell på over 4 år når det gjaldt overtredelse av straffeloven § 196, seksuell omgang med barn under 16 år. Det ble understreket at jevnbyrdigheten gjelder både alder og utvikling. Er aldersforskjellen for stor, vil det ikke være nok at de to partene er jevnbyrdige i utviklingen. I Rt. 1994 s. 1000,²⁰⁹ ble det uttalt at partenes utvikling vil bero på en nærmere vurdering av partenes fysiske og psykiske modenhet. Og at denne vurderingen vil være avgjørende for hvor stor aldersforskjell som kan godtas. Høyesterett fremholdt at hvis fornærmede er kommet betydelig lenger i sin utvikling enn hva som kan sies å ligge innenfor et normalt variasjonsområde, vil det være grunn til å legge noe mindre vekt på forskjell i alder. I Rt. 2002 s. 730, ble en aldersforskjell på 5 år og 1 måned karakterisert som ”klart for stor,” jf. straffeloven § 196 siste ledd. Tiltalte ble dømt til 60 dager ubetinget fengsel. Nærhet i alder og utvikling ble imidlertid ansett for å være et moment ved straffeutmålingen. I Rt. 2002 s. 785 ble tiltalte idømt ett års fengsel hvorav 30 dager var ubetinget for overtredelse av straffeloven § 195 første ledd 2. straffealternativ. En aldersforskjell på 6 år og 3 måneder ble ikke ansett for å være ”svært stor”, men altså stor nok til å bli dømt. I Rt. 2003 s. 442. Høyesterett frifant tiltalte jf. Straffelovens § 195 4. ledd Aldersforskjellen mellom gjerningsperson og fornærmet var 2 år og 10 måneder. Det ble lagt til grunn at det aksepteres en større aldersforskjell ved § 196 enn ved § 195. I Rt. 2004 s. 1275, ble en aldersforskjell på 7 år og 6 måneder ikke ansett som ”omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling” da den seksuelle omgang fant sted jf. straffeloven § 195 4. ledd. Det ble antatt at partene ikke var så forskjellige i utvikling, selv om det på grunn av aldersforskjellen var berettiget å stilles spørsmål ved den psykiske modningen. På hvert

---

²⁰⁹ Frifinnelse etter straffeloven § 196 4. ledd. Aldersforskjell 3 år og 11 måneder.

alderstrinn vil det imidlertid finnes en absolutt grense når det gjelder aldersvilkåret.²¹⁰ I Rt. 2005 s. 1651 frifant Høyesterett under sterk tvil tiltalte etter straffeloven § 196 4.ledd. Tiltalte og fornærmede kjente hverandre ikke fra før, og aldersforskjellen var 3 år og 11 måneder. Høyesterett uttalte at det må foreligge "særlige forhold" for at tiltalte skal bli idømt straff. I HR- 2007- 00085- A ble tiltalte frifunnet jf. straffeloven § 196 4.ledd, aldersforskjellen var på 3 år og 7 måneder.

Det må, som det fremkommer av rettspraksis ved vurderingen om partene er "omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling," legges til grunn en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle. Vilkårene om jevnbyrdighet i alder og utvikling er kumulative, dvs. at partene må være omtrent jevnbyrdige, både med hensyn til alder og utvikling. Jevnbyrdighet i utvikling vil måtte bero på en vurdering av partenes fysiske og psykiske modenhet. Med hensyn til aldersvilkåret finnes det en absolutt grense. Selv om vilkårene for straffebortfall etter § 204a 4.ledd ikke foreligger, kan nærhet i alder og utvikling være et moment ved straffeutmålingen. Det samme gjelder for andre formidlende omstendigheter, idet vilkårene anses for uttømmende. Fornærmede i forhold til § 204a 4. ledd, vil være personer over 16 år. Det er dermed naturlig å sammenholde § 204a 4.ledd med § 196 siste ledd (seksuell omgang med noen under 16 år) dvs. at det kan aksepteres en aldersforskjell på omkring 4 år, forutsatt at partene er tilnærmet jevnbyrdige i utviklingen.

Det kan for helhetshensyn nevnes at straffefritaksregelen ikke omfatter bilder med seksuelt innhold som ungdommer tar av seg selv og frivillig legger ut på Internett.²¹¹ I slike tilfeller vil man være henvist til å benytte den alminnelige rettsstridsreservasjonen.

4.5 Femte ledd, godkjennelse ved forhåndskontroll av Medietilsynet og unntaket om forsvarlige kjønnslige skildringer.

Etter 5. ledd gjelder § 204 2. ledd 2. pkt og 4. ledd tilsvarende for § 204 a, dvs. at kjønnslige skildringer som finnes forsvarlige ut fra et kunstnerisk, vitenskaplig, informativt eller

---

²¹⁰ Jf. avsnitt 12 i avgjørelsen i Rt. 2003 s.442.

²¹¹ Innst. O. nr. 66 (2004- 2005) Vedlegg. Brev fra Justis- og politidepartementet v/statsråden til justiskomiteen, datert 24. januar 2005

lignende formål ikke omfattes av bestemmelsen. Se pkt. 3.3.5.3 Det samme gjelder film eller videogram som har blitt forhåndsgodkjent av Medietilsynet for næringsmessig omsetning. Se pkt. 3.4.6

4.6 Skyldkrav, straff og påtale

Skyldkravet ved overtredelse av første ledd bokstav a-c er forsett, jf. straffelovens § 40.²¹² Det er ikke rettskildemessige holdepunkter for å legge til grunn annet enn den generelle forsettslæren ved anvendelsen av § 204a første ledd. Det kreves med andre ord ikke noen bestemt forsettstype som overlegg, hensikt el. Strafferammen for forsettlig overtredelse av § 204a første ledd, er bøter eller fengsel inntil 3 år. Forsøk er straffbart jf. straffeloven § 49.

Uaktsom overtredelse av § 204a første ledd er straffbar, jf. § 204 a tredje ledd. Det sentrale elementet i skyldkravet uaktsomhet er at: ”den handlende ikke har opptrådt som en kyndig og omtenkksom person ville ha gjort.”²¹³

I LE 2002 s. 242, ble det drøftet hvorvidt enhver uaktsom overtredelse av barnepornografi-bestemmelsen skulle rammes. Tiltalte var her ukjent med at barnepornografisk materiale automatisk ble lagret på såkalte ” Temporary Internet files.” I denne sammenheng uttalte lagmannsretten:

”Etter lagmannsrettens syn har tingretten her anvendt en for streng aktsomhetsnorm. Bakgrunnen for at uaktsom overtredelse av forbudet mot å besitte barnepornografi er gjort straffbar, er at straffetrusselen skal bli mest mulig effektiv. Når uaktsom besittelse er straffbar, gir det mulighet for å reagere med straff for eksempel også i de tilfellene hvor besitteren hevder at han ikke kjente til hva materialet inneholdt, og påtalemyndigheten ikke fullt ut klarer å bevise forsett. Dette tilsier samtidig at man ikke behøver å operere med en så streng aktsomhetsnorm at ethvert klanderverdig forhold fra besitterens side rammes.”

Lagmannsretten fant at tiltalte ikke hadde opptrådt uaktsomt ved å unnlate å sette seg sikkelig inn i hvordan den automatiske lagringsfunksjonen på PC -en virket. Unnlatelsen var således ikke tilstrekkelig til at kravet om uaktsom overtredelse av § 204a var oppfylt. Straf-

---

²¹² Eskeland (2000) s. 260

²¹³ Andenæs (1997) s. 224

ferammen for uaktsom overtredelse av § 204 a første ledd er bøter eller fengsel fra 14 dager inntil 6 måneder, jf. straffeloven § 17, første ledd bokstav a.

Med hensyn til straffeutmålingen har Høyesterett i Rt. 2002 s. 1187, uttalt at det må reageres strengt i saker som omhandler barnepornografi og da særlig der hvor befatningen skjer via Internett. Høyesterett viser her til aktors rangering av de ulike former for overtredelser:

”I groveste kategori er plassert profittmotiverte krenkelser, så førstegangsdistribusjon av barnepornografi, deretter den som benytter betalingsbaserte tjenester eller sprer eldre samlinger, så den som byger opp store samlinger, og endelig mindre overtredelser. Selv om dette er en meget grovmaskert inndeling hvor omstendighetene innenfor den enkelte gruppe kan variere meget, kan den gi en viss veiledning for praksis.”

Tiltalte i saken ble dømt til fengsel i sju måneder, for nedlasting og besittelse av om lag 7 000 digitaliserte bilder og 191 videosnutter av til dels særdeles grov karakter. Domfelte hadde vist et vedvarende forsett ved gjennom tre år å bruke all sin fritid på virksomheten. Selv om saken ikke gjaldt deltakelse i kommersiell virksomhet eller spredning, måtte det reageres strengt både av individual- og allmennpreventive hensyn. Tiltaltes uforbeholdne tilståelse og det forhold at saken var gammel, medførte at fem måneder av straffen ble gjort betinget.

I HR- 2007- 00516 A hvor saken gjaldt straffeutmåling ved besittelse av barnepornografi jf. straffeloven § 204 første ledd bokstav d, slik bestemmelsen lød før endring ved lov av 20 mai 2005 nr. 29, og ved seksuell krenkelse overfor barn under 16 år, jf. straffeloven § 201 bokstav c, ble det uttalt om straffenivået ved besittelse av barnepornografi at dette ”vil bero på flere momenter der særlig mengden av stoff, grovheten i skildringene, barnets alder, varigheten av besittelsen og eventuell videreformidling av stoffet til andre vil ha betydning.” Det må følgelig foretas en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle der materialets art og eventuelle spredning, vurderes i sammenheng med tiltaltes eventuelle tilståelse, øvrige personlige forhold, samt tidsforløpet i saken. Straffen ble samlet satt til fengsel av 60 dager, hvorav 30 dager ble gjort betinget.

Det kan være aktuelt å ilegge andre reaksjoner i tillegg til fengsel og bøter. Det følger av straffeloven § 34, at utbytte av straffbar handling skal inndras. I Rt. 1995 s. 1894 hadde to personer solgt privatkopierte kassetter med barnepornografi og måtte derfor tåle en inndragning av vinning på kr. 75 000,-

5 Oppsummering og Avslutning

Straffeloven § 204 og § 204a har etter tradisjonell oppfatning ingen fornærmet, men anses hovedsakelig å være til vern av offentlige interesser. Straffebudene slik de fremstår i dag er dermed resultatet av en mer enn 300 år lang tradisjon i å kriminalisere materiale som fremstår som moralskt forkastelig for samfunnet. På slutten av 1800- tallet ble det ved bruken av straffebudet på bøkene til Jæger og Krogh argumentert med at forbudet mot utgivelse var et brudd på ytringsfriheten og at straffebudet dermed hindret den frie meningsutveksling. Også ved forfatterdommene Mykle, Miller og Bjørneboe på 1950- og 60 tallet ble ytringsfriheten trukket frem som et viktig argument mot en for streng fortolkning av § 211. Det er imidlertid alminnelig antatt at ingen lovgivning kan gi avkall på regler mot misbruk av ytringsfriheten. Pornografibestemmelsen har likevel gjentatte ganger vært gjenstand for stor diskusjon, og i de siste 20 årene er det blitt hevdet med styrke at straffebudene bør bygge på skadefølgebetraktninger og ikke moralbetraktninger. Dette standpunkt har imidlertid ikke fått gjennomslag hos lovgiver. Domstolene må dermed fremdeles forankre sitt syn på hva som er straffbar pornografi ”i samfunnets til enhver tid rådende moral- og rettsoppfatning.” Det er imidlertid høyst usikkert om det i dag kan sies å eksistere en slik allmenn moral- og rettsoppfatning på området. Jeg viser i så måte til Filmklagenemndens vedtak av 12. mars 2006, hvor nemnden la til grunn at det filmsakskyndige kollegiets²¹⁴ standpunkt var et uttrykk for den antatte oppfatning blant folk flest. Det er ikke sikkert at domstolene ville eller kunne konkludert på samme måte. Ved at lovgiver benytter seg av en

---

²¹⁴ Det filmsakkyndig kollegiet består ifølge Medietilsynet av 5 personer.

rettslig standard i legaldefinisjonen av pornografi, forutsetter de imidlertid at det eksisterer en felles moral- og rettsoppfatning i samfunnet, og dommeren må så langt det er mulig, fastslå hva denne består i. Først da er det mulig å trekke opp de nærmere grensene for hva som er straffbart og hva som er straffritt. Straffebudene kan derfor med rette kritiseres fordi det i mange situasjoner ikke er mulig for borgerne å forutberegne sin situasjon.

Det er et vilkår for anvendelse av reglene i § 204 første ledd, at skildringen faller inn under legaldefinisjonen av pornografi i § 204 2. ledd. Med andre ord består bestemmelsen av to trinn, hvor man først må fastslå om vilkårene i legaldefinisjonen er oppfylt. Grunnvilkåret ”kjønnslig skildring,” vil etter hva jeg har utledet som gjeldende rett, være oppfylt når skildringen enten er egnet til å gi ”seksuelle assosiasjoner,” eller som et minimumskriterium har ”en annen form for seksuell tilknytning”. Er grunnvilkåret oppfylt må det forestas en avveining av om den kjønnslige skildringen ”virker støtende eller på annen måte er egnet til å virke menneskelig nedverdiggende eller forrående”. *Støtende* er en typisk rettslig standard som, tidligere nevnt, forutsetter at dommeren finner frem til rådende moral- og rettsoppfatninger i samfunnet. Vilkåret har sist vært gjenstand for drøftelser i Mattson-saken Rt. 2005 s. 1628. Her ble det konkludert med at de fremlagte fotografier inneholdende nærgående skildringer av alminnelig seksuell aktivitet mellom samtykkende voksne personer, ikke kunne anses for støtende og dermed heller ikke ulovlige. Dommen innebærer en klar liberalisering i forhold til tidligere rettspraksis. Rekkevidden av kjennelsen kan imidlertid ikke trekkes for langt i det avgjørelsen er konkret begrunnet ut fra de faktiske omstendigheter. Det er således fortsatt uklart hvor straffbarhetsgrensen går idet Høyesterett avsto fra å ta stilling til hvorvidt skildringer av gruppesex og sædavgang er tillatt eller ikke. Filmklagenemnden har imidlertid godkjent for omsetning, film som består av alminnelig seksuell aktivitet, inkludert gruppesex og sædavgang. Filmklagenemndens praksis må betraktes som et uttrykk for dagens norm, og deres avgjørelser er derfor av vesentlig interesse. Jeg er imidlertid usikker på hvorvidt denne normen kan forankres i Høyesteretts praksis, men det er av underordnet betydning så lenge man antar at flertallet av befolkningen ikke lenger finner slike skildringer støtende. Det vesentlige er at fremstillinger av denne typen i dag fremstår som lovlige.

Etter § 204a bokstav a og b, vil den nedre grense for hva som kan falle inn under grunnvilkårene ”fremstillinger av seksuelle overgrep mot barn eller fremstillinger som seksualiserer barn”, være fremstillinger som står i et nært tilknytningsforhold til fremstillinger som er egnet til å vekke seksuelle assosiasjoner. Det vil si at skildringen i seg selv ikke behøver å vekke seksuelle assosiasjoner, det er nok at materialet totalsett er dertil egnet. I følge rettspraksis²¹⁵ vil skildringer av lettkledde barn i naturlige posisjoner på stranden eller soverommet, inngå som en integrert del av det straffbare materiale, der hvor gjerningsmannen har opparbeidet store samlinger som total sett utgjør et barnepornografisk materiale. Det avgjørende er at barnet ”er brukt på en slik måte at det er egnet til å gi seksuelle assosiasjoner.”

Foretar man en sammenligning av § 204 og § 204a med hensyn til hva som er pornografisk etter de to bestemmelsene, er forskjellene fremtredene med hensyn til frivillig alminnelig seksuell omgang. Etter § 204 vil nærgående fremstillinger av alminnelig frivillig seksuell aktivitet mellom voksne samtykkende personer, ikke være pornografiske og dermed tillatt. Siden det eksisterer et totalforbud mot barnepornografi etter § 204a, vil fremstillinger av den samme aktiviteten mellom samtykkende barn, eller mellom samtykkende barn og voksne, alltid være pornografiske og ulovlige. Med hensyn til fremstillinger av annen seksuell omgang hvor det gjøres bruk av lik, dyr, tvang og vold vil dette anses som straffbar pornografi etter begge bestemmelsene. § 204a skal imidlertid ikke brukes i konkurrens med § 204 idet barn - og voksenpornografi anses for to grunnleggende ulike former for pornografi.

Med hensyn til hvilke befatningsmåter med pornografi som er straffbare er også forskjellene store. Etter § 204a vil all befatning med barnepornografi være forbudt, bare i de tilfellene hvor man ufrivillig støter på slikt materiale kan man bli straffri. Etter § 204 vil det være forbudt å utbre pornografi til andre, men samtidig vil det være tillatt å kjøpe, produsere,

---

²¹⁵ LE- 2004- 8204

besitte eller innføre til eget bruk kjønnslige skildringer med ”voksen” pornografisk innhold. Det eksisterer således ikke noe totalforbud mot annet enn barnepornografiske skildringer. Det vil i praksis si at materiale inneholdende for eksempel dyreporno eller voldsporno, lovlig kan erverves til eget bruk i Norge.

Når rettsamfunnet nå godtar mer av den tradisjonelle pornografien må dette sees på som et resultat av en mer liberal holdning overfor skildringer av ”alminnelig” seksuell aktivitet mellom samtykkende voksne personer, og ikke som en liberal holdning til pornografi generelt. Med hensyn til barnepornografi har utvikling sågar gått i puritansk retning idet slike fremstillinger har blitt helt tabubelagt. Selv om de fleste i dag er enige i at åpenhet og kunnskap om kjønn og sex er bra også for unge mennesker, så tolereres ikke pornografiske skildringer hvor barn er involvert. Det er flere årsaker til at det har blitt slik, men den viktigste er det internasjonale samfunns samlende ønske om å beskytte barn mot overgrep og utnyttning. Særlig viktig blir dette når man ikke kan utelukke en sammenheng mellom pornografisk materiale og menneskehandel. I tillegg oppfatter de fleste den kroppsfiksering og seksualisering av samfunnet som har forekommet de senere år, som en utvikling i negativ retning. Spesielt gjelder det i situasjoner hvor barn i reklameøyemed har blitt fremstilt som ”voksenmodeller” i sexy barneklær. Slike bilder vil derfor etter omstendighetene kunne rammes av barnepornografibestemmelsen.²¹⁶ Det er imidlertid uttalt fra departementshold²¹⁷ at man ikke ønsker ”et samfunn som er ’seksualfiendtlig’ men et samfunn som bygger på likeverd mellom mennesker, uten tvang og utbytting, og med gjensidig respekt og glede”. Pornografibestemmelsene er det middelet samfunnet har til å regulere visse seksualiserte skildringer. Selv om enkelte nok vil karakterisere bestemmelsene som ”seksualfiendtlige,” mener jeg bestemmelsene har sin rettmessige plass i dagens lovverk. Jeg mener endog det kan være riktig å vurdere et totalforbud, tilsvarende det vi har mot barnepornografi, også mot kjønnslige skildringer hvor det gjøres bruk av lik og dyr, idet disse fremstår som offer uten evne til å si ”nei.” Synet på pornografi har imidlertid alltid endret seg og det er ingen ting som tilsier at det ikke vil skje fremover også.

---

²¹⁶ Innst. O. nr. 66 (2004- 2005) Vedlegg.

²¹⁷ Barne- og likestillingsdepartementet, Oslo 19 september 2006 v/ statssekretær Kjell Erik Øye.

6 Litteraturliste

Bøker, artikler m.m:

Andenæs, Johs: *Statsforfatningen i Norge* 8. utgave, Oslo 200, A

Andenæs, Johs: *Spesiell strafferett* 2. utgave, Oslo 1971, Universitetsforlaget

Andenæs, Johs: *Alminnelig strafferett* 4. utgave, Oslo 1997, Universitetsforlaget

Andenæs, Johs: *Spesiell strafferett- utvalgte emner* 3. utgave, Oslo 2000 Andenæs, Johs og Bratholm, Anders, B

Brandt, Fr.: *REPERTORIUM FOR PRAKTISK LOVKYNDIGHED* B 1: 1815- 1835, Kristiania 1855 (lovregister. Utarbeidet av Tom Arbo Høeg, Oslo 1974)

Bratholm, Anders: *Straffeloven kommentarutgave, Anden del. Forbrytelser*, 1995, Bratholm, Anders og Magnus Matningsdal

Eckhoff, Torstein: *Rettskildelære* 5. utgave, Oslo 2001, ved Jan E. Helgesen

Ertzeid, Aina Mee: *Straffeloven § 192 om voldtekt – et supplement til pensum i spesiell strafferett. Jussens Venner hefte 6/2006 s.337 – 371*

Eskeland, Ståle: *Strafferett*, Oslo 2000

Hallanger, G: *Norges høiesteret 1815-1915 av G. Hallanger* , Kristiania 1915-1916, Aschehoug, 2 bind

Høeg, Tom Arbo: *Lov og dom del I, Lovregister til Norsk Retstidende 1836 – 1968*. Oslo 1970, s. 91 og s. 96

Høeg, Tom Arbo: *Lov og dom 1969 – 1988* s. 80, Oslo 1990

Kippe, Harald: *Spesiell strafferett og spesiallover*, 2002, Kippe, Harald og Asmund Seiersten

Kjerschow, P: *Lov Angaaende Forbrytelser af 20. august 1842 med henvisninger til og utdrag af love, skrivelser, forarbeider og rettspraksis*. Kristiania 1896

Kjerschow, P: *Straffeloven med kommentar*, Oslo 1930

Mæland, John Henry: *Innføring i alminnelig strafferett* 2. utgave, Bergen 1999

Raaum, Odd: *Pressefrihetens røtter og første nyttevekster*, HIO- notat 1998 nr. 20

Skybak, Thale: *Ofre for seksuelle overgrep på Internett: Hva gjøres for å identifisere barna?* Redd Barna rapport 2004

Schweigaard: *Kommentar over Den Norske Criminallov*, 1846

Vogt: *Forslag til en Lov for Kongeriget Norge angaaende Forbrytelser*, Christiania 1832, Vogt, Berg og Morgenstjerne (Chr. Grøndahl)

Woxholth, Geir: ” pornografi- og utuktstandarden i straffelovens § 211”, *Lov og Rett* 1986 s.82

Århelle, Tone: Pornografiens vilkår i Norge. En undersøkelse av rettspraksis i Oslo 1953 – 1978. Kvinnerettslig studie. Institutt for offentlig retts skriftserie nr. 1/81, Universitetsforlaget 1981

Aas- Hansen, Astri: *Barnepornografi på Internett. Fokus på rettspraksis*. Redd Barna rapport 15- 2003.

Motiver til det i året 1832 utgivende forslag til en lov for Kongeriget Norge angaaende Forbrytelser, Christiania 1835

Udkast til Almindelig borgelig Straffelov for Kongeriket Norge II Motiver 14 de Nov. 1885 (mai 1896)

Artikler på Internett:

Mathisen, Sverre Richard (1998) ” Forbudte bøker” <http://srm.net/forbudt/> [sitert 18.10.06]

Frihagen, Halvor (2006) Bondage og sadomasochisme lovlig i Norge
<http://www.revise65.org/loven.html> . [sitert 12.10.06]

Skjulstad, Synne (2006) Pornografi på Internett:
<http://www.saftonline.no/problemomr/487/> [sitert 01.11.06]

Ny praksis ved Medietilsynets regulering av videogram i henhold til straffelovens § 204:
http://medietilsynet.no/om/nyhetsarkiv/regulering_videogram [sitert 09.11.06]

MR- sak 16/01: Kvinnegruppa Ottar - Hennes & Mauritz AS
<http://www.forbrukerombudet.no/index.gan?id=225&subid=0> [sitert 23.01.07]

Stadig grovere overgrep mot barn på nettet:
<http://www1.vg.no/teknologi/artikkel.php?artid=190937> [sitert 17.04.07]

Sørensen, Anette Dina (2006) prosjektleder, Nordisk institutt for Kvinne og kjønnsforskning (NIKK)

<http://www.nikk.uio.no/forskning/nikk/pornografisering/> [siteret 18.05.07]

Øie, Kjell Erik (2006): Avslutningskonferanse for prosjektet Unge, kjønn og pornografi i Norden – presentasjon av undersøkelsene.

http://www.eldreit.dep.no/nb/dep/bld/dep/politisk_ledelse/Statssekretar_Kjell_Erik_Oie/taler_artikler/2006/Avslutningskonferanse-for-prosjektet-Unge-kjonn-og-pornografi-i-Norden.html?id=273363 [siteret 22.05.07]

Statistikk:

Statistikksiden TopTenReviews:

<http://internet-filter-review.toptenreviews.com/internet-pornography-statistics.html> [siteret 19.05.07]

Forarbeider:

NOU 1983:57 Straffelovgivningen under utforming

NOU 1985:19 Pornografi og straff

NOU 1992:23 Ny straffelov – alminnelige bestemmelser, Vedlegg nr. 5 *Straffelovens definisjon av "trykt skrift" anvendt på datamaskinbaserte informasjonssystemer* Av professor dr. juris Jon Bing.

NOU 1997:23 Seksuallovbrudd, straffelovkommissjonens delutredning VI

NOU 2003:27 Lovtiltak mot datakriminalitet

Ot. prp. nr. 40 (1971- 1972) B. Endring av påtalereglene for overtredelse av straffelovens § 142 (blasfemi) og § 211 (pornografi) s. 21- 23

Ot. prp. nr. 28 (1987 – 1988) Om lov om endringer i lov 15. mai 1987 nr. 21 om film og videogram m.m

Ot. prp. nr. 79 (1988- 1989) Om endringer i straffeloven og straffeprosessloven m.m pkt. 3 Straff for innførsel av pornografi s. 14-16

Ot. prp. nr. 20 (1991- 1992) Forbud mot innførsel og besittelse av barnepornografi

Ot. prp. nr. 28 (1999 – 2000) Om endringer i straffeloven mv.(seksuallovbrudd) kap.11
Pornografi og utstillingsforbud

Ot. prp. nr. 45 s. 48 Om lov om endring i menneskerettsloven mv. (innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov).

Ot. prp. nr. 62 (2002- 2003) Om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.)

Ot. prp. nr. 40 (2003- 2004)

Ot. prp. nr. 37 (2004-2005) om lov om endringer i straffelova (eige straffebod om kjønnslege skildringar som gjer bruk av barn)

Innst. O. XII – 1927 Innstilling I fra straffelovkomiteen, oppnevnt 11. mai 1922

Innstilling fra straffelovkomiteen om rettighetstap avgitt nov. 1950

Innst. O. nr. 28 (1972-1973) Endring av påtalereglene for overtredelse av straffeloven § 142 (blasfemi) og § 211 (pornografi)

Innst. O. nr. 52 (1984 – 1985) Innstilling frå justiskomiteen om privat lovframlegg frå stortingsrepresentantane Helen Bøsterud, Ragna Berget Jørgensen og Åge Hovengen om endring av straffelova § 211.

Innst. O. nr. 106 (1988 - 1989) pkt. 3 Straff for innførsel av pornografi

Innst. O. nr. 54 (1991 – 1992). Innstilling fra justiskomiteen om endringer i straffeloven og skades erstatningsloven m.m.(seksuelle overgrep mot barn)

Innst. O. nr. 92 (1999- 2000) Pornografi og utstillingsforbud s. 27 - 29

Innst. O. nr. 92 (2002- 2003) Innstilling fra justiskomiteen om endring i menneskerettsloven mv. (innarbeiding av Barnekonvensjonen i norsk lov)

Innst. O. nr. 118 (2002- 2003)

Innst. O. nr. 66 (2004-2005). Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringar i straffelova (eige straffebod som gjer bruk av barn)

Lover:

Criminalloven

Straffeloven

Straffeprosessloven

Markedsføringsloven

Åndsverkloven

Dommer:

Rt. 1849 s. 467

Rt. 1886 s. 703

Rt. 1887 s. 914

Rt. 1888 s. 243

Rt. 1889 s. 240

Rt. 1889 s. 561

Rt. 1899. s. 523

Rt. 1905 s. 33

Rt. 1916 s. 1124

Rt. 1919 s. 873

Rt. 1928 s. 869

Rt. 1938 s. 646

Rt. 1954 s. 1130

Rt. 1958 s. 479

Rt. 1959 s. 431

Rt. 1963 s. 426

Rt. 1967 s. 1243

Rt. 1967 s. 1502

Rt. 1972 s. 744

Rt. 1972 s. 641

Rt. 1973 s. 1455

Rt. 1977 s. 266

Rt. 1977 s. 749
Rt. 1977 s. 754
Rt. 1978 s. 1111
Rt. 1979 s. 863
Rt. 1980 s. 1532
Rt. 1984 s. 1016
Rt. 1985 s. 202
Rt. 1985 s. 569
Rt. 1985 s. 1042
Rt. 1987 s. 362
Rt. 1987 s. 948
Rt. 1987 s. 1537
Rt. 1987 s. 1191
Rt. 1987 s. 1194
Rt. 1987 s. 1537
Rt. 1990 s. 1217
Rt. 1991 s. 1296
Rt. 1994 s. 1000
Rt. 1995 s. 01648s
Rt. 1995 s. 1894
Rt. 1997 s. 1994
Rt. 2000 s. 2086
Rt. 2002 s. 1187
Rt. 2002 s. 730
Rt. 2002 s. 785
Rt. 2003 s. 442
Rt. 2003 s. 1091
Rt. 2003 s. 1382
Rt. 2004 s. 1275
Rt. 2004 s. 1580

Rt. 2005 s. 919
Rt. 2005 s. 544
Rt. 2005 s. 833
Rt. 2005 s. 1058
Rt. 2005 s.1651
Rt. 2005 s. 1628
HR- 2007 – 00516 A
HR- 2007 – 00085- A
LA- 2005 s. 111640
LA- 2005 s. 96082
LB - 2001 s. 529
LB- 2006 s. 656
LB- 2006 s. 31569
LB- 2005 s. 111057
LE- 2004 s. 13795
LF- 2002 s. 940
LF- 2003 s. 18999
LF- 2005 s. 12005
LF- 2005 s. 94812
LF- 2005 s. 1116815
LF- 2006 s. 156711
TOSLO- 2002 s. 130
THALD- 2006 s. 112502
Eidsvoll tingrett sak nr. 03-00931